

Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет

Обліково-фінансовий факультет
Кафедра українознавства та суспільних наук

Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення
студентських олімпіад з української мови
для здобувачів усіх спеціальностей денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2026

УДК 811.161.2:378.147
М54

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 27 серпня 2026 р., протокол № 1

Укладач:

Т.П. Кравченко – канд. філол. наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Лілія РУСКУЛІС – д-рка педагог. наук, професорка, в.о. завідувачки кафедри української мови, літератури та методики навчання, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова;

Катерина ТІШЕЧКІНА – канд. філолог. наук, доцентка, в.о. завідувачки кафедри іноземних мов, Миколаївський національний аграрний університет.

©Миколаївський національний аграрний
університет, 2026

Передмова

Методичні рекомендації містять завдання для різнопланової підготовки студентів до участі в олімпіадах з української мови усіх рівнів, а також Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика й Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Завдання складені за новою програмою з української мови 2026 р. Вони зорієнтовані на здобувачів вищої освіти усіх спеціальностей. Однією з ефективних форм практичної реалізації пріоритетних завдань пошуку, навчання та виховання інтелектуально обдарованої молоді є проведення олімпіад, конкурсів, турнірів тощо.

Олімпіада – це інтелектуальний вид змагань, що стимулює потяг студентів до самоосвіти, виховує наполегливість, поглиблений інтерес до навчального предмета, уміння долати труднощі, виробляє навички роботи з довідковою та науково-популярною літературою та є підсумковим етапом цілого комплексу групових, індивідуальних і позааудиторних заходів.

У далекому 2000 році стартував перший Міжнародний конкурс знавців української мови. За рішенням Ліги українських меценатів конкурсу було присвоєно ім'я Петра Яцика. Щорічні мовні змагання проходять у чотири етапи. Цей конкурс є натхненням для студентів у справі піднесення престижу української мови.

Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка проводиться як щорічний загальнонаціональний та міжнародний захід, спрямований на підвищення рівня знань учнів та студентів з української мови і літератури, рідних мов і літератур, забезпечення їхнього усебічного розвитку.

Сподіваємося, що запропоновані методичні рекомендації допоможуть студентам у підготовці до олімпіади з української мови й інших мовно-літературних конкурсів.

Зичимо успіхів в опануванні української мови.

Вступ
Літературна мова. Типи мовних норм.
Стабільність і змінюваність норм у часі.
Поняття культури мовлення. Суржик

Хто вміє пошанувати своїх батька й матір,
той зрозуміє, яку пошану повинен він мати до рідної мови.

М. Возняк

Нерозумно вважати, що знаєш рідну мову досконало. Як мудро зауважено, чужу мову можна вивчити за пів року, а свою треба вчити ціле життя. Будьмо розсудливими, шануймо свою неповторну мову!

Щоб кожен умів правильно говорити й писати, вимовляти й наголошувати слова, потрібно опанувати норми літературної мови.

Літературна мова – це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує різноманітні сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, науку, пресу, побут, культурне життя народу.

Основною ознакою усної та писемної форм літературної мови, що відрізняє її від діалектної, жаргонної та інших різновидів загальнонародної мови, є нормативність, тобто послідовна підпорядкованість установленим правилам – нормам.

Норма – це сукупність загальновизнаних правил реалізації мовної системи на лексичному, граматичному та інших мовних рівнях. Безпомилкове використання літературної мови в усній формі залежить від встановлених правил вимови звуків, наголошування слів, належної побудови лексем відповідно до властивих українській мові значущих частин слова (префіксів, суфіксів, закінчень), вибору необхідного за змістом слова чи його форми, доречного їхнього поєднання в словосполучення та речення. Писемну ж форму регламентовано ще написанням (орфографічними нормами), а також відповідними розділовими знаками, які членують мовленнєвий потік (пунктуаційними нормами).

Норми з плином часу можуть змінюватися переважно через історико-політичні обставини. Ці усталені правила фіксує “Український правопис”, на основі якого вже укладають словники, довідники, підручники тощо. Норми є визначеними для всіх мовних рівнів:

- **орфоепічні норми** – це сукупність правил належної вимови звуків і звукосполучень під час мовлення. За умови дотримання цих норм висловлене сприймається точно й однозначно, адже норми унеможливають перекручення змісту виголошених слів, словосполучень чи речень загалом (напр., *хліб*, а не *хліп*; *загадка*, а не *загатка*; *лев*, а не *леф*; словорозрізнявальні *п – б*, *з – с*: *грип* – *гриб*, *казка* – *каска*).

В іншому разі ми можемо опинитися в смішній ситуації, коли, утворивши від дієслова *могти* форму минулого часу чоловічого роду, вимовимо кінцевий глухий [х] замість дзвінкого [г]: *він дійсно міх, я в цьому впевнена*; чи у слові *каска* – дзвінкий [з] замість глухого [с]: *одягни на голову каску*;

- **акцентуаційні норми** передбачають вміння правильно наголошувати слова. Наголос в українській мові, окрім інтонаційного призначення, виконує ще й смислорозрізнявальну функцію: *тепло* – *тепл^о*, *вигода* – *вигод^а*; допомагає виділити у словосполученні чи реченні головне: *Іванна вчасно написала модуль*; *Іванна **вчасно** написала модуль*; *Іванна вчасно написала модуль*; *Іванна вчасно написала **модуль***.

Типовим порушенням правил наголошування слів є вплив російської мови, суржикового мовлення та діалектного середовища: *посередині, спина, фартух, кухонний, кухарський, каж^у, одного* (а не *посеред^ині, спин^а, фарт^ух, кухон^ний, кухарськ^ий, ка^жу, од^ного*);

- **орфографічні норми** – це загальноприйняті правила написання слів. **Орфограма** – це правильне написання, вибране із низки можливих графічних варіантів;
- **лексичні норми** обґрунтовують вживання слів у властивому для них значенні, напр.: *надійшло* (а не *прийшло* повідомлення), *переказуйте* (а не *передавайте* вітання), а також не допускають вживання діалектної, жаргонної та іншої ненормативної лексики;
- **словотвірні норми** – правильне вживання морфем і утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями: *купувати* (а не *купляти*), *кулястий* (а не *кулеподібний*), *отруїтися* (а не *отравитися*), *світлофор* (а не *світофор*);
- **морфологічні норми** охоплюють правила утворення та поєднання граматичних форм слова, а саме: *найвищий ступінь* (а не *найвища*); *канцелярське приладдя* (а не *канцелярські*); *загорну плащ^{ем}* (а не *плащ^{ом}*); *вирок кількох судд^{ів}* (а не *судд^{ей}*); *поверталися з Балкан* (а не *Балканів*); *до річниці Акта проголошення Незалежності України* (а не *Акту*); *директори шкіл* (а не *директора*); *наїефективніші ліки* (а не *самі ефективні*); *більш вдалі спроби* (а не *більш вдаліші*); *на своєму полі* (а не *своєйому*); *чиїсь руки* (а не *чийоїсь*); *шістдесятники* (а не *шестидесятники*); *півтора долара* (а не *півтори*); *півтори сторінки* (а не *півтора*); *чотири грузини* (а не *грузина*); *мак мелють* (а не *мелять*); *хліб крають* (а не *краять*) тощо;
- **синтаксичні норми** – це правила побудови словосполучень і речень, тобто правильне поєднання слів за змістом у відповідних граматичних формах: *завідувач (чого?)*, а не *чим?*) *кафедри вищої математики* (а не

кафедрою), медаль, яку він здобув (а не здобута ним медаль), робота *за* контрактом (а не *по* контракту);

- **пунктуаційні норми** – це сукупність правил, спрямованих на правильне використання розділових знаків у реченнях, текстах;
- **стилістичні норми** встановлюють закони щодо доречності вибраних мовних засобів залежно від стилю: *він кваліфікований працівник*, а не *добрий роботяга* (офіційно-діловий стиль).

Унаслідок відхилення від норм на різних рівнях мови виникають типові помилки, що знижують культуру мовлення. Належний рівень культури мовлення передбачає дотримання усталених норм літературної мови, свідоме, цілеспрямоване та майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування, а також уникнення в мовній практиці **жаргонної лексики, слів-паразитів, діалектизмів** тощо. Доречне відповідно до стилю використання **мовних кліше** (*у зв'язку з, відповідно до, взяти до уваги, з...до, вжити заходів*) та **канцеляризмів** (*доводити до відома, належить зробити (з'явитися, повідомити, сповістити, підтримати), цей факт засвідчено* та ін.). Швидка відтворюваність **кліше** та **канцеляризмів** полегшує комунікативний процес. А коли їх використовують не в діловому спілкуванні, то за колоритом таке мовлення нагадує мову Возного – одного із героїв “Наталки Полтавки” І. Котляревського – і не відповідає стилістичним правилам. Надуживання штампами призводить до знеособлення, збіднення мови.

Основною ж метою кожного носія мови є досягнення такої усної та писемної форми спілкування, яка б найповніше, найточніше передавала зміст думки.

Головним завданням культури мовлення є виховання навичок літературного спілкування, пропаганда й засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови, у вимові та наголошуванні, несприйняття спотвореної мови (суржик). Але, на жаль, внаслідок багаторічної радянської політики в багатьох регіонах нашої країни потужно і впевнено запанував своєрідний мовний покруч – **суржик** (первісно – суміш зерна різних злаків і борошно з такої суміші, яке було низьким за якістю і споживалось у голодні роки) – це гібрид, у якому штучно об'єднані без дотримання літературних норм елементи різних мов; це недоладна мішанина залишків рідної мови із чужими мовами, що нівелює особистість, мовну свідомість, позбавляє мовлення національного колориту, краси й виразності. Такий “коктейль із мов” породжений невмінням відрізнити форми однієї мови від іншої та низьким рівнем культури мовлення. Суржик є небезпечним, шкідливим і загрозливим явищем, бо паразитує в українській мові і призводить до значних спотворень мовних норм. Я. Радевич-Винницький вважає, що деякі люди не тільки розмовляють суржилом, а й думають. Без сумніву, zdeформована мова робить

мислення людини примітивним, адже мова не лише творить думку, а й стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує і розвиває.

Мовознавець Л. Масенко зазначає, що 90 % лексики цієї змішаної мови становлять російські слова, які вимовляються по-українськи. М. Лесюк зауважує, що така цифра більше стосується мовлення східних українців, у Галичині ступінь ураження може становити лише 30–40 %. “Непрохані гості” відрізняються від автентичних українських за звучанням (*ноль, реєстратура, двійка, хожу* замість *нуль, реєстратура, двійка, ходжу*); запозиченим наголосом (*одинадцять, новий, восьмдесят* замість *одинадцять, новий, вісімдесят*); порушенням словотвірних норм (*англічанка, датчанин, лікарство, зварщик, осінню, весною* замість *англійка, данець, ліки, зварювальник, восени, навесні*). Не позбувшись одного мовного суржику, смакуємо (не завжди доречно) іншими мовними запозиченнями, напр. англійськими: *шоп, фейс, алкошоп, мінімаркет, ес, о'кей* чи польськими: *здибати, злапати, ніц, колежанка*.

Суржик найбільше побутує в розмовному стилі, звідки проникає на сторінки газет, журналів тощо, напр.: *січас* (тепер), *блінчик* (млинець), *пирожене* (тістечко), *болільщик* (уболівальник), *бувиший* (колишній), *выводи* (висновки), *виключатель* (вимикач), *підписка газет* (передплата газет), *битком набитий* (вщерть переповнений), *одружитися на...* (одружитися з ...), *на Україні* (в Україні), *бритися* (голитися), *загрузити* (завантажити), *затормозити* (загальмувати), *перестроїти* (перебудувати), *кидатися в очі* (впадати у вічі).

Подібною до української є мовна ситуація і в Білорусі, лише з іншою назвою – там існує т. зв. **трасянка** (первісно – це неякісний корм для худоби, у який до сіна “натрушують” соломку).

А. Коваль у праці “Культура української мови” говорить про існування багатьох причин, що зумовлюють виникнення помилок: це і неповне засвоєння норм літературної мови, і недостатньо уважне ставлення до мовної традиції, і невміння, а іноді й небажання зрозуміти смислові відтінки і стилістичні якості слів, і вплив моди – бажання похизуватися словом чи фразою, які здаються дотепними і виразними, і вплив діалектів та багато іншого. Потрібно усвідомлювати, що розмовляти мовою-калічкою, неприродним гібридом, якому назва **суржик**, – це ознака мовленнєво-мисленнєвого примітивізму, неосвіченості, провінційності, байдужості до мовної поведінки.

Стилістичні норми

Слово – зброя. Як усяку
зброю,
його треба чистити й доглядати.
М. Рильський

Стилістичні норми регулюють правильність відбору мовних одиниць відповідно до умов спілкування та стилю викладу. Д. Свіфт влучно зауважив, що стиль – це властиві слова на своєму місці.

Серед найтипівіших стилістичних помилок і недоліків в офіційно-діловому стилі є:

- 1) неправильне вживання усталених словесних формул: **відповідно до, згідно з**, (а не *відповідно з, згідно до*);
- 2) уживання розмовної лексики: **академічна відпустка** (а не *академка*), **залікова книжка** (а не *заліковка*);
- 3) надуживання іншомовними словами в документах, коли є відповідники в українській мові: **беззладдя** (а не *анархія*), **доказ** (а не *аргумент*), **звертатися** (а не *апелювати*), **обговорення** (а не *дебати*), **записувати** (а не *фіксувати*), **узгоджувати** (а не *координувати*). Такі іншомовні слова часто використовують в діловому мовленні і, на жаль, не завжди доречно;
- 4) неправильне відмінювання прізвищ: *кінотеатр імені О. Довженка* (а не *О. Довженко*), *виступ В. Юценка* (а не *В. Юценко*);
- 5) надмірне вживання закінчення -у(-ю) в давальному відмінку іменників чоловічого роду: *ректорові* (а не *ректору*), *учителеві* (а не *учителю*).

Примітка. В українській мові є два закінчення давального відмінка однини іменників чоловічого роду другої відміни – *-ові, -еві (-єві)* і *-у (-ю)*: *братові – брату, Василеві – Василю*. Але в офіційно-діловому стилі перевагу надаємо формам на *-ові, -еві*. Прізвища з суфіксами *-ин, -ін* можуть мати закінчення *-у* та *-ові*: *Кравчишинові – Кравчишину*. А прізвища прикметникового походження з присвійними суфіксами *-ів (-ов), -їв (-єв)* – лише закінчення *-у*: *Марків – Марківу (Маркову)*. Під час уживання однакових відмінкових форм допустима варіантність: *Ректорові Кравченку Василеві Остаповичу*;

- 6) неправильне вживання форм родового відмінка однини іменників чоловічого роду: *документа* (а не *документу*), *протоколу* (а не *протокола*), *факту* (а не *факта*), *диплома* (а не *диплому*). У разі сумніву варто заглянути до словника;
- 7) неправильне використання роду іменників, коли це стосується офіційної назви особи за професією: **касир** (а не *касирка*), **завідувач** (а не *завідувачка*), **директор** (а не *директорка*), **викладач** (а не *викладачка*);

- 8) неправильне узгодження прикметників з іменниками: **старший лаборант** Олена Іванівна поїхала (а не *старша лаборант*), **головний бухгалтер** Ірина Миколаївна порадила (а не *головна бухгалтер*);
- 9) сплутування синтетичної й аналітичної форм ступенювання прикметників: **більш повний**, **більш вичерпний** (а не *більш повніший*, *більш вичерпніший*);
- 10) недоречне вживання присвійних прикметників: **наказ ректора**, **постанова директора** (а не *ректорів наказ*, *директорова постанова*) та інші.

Завдання 1. Перевірте свої знання про стилі сучасної української літературної мови, продовживши речення або вставивши потрібні слова.

Усе багатство національної мови увібрав у себе ... стиль. Формування громадської думки – це призначення ... стилю. Природна безпосередність мовців, діалектні та жаргонні елементи спілкування характеризують ... стиль. У текстах указів, законів, постанов ми маємо справу з ... стилем. Метою мовлення ... стилю є повідомлення про результати досліджень. Регулювати офіційно-ділові відносини – мета мовлення ... стилю. ... стиль передбачає як мету мовлення обстоювання і пропаганду суспільно-політичних ідей тощо. Настрої, думки, почуття людей відтворюються за допомогою художніх образів, і це є ознакою ... стилю.

Завдання 2. Згрупуйте подані слова й словосполучення за сферами вживання: побутові стосунки, наука, техніка, офіційно-ділові відносини, громадсько-політичне життя, мистецтво слова.

Ясночоллий, мітинг, конструкція, національно-культурне відродження, дисковод, офіційна особа, граматичні засоби, порозумітися, на громадських засадах, ринкова система, кардан, економічний розвиток, теплі стосунки, договірний процес, капітал, ніжний погляд, духовне багатство, культура мовлення, кухоль води, файл, потерпіла сторона, політична оцінка, дійти згоди, стилістичні засоби, свердло, офіційне повідомлення, липа шелестить, дати прочухана, контроль за виконанням, громадська думка, поролон, твір мистецтва, важливі чинники.

Завдання 3. Виберіть із дужок ту назву документа, яка відповідає поданому визначенню.

(Заява, пояснювальна записка, розписка) – це документ, в якому пояснюють певні дії або вчинки службової особи. (Автобіографія, резюме, характеристика) – це документ, у якому особа, що складає його, подає опис свого життя та діяльності. (Автобіографія, характеристика, резюме) – це коротка довідка про особисті, освітні та професійні дані автора. (Доручення, наказ, розписка) – це документ, що письмово підтверджує передавання й отримання документів,

товарів, грошей, матеріальних цінностей. (Наказ, доручення, розписка) – це документ, яким організація чи окрема особа надає іншій особі право на певну діяльність або отримання матеріальних цінностей від її імені.

Завдання 4. Доповніть думку, пам'ятаючи про конкретні вимоги до написання ділових паперів. Заяви, автобіографії, накази пишуть від ... особи. Назву установи, організації, підприємства або їхнього структурного підрозділу подають у ... відмінку, а найменування посади і прізвище подають у ... відмінку. Якщо документ розміщують на одному боці аркуша, то номер сторінки проставляють вгорі ... або з ... боку. Обов'язковим реквізитом будь-якого документа є ... Печатка має частково захопити Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка пише заяву, подають у ... відмінку.

Завдання 5 (тести).

1. Виберіть правильний варіант:

- а) Виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2001 р.
- б) Виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету, що відбулося 17 жовтня 2001 р.
- в) Витяг із протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2001 р.

2. Виберіть правильний варіант оформлення переліку документів, що додаються до заяви:

- а) до заяви прикладаються такі документи;
- б) до заяви додаються слідуючі документи;
- в) до заяви додаються наступні документи;
- г) до заяви додаю такі документи.

4. Виберіть правильний початок автобіографії:

- а) Я, Олена Василівна Бойко, ...
- б) Я, О.В. Бойко, ...
- в) Я, Бойко О.В., ...
- г) Я, Бойко Олена Василівна, ...

5. В автобіографії необхідно писати:

- а) народився 25 серпня 1978 року;
- б) народився в 1978 році 25 серпня;
- в) народився двадцять п'ятого серпня тисяча дев'ятсот сімдесят восьмого року.

6. Виберіть правильне формулювання:

- а) зарахувати Мельничук Віктора Петровича старшим майстром;
- б) зачислити Мельничука Віктора Петровича старшим майстром;
- в) прийняти Мельничука Віктора Петровича на посаду старшого майстра.

7. Виберіть правильне оформлення підпису й дати під документом:

а) підпис дата	б) дата підпис	в) підпис дата
г) дата підпис	г) підпис дата	д) дата підпис

8. Виберіть правильне оформлення підпису в документі:

а) Завідувач кафедри фізики	прізвище, ініціали	підпис
б) Завідувач кафедри фізики	ініціали, прізвище	підпис
в) Завідувач кафедри фізики	підпис	прізвище, ініціали
г) Завідувач кафедри фізики	підпис	ініціали , прізвище

9. Якщо текст документа не вміщується на одній сторінці, на другу сторінку можна перенести:

- а) самі підписи;
- б) два рядки тексту і підписи.

Завдання 6. Проаналізуйте тексти ділових документів, відредагуйте їх. Виправте, де потрібно, орфографічні та пунктуаційні помилки.

А) З автобіографії:

- Я, Лукашевич Петро Сергієвич, народився 1990 року в м. Львові привокзального району на вулиці Тобілевича. По національності я – українець.
- Народився в Львівській обл. Дрогобицьким районі с. Підбуж. У шкільні роки відвідував спортивні секції, також приймав участь у різних олімпіадах, конкурсах, виставах. За ці досягнення отримав диплом за активну участь у школі. У школі я щільно співпрацював з Пластом. В червні 2007 року закінчив школу успішною здачею іспитів. Із серпня зарахований студентом першого курсу інституту теле-радіо електроніки.
- В 1996 році пішов в перший клас загально освітньої школи № 1 м. Радехова, яку закінчив після одинадцяти років навчання з срібною медаллю. Приймав участь у громадянському житті свого класу та своєї школи. З 2007 року навчаюся в Національному університеті “Львівська політехніка” у ІТРЕ на факультеті ОТ-11.
- Школу закінчила з медаллю, опанувавши програмними науками. Під час навчання виявила здібності до музики, до поезії (друкувалася у місцевих газетах), до навчання та іноземних мов. Я не жалью, що поступила в Національний університет “Львівської політехніки”. Моя сім’я складається з батьків та старшої сестри. Моя мама працює на мебельному комбінаті, а тато робить інженер-будівельником.

Б) Із резюме:

- *Мета резюме: Знайти посаду менеджера по збуту, покращити свої вміння і навички в даній сфері роботи.*
- *2000–2005 рр. – навчання у м. Львів в Національному університеті “Львівська політехніка”. На даний момент навчаюся в групі МЕ-521. Стаж у мене незначний.*
- *Позитивні якості: енергійний, комунікабельний, знаю комп’ютер. Маю повні організаційні здібності. Маю водійські права та змогу їздити по командіровкам.*
- *Маю шістьохрічного сина і трьохрічну доньку. Моя сестра – учениця 5-А класу школи. Мама і тато працюють за границею у Польщі.*

В) Із заяви:

- *Прошу відпустити мене в академку у термін 1 рік в зв’язку із тим, що я їду на навчання закордон.*
- *Прошу допустити мене до здачі екзаменів до вступу на денний стаціонар інституту геодезії. З умовами прийому до університета ознайомлений.*
- *Прошу звільнити мене з моєї посади лікаря терапевта по власному бажанні.*
- *Прошу вашого дозволу про надання мені відпустки терміном 28 календарних днів з 1 липня 2008 року.*

*Директору ПП “Перспектива”
Гнатик Ірині Володимирівній
від Ковальчук Петра Юрієвича*

Заява

- *Прошу взяти мене на роботу до вашої фірми у відділ реклами. До заяви додаю трудову книжку.*
- *Я прошу допустити мене, Середюк О.Л., до складання іспиту з математичного аналізу, якого я вчасно не здав по сімейним обставинам.*

Г) Із пояснювальної записки:

- *Викладачів кафедри
української мови
Глібчук Н.М.
від студента гр. БД-112
Ткаченко Ігора Віталієвича*

Пояснююча записка.

Я, Ткаченко Ігор Віталієвич, не відвідував пари по українській мові в зв’язку із хворобою. Довідка додається.

1.06.08

підпис

- Студенти не з'явилися на заняття, бо відвідували історичний музей.
- Мною не відвідувалися заняття з 10.03.08. по 20.03.08. по хворобі.
- Мені не получилось прийти на заняття, так як я готовився до екзамена з Лінійної алгебри 10.05.08.
- Учні не з'явилися на урок біології, тому що відвідували концерт. Концерт організували учні 11-Б класу і запросили учнів 11-А класу на 10 годину.

Г) Із доручення:

- *Довіренність*

Я, Ковальчук Віктор Петрович, проживаю у м. Львові по вулиці Зеленій 9, кв. 7, довіряю громадянину Сеніву Віталійові Павловичу отримати гроші в поштової філії селища Брюховичі, надіслані на моє ім'я.

Довіренність дійсна до 30 грудня 2009 року.

25 жовтня 2008 р.

(підпис)

- Я, Кравченко Олександр Григорієвич, доручаю Петришин Ольгі Іванівні отримати належні мені гроші у розмірі 50 (п'ятьдесять) гривень.

Довіреність дійсна по 2 люте 2007 року.

6.1.2007 року

О.Г. Кравченко

Підпис О.Г. Кравченко завіряю:

Завідуючий відділу поставки

(підпис)

Д) Із розписки:

- Я Степаненко Володимир Сергієвич, взяв від викладача фізкультури Заставни Ольги Іванівної для тимчасового користування під час відпочинку в Карпатах одні лижі. Поверну тоді, коли приїду.
- Я, студентка інституту прикладної математики та фундаментальних наук НУ "Львівська політехніка", Кравець С.М., отримала від своєї одногрупниці її паспорт для того, щоб отримати за неї посилку. Зобов'язуюсь повернути в трьохденний термін.

- *Росписка*

Мною отримано від завідувачки бібліотеки М.П. Тесленко у користування 2 підручника з креслення. Я поверну цей підручник у кінці навчального року.

Е) З оголошення:

- Продається коляска для дитини синього кольору. Заінтересованих звонити по телефону...
- Зніму в оренду квартиру вашого будинка.
- Продаю трьохкімнатну квартиру в центрі міста. Срочно.

- 6 грудня у приміщенні актового залу пройде виступ до дня Збройних сил. По завершенню бажуючі зможуть прийняти участь у конкурсах. Плануються розваги, ігри, шутки.
- В п'ятницю буде проведений бій по боксу із важкої категорії в цирку.
- За допомогою нового авторського метода у вас є можливість схуднути на протязі трьох місяців. Прийом проводиться лікарем-психотерапевтом.
- Прозьба не вимагати у водія зупинитися у не дозволених містях.
- Для розумних батьків та ваших дітей. Пошліть пройти курс навчання під час літніх канікулів дітей віком 5–11 кл. по комп'ютеру по сучасній методиці.
- Прокат книг поміняв свій адрес.
- Алкогольні напої не повинні продаватися особам до 18 років.
- Об'ява. Загубили кошильок. Прозьба вернути за винагороду.
- Запрошуються на роботу бухгалтер з стажом роботи не менше трьох років.
- Перспективний у майбутньому молодий юнак шукає дружину для створення сім'ї. Прошу розведених не турбувати.

Завдання 7. Укажіть правильний варіант словосполучення: зібралися усі бажуючі – зібрались усі охочі; прикласти зусилля – докласти зусиль; працюють по багато років – працюють багато років; по заявках – відповідно до заявок; заходи по забезпеченню – заходи щодо (для) забезпечення; звернутися по питанню – звернутися з питанням; витяг з протоколу – виписка з протоколу; правильне рішення – вірне рішення; глава підручника – розділ підручника; заступник декана (як посада) – замісник декана (як посада); важке матеріальне становище – скрутне матеріальне становище – важке матеріальне положення; здавати іспит – складати іспит; переводити текст – перекладати текст; наводити приклад – приводити приклад; прийняти участь – взяти участь; працюю рятівником – працюю рятувальником; економічний показник – економічний показчик; підбивати підсумки – підводити підсумки; особиста справа працівника (документ) – особова справа працівника (документ); заважати під час роботи – мішати під час роботи; об'єм виконаних робіт – обсяг виконаних робіт; вступив до інституту – поступив в інститут; виняток становлять такі випадки – виключення становлять такі випадки; добавочна вартість – додана вартість; поштовий переказ – поштовий перевод; в останній час – останнім часом; кожного тижня – щотижня; по суботам – щосуботи; працювати за сумісництвом – працювати по сумісництву; ведучий інженер – провідний інженер; по результатам сесії – за результатами сесії; по вказівці деканата – за вказівкою деканату; відпустка по хворобі – відпустка через хворобу; виборча ділянка № 1 – виборча ділянка

№ 1; внести до проекта протоколу – внести до проекту протоколу; по сімейним обставинам – за сімейними обставинами; комісія по складанню резолюції – комісія для складання резолюції; охорона оточуючого середовища – охорона навколишнього середовища (довкілля) – охорона оточуючої середовища; бакалавр по електромеханіці – бакалавр з електромеханіки; великий по обсягу – великий за обсягом; об'єм завдань – обсяг завдань; по закінченні навчання – після закінчення навчання; по замовленню – на замовлення; ввести в склад ректорату – ввести до складу ректората – ввести до складу ректорату; звільнений по наказу директора – звільнений за наказом директора; у відповідності з наказом – відповідно наказу – відповідно з наказом – відповідно до наказу; на наступний день – наступного дня; прийняти до відома – взяти до відома; по власному бажанню – за власним бажанням; через невчасну виплату заробітної плати – із-за невчасної виплати заробітної плати; дійти висновку – прийти до висновку – зробити висновок; по ініціативі студентів – з ініціативи студентів; згідно до розпорядження – згідно розпорядженню – згідно з розпорядженням – згідно розпорядження; не дивлячись на несприятливі умови – незважаючи на несприятливі умови; оцінка по фізиці – відмітка по фізиці – оцінка з фізики – відмітка з фізики; виключати ток – вимикати струм; оголосити подяку – винести подяку – принести подяку; вищий учбовий заклад – вищий навчальний заклад; більше ніж половина працівників – більша половина працівників; в залежності від обставин – залежно від обставин; можна використати як зразок – можна використати в якості зразка; в значній мірі – значною мірою; інспектор по техніці безпеки – інспектор з техніки безпеки; сьогодні на повістці дня два важливих питання – сьогодні на повістці денній два важливих питання – сьогодні на порядку денному два важливі питання – сьогодні на порядку дня два важливих запитання; датуйте звіт першим жовтнем – датуйте звіт першим жовтня – датуйте звіт першого жовтня; засідання навчально-виховної комісії триватиме півтора години – засідання навчально-виховної комісії триватиме півтори години; протягом року факультатив відвідало понад 300 осіб – протягом року факультатив відвідали понад 300 осіб; призначити старостою групи БД-112 Бойченко Дмитра Сергійовича – призначити старостою групи БД-112 Бойченка Дмитра Сергійовича – призначити старостою групи БД-112 Бойченка Дмитра Сергієвича.

Завдання 8. У поданих текстах виправте мовностилістичні помилки. Випишіть слова, які належать до офіційно-ділового стилю.

1) З дальніх часів прийшли до нас різні види документів, з допомогою котрих ми впізнаємо історію своєї країни, її героїчне минуле, з'ясовуємо особливості побуту народу, правові форми та етнічні норми стосунків між суспільством і державою, відносин між окремими особами.

2) З листопада по грудень-місяць учнями мають написатися заяви про те, що вони хочуть прийняти участь в незалежному тестуванні знань. На день

тестування треба зі собою мати запрошення і паспорт (або свідоцтво про народження і завірену директором школи справку з печаткою і фотографією). На заповнення відповідей видають два бланка (А і Б). Тест продовжується 2 години 30 хвилин. Під час незалежного тестування згідно міністерських вимог в класі має бути не більше п'ятнадцяти учнів. Роботи Львівських школярів перевірятимуться харківськими вчителями.

Завдання 9. Виправте в поданих реченнях помилки, пов'язані з порушенням стилістичних норм.

Характеристика трасового покриття на Львівщині вже давно оцінена широким спектром епітетів. У іноземця, звичайно, очі помаленько сповзають на лоба. День пропав дарма. Музика була страшно приємна. Увагу людей треба відвернути, повести у вірному напрямку. В університеті я починав дорослішати за рахунок чужого досвіду. Я профіль у цій справі. У хід були задіяні усі спецзасоби. Бажаю співацці вдачі, натхнення і віри у перемогу. Політична ситуація знову загостриться до такої степені, що буде впливати на все. Ця особа має репутацію найфотогігієнічнішої та найстервознішої моделі на світі. Одна третина студентів не відвідує пари з фізкультури. У економічному коледжі мною створена моя концепція навчання українській мові. Для того, щоб навчити дітей англійському, треба використовувати сучасні нові методи, які будуть ефектні для учнів. Біля сто студентів показали глибокі знання з фахових дисциплін. Психолог ламає в студентів поняття про їх місто в житті. Місто не в змозі покращити наш життєвий фонд. Однією з проблем являється проблема змісту знань. Якщо ми візьмемо по рівням знань, то побачимо, що вони різні. Банк "Ажіо" пропонує від п'ятьсот до шістьсот відсотків прибутку. Це викликало заперечення серед студентської молоді. Наведу кілька аспектів, які розглядали на семінарі.

Лексичні та фразеологічні норми

Збагачайте свою літературну мову
й не вживайте чужих ялових слів...
Хто легковажно вживає чужих ялових слів,
той сильно шкодить нормальному розвоєві
своєї літературної мови.

І. Огієнко

Лексичні норми регулюють правильність слововживання у властивих їм значеннях на сучасному етапі.

Серед лексичних помилок і недоліків найпоширеніші ті, що стосуються:

- 1) уживання слів у невласивому для контексту значенні: **заважати** *вчитися* (а не *мішати вчитися*), **ставитися** до неї з повагою (а не *відноситися до неї з повагою*);
- 2) уживання слів-паразитів, які засмічують особливо усне мовлення і заважають зрозуміти висловлену думку: *ну, значить, взагалі, от, так би мовити, знаєте, розумієте, також, так сказати, га, ага, як це, тобто*;
- 3) уживання ненормативних слів, жаргонізмів, які мають знижений, згрубілий колорит і перебувають поза літературною нормою: **говорити** (а не *гавкати*), **обманювати** (а не *брехати*), **продати** (а не *загнати*), **доносити** комусь (а не *капати*), **міліціонери** (а не *менти*);
- 4) уживання лайливих і вульгарних слів, недопустимих з погляду літературної норми та етикетних правил: *чорт візьми, холера ясна, наскудний, дурепа* та інші;
- 5) уживання росіянізмів: **праска** (а не *утюг*), **їдальня** (а не *столова*), **наступний** (а не *слідуючий*) та інші;
- 6) перенасичення тексту чужомовними запозиченнями, зловживання іншомовними словами, які в українській мові мають свої відповідники: **перевезення** (а не *транзит*), **товариство** (а не *корпорація*), **особливий** (а не *ексклюзивний*), **добірні сорти** (а не *елітні сорти*), **найкраща ціна** (а не *оптимальна ціна*), **відпочинок** (а не *вікенд*), **циркове видовище** (а не *циркове шоу*). М. Рильський казав, що без іншомовних слів у культурному мовленні не обійтись. Але варто вживати їх тільки тоді, коли вони справді dokonче потрібні – і, безумовно, у властивому для них значенні;
- 7) уживання тавтології – невиправданого повторення однокоренових слів або українського та чужомовного відповідників: **виконати роботу** (а не *зробити роботу*), **осінній день** (а не *осінній день осені*), **свято** (а не *святкове свято*), **аборигени** або **корінне населення** (а не *корінні аборигени*);
- 8) уживання зайвих слів (плеоназму, тобто багатослів'я): **кожна хвилинка дорога** (а не *кожна хвилинка часу дорога*), **будемо знайомитися** (а не *будемо вперше знайомитися*);
- 9) сплутування паронімів: **моя домашня адреса** (а не *мій домашній адрес*), **дружня група** (а не *дружня група*);
- 10) порушення фразеологічної точності: **мова про** (а не *мова йдеться*); **брати участь** (а не *приймати участь*); дослівний переклад іншомовних висловів, які в українській мові мають свої відповідники: **збожжеволіти** (а не *зійти з розуму*), незнання точного значення фразеологізму, його слововживання: **Це була лебедина пісня** для цих підлітків-злочинців.

Завдання 1. Знайдіть і виправте в наведених реченнях лексико-стилістичні порушення.

Сьогодні він повністю загубив силу. Сидячи в автобусі, в мене заболіла голова. У цьому творі автор висміює скупість, жадність до збагачення. Він був кріпацьким селянином. Учень вірно відповів на запитання вчителя. Сьогодні мова йдеться про відмінників нашої групи.

Завдання 2. Знайдіть і виправте помилки, що стосуються вживання слів у невласивому для контексту значенні.

Художник зображає рух двох коней, які біжать дорогою. І ти мрієш, що йдеш по небу, а навколо все біле. Восени оживають поля. Діти весь час бовваніли і весело сміялися. Музичність пісні лине по усіх усядах і зачаровує людей.

Завдання 3. Придумайте і запишіть словосполучення з кожною омонімічною парою, беручи до уваги наголос у слові: атласний – атласний, людський – людський, потяг – потяг, вигода – вигода, вразити – вразити, шкода – шкода, відстояти – відстояти, лікарський – лікарський, обладнання – обладнання, господарський – господарський, орган – орган, гладкий – гладкий, милувати – милувати, нападати – нападати, об'єднання – об'єднання, заклад – заклад, кредит – кредит, мокрота – мокрота, натужитися – натужитися, попадати – попадати, приклад – приклад, проклятий – проклятий, розвідник – розвідник, сім'я – сім'я, сіяти – сіяти, торочити – торочити, характерний – характерний, хаос – хаос, пора – пора, дорога – дорога, замок – замок, копати – копати, плачу – плачу, білизна – білизна, захід – захід.

Завдання 4. Поясніть значення поданих слів: сказ, другий, рожжа, неділя, баня, свита, чоловік, час, луна, займатися, заказати, закалятися, заставити, доказати, витікає, винести, чинне, адрес, дурно, гадати, жалко, блюдо, шар, смутно, настоювати, наглий, горіти, брак, пильний, красний.

Завдання 5. Відредагуйте словосполучення і вкажіть, в якому значенні можна вживати виділені слова. Наприклад: **доказуємо** теорему – доводимо теорему (доказуємо казку до кінця).

Мішаємо вчитися, **нагло** поводяться, **дурно** почуваємося, **ваша** **фамілія** **Блажкевич**, **заказуємо** автобус, **заставляємо** прочитати, **смутно** згадуємо, **відказуємо** у послугі, цілу **неділю** ходимо на роботу, **поступаємо** в університет, **являємось** студентами, **переводити** статтю, **на** **протязі** місяця, **наказати** за провину.

Завдання 6. Відредагуйте речення, уникаючи жаргонізмів у рекламних текстах.

Свіже, розливне “Львівське преміум” на халяву. Тільки для студентів пиво ставить Максим Терешко. На вас чекає купа приколів, несподіванок, музика нічних клубів Європи + найновіші хіти + ремікси, а вечірку музичного відриву

*для вас прокрутить DJ Feel! Мобільного настрою та люксового усім дня!
Обміняй свою мобілку на крутішу!*

Завдання 7. Відредагуйте словосполучення, уникаючи росіянізмів.

Біля тисячі сторінок, видне місце в літературі, даний документ, не дивлячись на погану погоду, положити на шкаф, тратити час даремно, шахматна доска, з цього витікає, надавати значення, слідує пара, виключати ток, протилежна сторона вулиці, листок бумаги, любимо заняття, кидатися у вічі, працювати круглодобово, мраморний підвіконник, надоїдати сестрі, небезпечні качелі, кататися на коньках, іменно в цей день.

Завдання 8. Подайте правильні українські відповідники зазначених кальок:

<i>Грошовий перевод –</i>	<i>Другим разом –</i>
<i>Викинути мусор –</i>	<i>Напасти на слід –</i>
<i>На слідуєчий день –</i>	<i>Втратити свідомість –</i>
<i>Лишиній білет –</i>	<i>Обезболююче лікарство –</i>
<i>Цікаве міроприємство –</i>	<i>Грузовик –</i>
<i>Співставляти факти –</i>	<i>Заключити угоду –</i>
<i>Згідно до планів –</i>	<i>Думки співпадають –</i>
<i>Погане самопочуття –</i>	<i>Жилі будинки –</i>
<i>Залізнодорожній технікум –</i>	<i>Визвати лікаря –</i>
<i>Здібний працювати –</i>	<i>Лишити стипендії –</i>
<i>Губити час –</i>	<i>По прямому призначенню –</i>

Завдання 9. Виправте речення, усуваючи лексичні росіянізми.

Перелік призів: телевизор, холодильник, чайник, утюг та смакова приправа МІВІНА. Баня на березі озера. Яка різниця, що їда у вишуканих ресторанах коштує більше, ніж у звичайних столових? Придбайте сертифікат на подарки в мережі магазинів “ДЦ”. Весь вечір на манежі веселі клоуни. Горілка “Вдала” – вдалої рибалки. Курси вивчення та вдосконалення іноземних мов та підготовка до здачі іспитів. Метод, який застосовується в центрі, дає можливість попередити хворобу. А як на рахунок стрільби? Редакція просить пробачення за допущені граматичні помилки, так як прагнучи найбільш оперативно донести інформацію, не має змоги забезпечити суцільну коректуру. Я питалась використовувати різні методи, щоб рішити цю задачу. О це ми вам зараз накладемо! Міцні знання показали слідуєчі студенти. Були проведені наступні міроприємства. Пропозиції надсилайте на мій електронний адрес. Більша половина заправок зачинені. Наша задача полягає в тому, щоб не допустити збільшенню цін. Я готовий принести тобі свої вибачення. Баня – кімната для віддиху. Прохання стакан викидати в мусорник. Тут

односторонній рух. Ми зараз приготуємо козацьку картошку. Препарат лічить любов травму.

Завдання 10. Доберіть самобутні українські відповідники до слів: *бартер, хобі, дефект, континент, бінарний, коректива, стагнація, активний, візаві, одіозний, апелювати, фіксувати, анархія, домінувати, лімітувати, екстраординарний, конвенція, симптом, репродукувати, локальний, прерогатива, превалювати, координувати, легітимний, регламент, легалізація, преференція, імітація, імміграція, еміграція, адаптація, асиміляція.*

Завдання 11. Відредагуйте словосполучення, уникаючи тавтології та плеоназму.

Руйнівний смерч, денний стаціонар, дві дилеми, послати геть, сатирична карикатура, вільна вакансія, мій власний погляд, пакети для пакування, саджати в саду саджанці, вперше знайомитися, 10 тисяч гривень грошей, в серпні місяці, довга тривала подорож, бачити сновидіння, адреса місця проживання, пам'ятні сувеніри, період часу, на сьогоднішній день, по 20 сторінку включно, єдиний екземпляр, широко поширений, сервісне обслуговування, обмежені ліміти, народнофольклорна практика, колишній экс-боксер.

Завдання 12. Відредагуйте речення, усунувши невиправдані повтори (тавтологію) та вживання зайвих слів (плеоназм).

Квіти вражали барвистістю веселкових барв. Я дружу і товаришую зі своїми друзями. У складі складного речення учні неправильно розставили розділові знаки. Нам усім потрібно краще працювати, щоб покращити наше життя. У читальному залі нашої бібліотеки читач завжди може прочитати цікавий матеріал. Письменник відтворив у своїх творах красу рідного краю. У поемі "Гайдамаки" Т. Шевченко зобразив повстання під назвою Коліївщина, у якому взяли участь найбідніші верстви сільської бідноти. У школі на посаду вчителя української мови та літератури була вільна вакансія. Промовець промовляв слова урочисто і зрозуміло. У своїй автобіографії я описав своє життя. На вулиці яскраво зазеленіла зелень. Герой твору є новим героєм в усій літературі. Кожний літературний персонаж має свої індивідуальні риси. Ми пам'ятаємо і не забуваємо ваші поради. Картина увійшла до ста великих картин світу. Це місто є одним із найзеленіших міст світу. Подарунок кожному покупцю при покупці більше, ніж на 500 грн. Ви отримаєте можливість отримати головний приз марафону – автомобіль, інші призи – це сюрприз. Право вкладника забрати гроші з вкладу в будь-який час. У шкільні роки відвідувала шкільний гурток крою та шиття. Потрібно внести внесок у літературу. Замовляйте квитки вже зараз! Кожна хвилина часу дорога. Хто мені скаже, які частини мови у нас є змінними? Про що це нам свідчить? Ми зараз знаходимося у стані судового процесу з цією фірмою.

Завдання 13. Поясніть значення паронімів, складіть із ними словосполучення: автоматний // автоматичний // автоматизований, адрес // адреса, адресат // адресант, афект // ефект, батьків // батьківський, виборчий // виборний, вигляд // вид, визначати // відзначати // зазначати, винахідливий // винахідницький, вирішення // рішення, висвітлювати // освітлювати, відношення // відносини, гамувати // тамувати, громадський // громадянський, група // трупа, дебатовати // дебютувати, декваліфікація // дискваліфікація, досвідчений // освічений, дружний // дружній, заява // заявка, звичайний // звичний, книжковий // книжний, компанія // кампанія, легіон // регіон, линутися // ринути, людський // людний, мимохідь // мимохідь, нагода // пригода, означення // визначення, односторонній // односторонній, орден // ордер, особистий // особовий // особливий, професійний // професійний, регіон // район, роман // романс, руський // російський, стан // становище, стрес // струс, тактовність // тактичність, технічний // технологічний, усмішка // посмішка, уява // уявлення, факт // фактор, формувати // формулювати, хід // хода, ціна // цінність, чисельний // численний, штурм // штурм, шукати // ошукати.

Завдання 14. Відредагуйте речення, знайдіть випадки неправильного вживання паронімів.

Три дні понижена ціна! Потрібно економічно витратити кошти. У мене великий об'єм навчання. Зараз є багато шампунів, які збільшують обсяг волосся. Ця тема мала за об'ємом. Сьогодні на нашому факультеті обирали декана та його заступника. У нас технологічна перерва. Майбутнє за освіченими людьми. Спіймай свою вдачу за хвіст. Цей хлопець здібний заробляти гроші. Я завжди путаю Івана із Сашком. Восени місто освічене електронними фонарями.

Завдання 15. Зробіть правильний вибір, підкресливши потрібне слово.

(Особовий, особистий) підпис. Перший (примірник, екземпляр) документа. Бланки (вміщують, містять) трафаретний текст. (В залежності, залежно) від виду документа. Реквізити (розташовані, розміщені) в певній послідовності. Термін (зберігання, збереження) документів. (Завірити, засвідчити) підписом. Текст (поділяється, розділяється, ділиться) на логічні частини. Документи (виконують, здійснюють) (офіційну, офіціальну) ділову функцію. Було (призначено, назначено) (прийомний, приймальний) день.

Завдання 16. Відредагуйте словосполучення: доказати теорему, потрапити в ціль, відмінити закон, калорійна їда, відволікати увагу, піти на рибалку, домашній адрес, ефективна поведінка, виключити світло, залічити рани, музикальне училище, сердечні хвороби, книжний магазин, нажати на гальма,

учений степінь, ошукувати кімнату, мова йдеться про, загубити силу, знімати квартиру.

Завдання 17. У поданих реченнях знайдіть лексичні помилки і виправте їх.

На темній вулиці тьмяно блимали фонарі. Громадянське доручення потрібно виконати вчасно. На зборах директор об'явив подяку. По дорозі ми зустріли бувшого однокласника. У школі я поверхнево відносився до вивчення творчості Шевченка. Вірний розрахунок – вірний виграш! Сапфомил – це лікарство від продуктивного кашлю. Ну і ціни у “Алло”, ну і тобі повезло! Ми виконали великий об'єм роботи. Воєнний об'єкт знаходиться під військовою охороною. У нас є вакансія взяти вас на роботу. Більша половина громадян віднеслася до цього питання позитивно. Найдорожчий подарок вартує понад 2 тисячі гривень. “Фокстрот” – одне задоволення. Отримати вакансію у престижній фірмі.

Завдання 18. Доберіть синоніми-фразеологізми до стійких словосполучень:

викинути коника, працювати не покладаючи рук, нахивати п'ятами, бити байдики, стріляний горобець, одним ликом шиті, ні в сих ні в тих, дати прочухана.

Завдання 19. Доберіть антоніми-фразеологізми до стійких словосполучень:

вбити собі в голову, не в тім'я битий, макітра розуму, хоч греблю гати, набитий гаманець, як у землю вкопаний, як корова язиком злизала, лізе як слимак, набрати в рот води, посипати попелом голову, як кіт наплакав.

Завдання 20. Запишіть якнайбільше фразеологізмів із власними назвами

людей, на зразок: гарна пара – Остап і Варвара; на бідного Макара усі шишки летять; за царя Панька (Гороха); від Адама; в костюмі Єви; язиката Феська; кожна Ганна по-своєму гарна; кожний Івась має свій лас; на Миколи та й ніколи; ні сюди Микита, ні туди Микита.

Завдання 21. Виправте лексико-стилістичні помилки.

Співпадають думки; чим далі; приходить до висновку; по добрій волі; заключатися в чомусь; круглий рік; говорити на українській мові; не в своїй тарілці; рости не по днях, а по годинах; важка сізіфова праця; мати роль; відігравати значення; обличчя до обличчя. Його вже могила виправить. Хлопчаки тікали, нахивавши п'ятами. Йому прийшло в голову переглянути старі конспекти.

Завдання 22. Складіть текст на будь-яку тему з використанням фразеологізмів на зразок:

Перше побачення

Сьогодні я йшов на своє перше побачення, тож почував себе ні в сих ні в тих: у голові макітрилося, стояв ні живий ні мертвий.

А ось і вона: струнка, гарна – хоч з лиця воду пий, хоч ікону з неї малюй. Похололо в душі, боюся наламати дров, тільки-но відкривши рота. Завжди гострий на язик з дівчатами, сміливий, а тут – навпаки: червонію і мовчу, наче в рот води набрав... Ледве оговтався, несміливо простягнув квіти і запросив у кафе...

Як синій птах із казки на місто опускався вечір. Затаївши подих, я милувався своєю коханою і готовий був усе життя гуляти з нею під зорями.

Завдання 23. Вкажіть нормативні фразеологічні сполучення:

а) за даних умов,	б) при даних умовах,	в) за цих обставин;
а) не дивлячись на обставини,	б) незважаючи на обставини;	
а) прийти до висновку,	б) дійти висновку;	
а) прийшов розводящий,	б) прийшов розвідний;	
а) згідно наказу,	б) згідно з наказом;	
а) докажи теорему,	б) доведи теорему;	
а) пояснююча записка,	б) пояснювальна записка;	
а) зложити свої повноваження,	б) скласти свої повноваження;	
а) впровадження в оборот,	б) впровадження в обіг;	
а) в остаточному рахунку,	б) у кінцевому підсумку.	

Завдання 24. Установіть, яка з двох форм є правильною.

Відношення до нього – ставлення до нього; цікавий захід – цікаве міроприємство; вільна вакансія – вакансія; повістка дня – порядок денний; відчуття обов'язку – почуття обов'язку (чуття); грудна дитина – немовля; відміна закону – скасування закону; любд школа – будь-яка школа; бувший учень – колишній учень; відкрити очі – розплющити очі; перевернути сторінку – перегорнути сторінку; тратити час даремно – гаяти (марнувати) час; відноситися до когось – ставитися до когось; заставляти вчитися – змушувати (примувати) вчитися; втратити свідомість – неприємніти; з цього витікає – з цього випливає; являється учнем – є учнем; мова йдеться – мова про; загубити силу – втратити силу (знесилитися); прийшло в голову – спало на думку; прийняти належні міри – вжити належних заходів; правильно відповідає учень – вірно відповідає учень; рахуйтеся з думкою людей – враховуйте думку людей (зважайте на думку людей); заплановано провести слідуючі міроприємства – заплановано провести такі заходи; поступило в продаж – надійшло в продаж; підписка на газети – передплата на газети; співставити факти – зіставити (порівняти) факти; у заключення сказав – на закінчення (у

підсумку, наприкінці) сказав; поговорити по душах – поговорити щиро (відверто); можемо навести слідуючі приклади – можемо навести такі приклади: думки співпадають – думки збігаються; толковий учень – тямущий (розумний) учень; мені повезло – мені пощастило (поталанило).

Словотвірні та ономастичні норми

Чудова думка втрачає свою цінність,
коли вона погано висловлена.

Вольтер

Словотвірні норми – це правила утворення слів за словотвірними моделями з допомогою морфем (суфіксів, префіксів, постфіксів) та словотворчих засобів (основоскладання).

Найпоширеніші помилки на словотвірному рівні:

- 1) неправильне вживання префіксів: **належність** (а не **приналежність**); **виправдати** (а не **оправдати**), **призабуті** (а не **підзабуті**), **дозволити** (а не **позволити**), **зізнався** (а не **признався**), **звичка** (а не **привичка**), **розподіляти** (а не **розприділяти**), **перевірити** (а не **проверити**), **зіставляти** (а не **співставляти**), **схожий** (а не **похожий**), **перехожі** (а не **прохожі**);
- 2) ненормативне вживання суфіксів: **тиша** (а не **тишина**), **ліки** (а не **лікарство**), **перехрестя** (а не **перехресток**), **постачальник** (а не **поставщик**), **валютник** (а не **валютчик**), **кранівник** (а не **крановицик**), **паркування** (а не **парковка**), **татуювання** (а не **татуїровка**), **маркування** (а не **маркіровка**), **компостувати** (а не **компостирувати**), **виставковий** (а не **виставочний**), **закупівельний** (а не **закупочний**), **руйнівний** (а не **руйнуючий**), **панівний** (а не **пануючий**), **провокаційний** (а не **провокуючий**), **змоклий** (а не **змокший**);
- 3) використання суфіксальних моделей замість префіксально-суфіксальних: **завширики** (а не **шириною**), **завдовжки** (а не **довжиною**), **влітку** (а не **літом**);
- 4) ненормативне вживання слів, утворених способом осново- і словоскладання: **садівник** (а не **садовод**), **клинуватий** (а не **клиноподібний**), **цибулястий** (а не **цибулеподібний**), **довкілля** (а не **оточуюче середовище**), **численний** (а не **багаточисельний**, **багаточисленний**), **цілодобовий** (а не **круглодобовий**);
- 5) відхилення від норм українського словотворення під впливом відповідних російських слів: **шахи** (а не **шахмати**), **путівка** (а не **путьовка**), **напій** (а не **напиток**), **краса** (а не **красота**).

Найтипівіші порушення **ономастичної норми**:

- 1) уживання називного відмінка замість кличного у звертаннях: **Де ти, Олю?** (а не **Де ти, Оля?**). **Слухай, Богдане!** (а не **Слухай, Богдан!**);

2) використання російських імен та їх варіантів замість українських: *Івась* (а не *Ваня*), *Гриць* (а не *Гріша*), *Олекса* (а не *Льоха*).

Варто пам'ятати такі правила написання, творення та відмінювання власних назв:

а) чоловічі імена по батькові творяться від повної форми імені за допомогою суфікса *-ович* (а не *-евич*), а після голосних – *-йович* (а не *-євич*): *Іван – Іванович*, *Дмитро – Дмитрович*, *Василь – Васильович*, *Андрій – Андрійович*; жіночі імена по батькові творяться за допомогою суфікса *-івн/-ївн* (а не *-овн* чи *-євн*): *Петро – Петрівна*, *Сергій – Сергіївна*;

б) у формі родового відмінка жіночі імена по батькові мають закінчення лише *-івн(и)*, *-ївн(и)*, у формі давального – *-івн(і)*, *-ївн(і)*, наприклад: *Р.в. Уляни Романівни* (а не *Уляни Романівної*), *Д.в. Софії Данилівни* (а не *Софії Данилівній*);

в) подвосення приголосних у власних іменах людей – рідкісне явище, за винятком переважно сонорних: *Белла*, *Віолетта*, *Ганна*, *Геннадій*, *Елла*, *Емма*, *Жанна*, *Іванна*, *Ілля*, *Інна*;

г) жіночі прізвища, що закінчуються на *-й*, *-о*, *-ко*, *-енко*, *-ло*, *Ø* (нуль звука) не змінюються: *Олена Лисенко*, *Олени Лисенко*, *Олені Лисенко*, *Олену Лисенко*, *Оленою Лисенко*, *в Олени Лисенко*, *Олено Лисенко*; *Марія Палій*, *Марії Палій*, *Марії Палій*, *Марію Палій*, *Марією Палій*, *у Марії Палій*, *Маріє Палій*.

Примітка. Чоловічі прізвища з кінцевими *-й*, *-о*, *-ко*, *-енко*, *-ло*, *Ø* (нуль звука) змінюються: *Кирило Стеценко*, *Кирила Стеценка*, *Кирилові Стеценку*, *Кирила Стеценка*, *Кирилом Стеценком*, *у Кирила Стеценка*, *Кириле Стеценко*; *Петро Курило*, *Петра Курила*, *Петрові Курилу*, *Петра Курила*, *Петром Курилом*, *у Петра Курила*, *Петре Курило*;

г) у прізвищах на *-ів* (закритий склад) звук [і] має чергуватися у відкритому складі з [о] при твердій основі (від *Іванко*: *Іванків – Іванкова*) чи з [е] після м'яких та шиплячих приголосних (від *Кравець*: *Кравців – Кравцева*);

д) під час словозміни прізвищ необхідно дотримуватися властивих українській мові чергувань [г], [к], [х], [ґ] із [з], [ц], [с], [дз] (*Юрга – Юрзі*, *Чайка – Чайці*, *Забрьоха – Забрьосі*); [і] з [о], [е] (*Сивокінь – Сивокона*, *Кміть – Кметя*); [о], [е] з *Ø* (нулем звука): *Вітер – Вітра*, *Кравець – Кравця*.

Завдання 1. З дужок доберіть потрібні префікси до дієслів у поданих реченнях.

Вказуємо назву організації, що (по-, при-, ви-, наді-) слала документ. Документ датують днем його (на-, від-, під-) писання або (за-, під-) твердження. Цей реквізит (в-, по-) казує на назву міста чи населеного пункту, де (по-, ви-, на-) дано документ. Під час підписання документів колегіальних органів (по-, за-, ви-) значають обов'язки осіб, що (на-, під-, від-, до-) писали документ. Кожний службовий документ, незалежно від (при-, на-, по-) значення й виду, має заголовок.

Завдання 2. Виправте помилки у словосполученнях, зважаючи на словотвірні норми: *компасувати квиток, кольоровий вкладиш, дерев'яна полка, зелений огурчик, перша красавиця, зіграймо в шахмати, шкільна роздягалка, знайома манікюрша, грубезна палка, лекція усипляє, говорили шопотом, проїхали перехресток, яблучний напйток, довжиною 5 сантиметрів, втомлені київляни, подарки на свято, здивовані прохожі, дороге лікарство, смачне морожено, 300 грамів вівсяного печеня, дужий велікан, куриний фари, обумовлювати ситуацію, послати листа, переодягтися у форму, біблійський персонаж, вимірюючий пристрій, слововживання у реченні, уплатити послуги, обвинувачення в суді, наші погляди співпадають, купляти в магазині, поїхати на рибалку.*

Завдання 3. Знайдіть у реченнях порушення словотвірних норм. Виправте помилки.

Делегація датського парламенту відвідала нашу країну. Потрібно було співставити факти. Поїзд, що рухався з високою швидкістю, зробив попереджуючий сигнал. Комп'ютери оснащенні запам'ятовуючими пристроями. Він чудовий оранжировицик. Зіпсувався вимірюючий прилад. Міліцейське відділення було неподалік. Неоправданість цих методів стала очевидною. Де ваш завідуючий? Університетові потрібен знаючий студент. З ладу вийшов гальмуючий пристрій. Для студентів нашої групи ця сесія була дуже виснажуюча. Між Росією та Грузією знову загострилися взаємовідносини. Митники вимагали від нас супроводжуючі документи. На екрані з'явився біжучий рядок. Серед постраждалих було двоє американців, один англічанин, троє громадян Нідерландів. Уряд звітував про випереджаючі темпи економічного зростання. Президент примирився з урядом, чи надовго? Викладач заготовив для студентів картки, щоб вони змогли добре підготувитися до самостійної роботи.

Завдання 4. До поданих калькованих форм доберіть українські відповідники, особливу увагу зверніть на засоби словотвору.

Виконуючий обов'язки, багато мітингуючих, задоволені відпочиваючі, голову-ючий сесії, доповідаючий на конференції, керуючий справами, стимулюючий чин-ник, існуюча система, зростаючі ціни, пояснююча записка, вичікуюча тактика, освіжаючий напій, обмежуючий кредит, плаваючий буйок, підбадьорююче слово.

Завдання 5. До поданих словосполучень доберіть стислі форми на зразок: *в подальшому – надалі; зі всіх сил – щосили; підбити підсумки – підсумувати.*

Оточуюче середовище –

Переважаюча більшість –

Падати в обморок –

Займатися торгівлею –

Легковажно ставитися –

Найкращим чином –

Не заслуговуючий на довіру –
Вести господарство –
Впадати в дитинство –
В іншому місці –
Центр міста –

Робити можливим –
У більшості випадків –
Досягти взаєморозуміння –
Замість того –
Простіше простого –

Завдання 6. Виправте лексико-стилістичні та правописні помилки у власних назвах.

Пам'ятник Тараса Шевченко; Надіні погляди; майстер Фурда Михайло Теодозієвич; цікава доповідь Голубович Петра Михайловича; боксери брати Кличко; послідовники Чорновіла; Анін примірник; зустріч з Олексійом; мої найкращі друзі – Вася, Коля, Паша, Едік і Вова; вечір пам'яті Ігора Білозіра; Сергійвий телефон; Наталін конспект; передай Светлані Андрієвній; розкажіть Генадію; Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом; Оле, зайдіть до деканату; На дебатах дискутиували Віктор Янукович з Віктором Ющенко; Петя з Льюхою готувались до іспитів; Лена, Света і Маши – Наталкіні товаришки.

Завдання 7. Із поданими прізвищами складіть речення так, щоб вони стояли в жіночому й чоловічому роді в родовому та орудному відмінках: Біленко, Савенко, Микитюк, Тимошенко, Малько, Лесюк, Гнатюк, Грещук, Винокур, Литвин, Яременко, Дацяк, Марчук, Стукало, Полохало, Тривого, Голембо.

Завдання 8. Від поданих імен утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові: Євген, Едуард, Олександр, Юрій, Віталій, Віктор, Василь, Ярослав, Дмитро, Олег, Павло, Геннадій, Георгій, Михайло, Леонід, Валентин, Іван, Микола, Ігор.

**Орфографічні норми.
Орфоспічні та акцентологічні норми.
Засоби милозвучності української мови**

Учися подобатися... вдалим вибором слів
і точною зміною голосу.
Той, хто вміє приємно говорити, прихиляє своїх слухачів,
і тому, коли прийде час спонукати їх до чогось
доброго чи відхиляти від будь-чого злого,
він матиме на них більший вплив.

С. Пелліко

Орфографічні норми регулюють правильне відтворення слів на письмі. Серед найтипівіших помилок є ті, що стосуються:

- 1) написання м'якого знака, апострофа та слів із **-йо**: *нян^ьчити* (а не *нянчити*), *уманськ^ьий* (а не *уманский*), *В'ячеслав* (а не *Вячеслав*), *кон'юктивіт* (а не *конъюктивіт*), *мільйон* (а не *мілліон*), *шампін'йон* (а не *шампіньон*);
- 2) написання префіксів (пре-, при-, прі-; роз-; без-; з-, зі-, із-, с- тощо) і суфіксів (наприклад, подовження та подвоєння приголосних): *пречудесний* (а не *причудесний*), *розкричатися* (а не *роскричатися*), *схитрувати* (а не *зхитрувати*), *розкіш^иню* (а не *розкішню*), *почут^тів* (а не *почутів*);
- 3) написання слів, у яких є чергування звуків, спрощення: *бряжчати* (а не *брязчати*), *проїжджати* (а не *проїзжати*), *паризький* (а не *парижський*), *проїзний* (а не *проїздний*), *серцевий* (а не *сердцевий*);
- 4) правопису власних назв: *Національний університет "Львівська політехніка"*, *День Незалежності України*, *8 Березня*, *Західна Україна*, *Парк культури*, вул. *Братів Рогатинців*, вул. *Академіка Лазаренка*;
- 5) правопису складних слів: *ексміністр*, *по-львівському*, *фотоелементи*, *рік за роком*, *член-кореспондент*, *абихто*, *сама самотою*, *кінець кінцем*, *з усіх усюд*, *соціально активний*, *зроду-віку*, *уві сні*, *військово-морський*, *емоційно забарвлений*, *карт-блани*, *у стократ*;
- 6) правопису слів іншомовного походження: *Скандинавія*, *претендент*, *Сицилія*, *Сирія*, *кондиціонер*, *асортимент*, *периферія*, *дисидент*, *тонна*, *піца*, *голландський*, *анотація*, *шосе*, *інновація*, *ідентифікація*, *бароко*.

Орфоепічні та акцентологічні норми стосуються правильної вимови звуків у словах, а також наголошування лексем відповідно до вимог української літературної мови. Найтиповішими орфоепічними помилками вважаємо:

- 1) акання (вимову ненаголошеного [а] замість [о]): *вада*, *карова*, *кааліція*, *галава*, *золата*, *міністр закардонних справ*, *патріотичні сили України*, *дотримання угод*;
- 2) м'яку вимову приголосних перед [е]: *праблєми*, *тєлєфон*, *тєарєма*, *дрєвній*, *катлєта*;
- 3) оглушення дзвінких звуків (як виняток, виправдано оглушуються приголосні в словах *ніг^хті*, *кіг^хті*, *лег^хко*, *воз^хко*, *дьог^хтю*): *гараш*, *дуп*, *гараст*, *шупка*;
- 4) вимову [ф] замість [в] у кінці складу і слова та на початку слова перед приголосним: *фчи^фся*, *роби^ф*, *кро^ф*, *ма^фка*;
- 5) м'яку вимову шиплячих перед [е], [о], [у], [и], [а] (напівпом'якшена вимова шиплячих можлива тільки перед [і]): *чєх*, *ч^ьобіт*, *чюю*, *ч^ьий*, *ч^ьистий*, *чюдо*, *чяй*;
- 6) нечітку вимову звука [й] після апострофа і голосних: *п'ать*, *Україна*;
- 7) вимову африкат [дж], [дз] як [ж], [з]: *хож^у*, *позвони*, *приїжж^{ай}*, *зеркало*;

- 8) м'яку вимову [р] у кінці складу та слова: *царь, тюрма, чотирьма, кобзарь, володарь, господарь, лікарь*.

Наголос визначає рівень мовної культури. Українська мова має притаманні їй наголосові моделі, і, нехтуючи ними, ми, хочемо цього чи ні, вдаємося до суржику. Отже, хоч наголос і вільний, та норми його сталі:

- 1) особові форми дієслів теперішнього часу однини і множини часто мають наголос на кінцевому складі: *б'ємо, почнемо, кажу, несу, несе́мо, стає́мо, захистимо*, але *пишемо, наді́шлемо, за́йдемо, пла́тимо*;
- 2) потрібно запам'ятати наголошення особових форм дієслова **бути**: *бу́ду, бу́дуть, бу́деши, бу́демо*, але *була, було, були*;
- 3) іменники, утворені від дієслів або інших іменників за допомогою префіксів, зберігають наголос на префіксі: *зага́дка, розв'язка, розмі́р, розгля́д, пошу́к, задум, переверте́нь*, але *роззро́м, за́чин, обман, розко́л*;
- 4) віддієслівні іменники на **-ання** наголошуємо як і дієслова, від яких вони утворені: *зібра́ння*, бо *зібра́ти*, *чита́ння*, бо *чита́ти*, *писа́ння*, бо *писа́ти*, *повста́ння*, бо *повста́ти*, але *вира́ження, зобов'язання*. У двоскладових іменниках на **-ання** наголошуємо останній склад: *званн́я, знанн́я, пранн́я*. Пам'ятаймо про смислорозрізняльну функцію наголосу, не варто плутати слова: *вида́ння* (про літературу) – *виданн́я* (процес), *обладна́ння* (устаткування) – *обладнн́я* (процес);
- 5) наголос багатьох іменників жіночого роду із суфіксом **-к(а)** у множині переходить на закінчення: *вказі́вка – вказі́вки, учителька – учительќи, голка – голќи, ласті́вка – ласті́вки*, але *сусі́дка – сусі́дки, родичка – родичќи, верхі́вка – верхі́вки*;
- 6) у багатьох двоскладових та трискладових прикметниках наголос на останньому складі: *трудо́ний, сипќий, скучн́ий, текстови́й, валови́й, клопітн́ий, перехі́дний*, але *шовко́вий, тигро́вий*. У прислівниках, утворених від таких прикметників, наголос падає на перший склад: *трудо́но, сипко́, скучно́*;
- 7) числівник *один* (*одна, одне*) у формах непрямих відмінків має наголос на останньому складі: *одно́го, одно́му*. Наголос змінюється, коли з'являється прийменник: *на одно́му, один в одно́го*. Аналогічно із вказівними та присвійними займенниками: *цього́, того́, того́*, але *до цього́, від того́, за того́*;
- 8) у словах іншомовного походження наголос падає:
 - на останній склад (**-метр**) у назвах мір: *дециме́тр, кіломе́тр, сантиме́тр*;
 - на передостанній склад у назвах вимірювальних приладів: *бароме́тр, маноме́тр, спідоме́тр, динамоме́тр*, але *вольтме́тр, амперме́тр*;
 - з формою на **-лог** на останній склад: *діало́г, катало́г, полідо́г*;

- з формою на **-кратія**: автократія, бюрократія, аристократія;
- з формою на **-ист, -іст (-їст)** на останньому складі: візажист, альтруїст, автомобіліст;

- 9) найбільше порушень щодо наголошування відбувається у словах, що під впливом російського наголосу звучать не за українською літературною нормою: дрова, курятина, живопис, олень, решето, спина, сердити, злегка, новий, товстий, фартух, феномен, черговий, оптовий, квартал, піна;
- 10) пам'ятаймо про значну кількість слів із подвійним наголосом: апостроф – апостроф, винагорода – винагорода, зачерствілий – зачерствілий, причому наголос може мати ще й словорозрізнявальну функцію: вигода (прибуток) – вигода (комфорт), шкода (даремно) – шкода (втрата), атласний (пов'язаний із картами) – атласний (– із тканиною), пора (щілина) – пора (час).

Основними законами милозвучності української мови є:

- 1) уникати збігу голосних: вона **й**де, але він **і**де, вч**и**ться в аспірантурі, в Одесі, ріки **й** озера;
- 2) уникати важкого для вимови збігу приголосних: у творч**о**сті, уч**о**ра він повернувся, день у день, сиді**в** у саду, зустр**і**в учителя, запорі**з**ький, радіс**н**ий, проїз**н**ий, сказав ус**е**, лист із Бразил**і**ї, зі сход**о**м сонця, ув**і**сні, під**і** мною;
- 3) якщо доводиться вибирати між збігом голосних і приголосних, то усуваємо збіг голосних, наприклад: вірю в справедлив**і**сть, а вноч**і** був дощ, батько **й** мати, радощ**і** **й** печал**і**, дощ не **й**де, росте вгли**б**. Проте допускається збіг голосних, якщо між ними є пауза: а ти – **і**ди додому.

Відхилення від цих правил допускають лише в художній літературі, де це зумовлено вимогами ритму. Але й тут порушення милозвучності небажане;

- 4) після приголосних уживаємо частки **би, же**, після голосних **б, ж**: зробив **би** – зробила **б**; як **же** – що **ж**;
- 5) перед приголосними вживаємо форми дієслів із **-ся**, перед голосними – на **-сь**: дивлю**ся** на воду – дивлю**сь** у воду.

Завдання 1. Вкажіть рядок, у якому всі слова написано згідно з правилами правопису:

- а) офіційно-діловий, індекс, розпорядження, документальність, реквізит, законодавство;
- б) комюніке, степендія, матеріально-фінансовий, візування, достовірність;
- в) домовленість, премірник, конструкція, організаційно-розпорядчий, нумерація, оформлений;
- г) рубрикація, класифікаційний, діловодство, положення, прізвище, по-батькові;

г) затверджений, машинописний, спілкування, інтонація, університет, стандартизація.

Завдання 2. Утворіть і запишіть словосполучення: 1) Львів, університет; 2) Кременчук, автомобіль, завод; 3) Буг, лиман; 4) Кавказ, краєвид; 5) Франція, столиця; 6) Гадяч, церква; 7) Париж, музеї; 8) Санкт-Петербург, білі ночі; 9) Кривий Ріг, сталь; 10) Дрогобич, педуніверситет; 11) Карабах, сутичка; 12) казах, традиції; 13) Калуш, район; 14) товариш, матч; 15) Дамаск, сталь; 16) Прага, торт; 17) Гаага, суд; 18) Рига, вулиця; 19) Мекка, святині; 20) Черемош, води; 21) Ірак, миротворці; 22) латиш, студенти.

Завдання 3. Запишіть слова правильно: електро/силовий, св...ято, різ...ба, тепло/обмінний, як/таки, не/по/людськи, тим/то, неначеб/то віце/президентський, соціал/демократичний, сам/один, загально/освітній, право/бережний, воле/любний, дерево/обробний, автомобіле/будівний, вантажно/розвантажувальний, контрольно/вимірювальний, важко/розчинний, легко/перероблювальний, загально/промисловий, абсолютно/сухий, діаметрально/протилежний, гр...юкати, мере...тіти, гіл...яч...я, різко/окреслений, суспільно/необхідний, десяти/річний, вісімдесяти/поверховий, науково/технічний, пів/міста, радіо/технічний, всесвітньо/історичний, історико/культурний, возніс...я, ст...пендія, ялин...ці, механіко/автомобільний, Він...ич...ина, військово/морський, чотир...ма, військово/полонений, військово/зобов'язаний, кисло/солодкий, рожево/білий, жовто/гарячий, південно/східний, 10/поверховий, пів/Києва, Луган...щина, т...мяно, старий/пр...старий, д...канат, осві...чений, карма...кий, розлож...стий, від/далік, благословен...ий, з Гал...ю, дал...на, А(а)кадемія наук України.

Завдання 4. Виправте у тексті слова, в яких порушено орфоепічні норми.

Вірте в Україну

Ми абрали незалежність, ба є нацйадками накалінь, які віками мріяли про Українську державу, здобували волю сваім потам і кровью. Ми с вами вже зрабили незваротній крок да демакратії.

Наша культура змусить світ пабачити нашу непавторність. Ми зробимо фсе, щоб на повну силу запрацюваф інтелект нашої нації.

Над нами завжди сятете національний синьо-жовтий прапар, над нами мілліонами галасів завжди звенітиме Гімн України. Вірте в Україну, любіть Україну, служіть Україні!

Завдання 5. Поставте наголос у поданих словах: а) або, алкоголь, алкоголічка, анафема, анонім, аргумент, бакалія, бородавка, борошно, ваги, вантажівка, величина, веретено, вертихвістка, весло, вигнанець, визнання, випадок,

відомості, вірші, вітчим, водопровід, вчення, газопровід, городина, горошина, граблі, громадянин, гуртожиток, данина, дециметр, діалог, дочка, дощечка, дрова, дужки, Євангеліє, жалюзі, живопис, життєпис, забавка, завдання, загадка, запитання, заробіток, зародок, заслання, застібка, зібрання, ім'я, каталог, каучук, квартал, кілометр, киянин, козаки, колесо, кольори, копійки, крапки, кропива, курятина, кухарство, лапки, Лемківщина, листопад, літопис, ложки, локишина, марнота, машинопис, мережа, міліметр, монах, монахиня, напій, ненависник, ненависть, низина, ніздря, новина, обіцянка, обмін, оглядач, ознака, олень, параліч, партер, перевертень, перекус, перепис, перепустка, пересуд, писання, пиха, пізнання, повстання, подруга, подушка, позначка, показник, помилка, послуга, прабатьківщина, пеня, піна, праліс, предмет, призов, приятель, псевдонім, пуповина, п'яниця, ремінь, решето, різновид, розбрат, розгадка, рукопис, русло, садовина, санки, свердло, середина, сирота, сироти, сиріт, слов'янин, спина, спідниця, судно, термометр, течія, феномен, флюорографія, хутро, царина, цемент, центнер, циган, циганка, цукрометр, чайник, читання, чорнозем, чорнослив, шофер, щипці; б) батьківський, безстроковий, бочковий, брудний, валовий, виразний, вичерпний, гетьманський, громадський, добовий, контрактовий, корисний, кухарський, легкий, липкий, лицевий, лицьовий, мозолистий, ненависний, новий, нудний, об'їзний, пекарський, порядковий, привчений, ринковий, рукописний, ситний, скучний, текстовий, тісний, товстий, фаховий, фарфоровий, хутовий, цегляний, цифровий, черговий, шовковий, ярмарковий, ясний; в) беремо, була, було, везти, вести, висіти, вжальти, взяла, відстояти, впадемо, вскочити, закінчити, ідемо, кидати, лємо, люблю, напишу, ненавидіти, нести, округлити, пасти, пишу, підводити, повземо, посидіти, постояти, прослизнути, роблю, сердити, спустошити, стерпіти, черпати; г) байдуже, босоніж, впоперек, глибоко, дешево, допізна, завжди, задарма, корисно, на ніч, напоказ, ніколи (присл.), разом, спереду, уперек; г) того, до того, моя, котрий; д) одинадцять, чотирнадцять, одного.

Завдання 6. Виберіть слова, в яких наголос може виконувати смисло-розрізнявальну функцію. Назвіть можливі значення таких слів: *алфавіт, атласний, байдуже, весняний, відстояти, вигода, вразити, гладкий, господарський, договір, завжди, заклад, дорога, кредит, лікарський, людський, милувати, мокрота, нападати, натужитися, об'єднання, обладнання, орган, помилка, попадати, пора, потяг, приклад, проклятий, простий, розвідник, сім'я, сіяти, торочити, хаос, характерний, шкода, ясний.*

Завдання 7. Виправте, якщо потрібно, наголос у поданих словах: *ви́мова, значу́ща части́на, порядко́вий, перехі́д, разо́м, діало́г, відомос́ті про..., дужки́ (мн.), помилки́ (мн.), вірші́, ро́ки, захворі́ти, зручн́ий, катало́г, заголо́вок,*

заняття, зручний, книжки (мн.), ім'я, у гостях, разом з дітьми, чотирнадцятий, український, одинадцять, чотирнадцять, старий, новий, маркетинг, кредитор.

Завдання 8. Виправте помилки у словосполученнях і реченнях, зважаючи на правила милозвучності української мови та культуру мовлення.

Прийшов в вівторок; є і інші твори; у учителя; лікар в спеціалізованій поліклініці; взяти трактор в користування; одержати у класі; пішов в перший клас; доповідь в першому корпусі; у зв'язку з затриманням злочинця; твори потрапляють в руки людей; Інститут будівництва і інженерії довкілля; секція із важкої атлетики; спеціаліст з страхування; виграти у лотерею. Я працював в відділі реклами. Я навчаюся у НУ "Львівська політехніка". Доручаю користуватись легковим автомобілем. Брала участь у обласній олімпіаді. В приміщенні актового залу відбудеться вечір... Зобов'язуюсь повернути усю суму до 2008 року; в справному стані. За час навчання в школі виступав в районних змаганнях по волейболу. За весь час, що я займався спортом, в мене є багато досягнень. Видавництво уже існує кілька років. Учні 10–11 класів навчаються в Академії щосуботи з одночасним навчанням в школі. Проводиться набір в групу аеробіки. Ламінарія – справжня скарбниця вітамінів, а за вмістом йоду їй взагалі немає рівних серед всього живого. В збереженні природи – спасіння людства. Навчання в школі закінчив в 2007 році.

Морфологічні норми (іменник)

Якщо у людини інтелект спить,
то у неї бідний словник,
штаповані стереотипні фрази,
убога уява й примітивне мислення.

А. Коваль

Морфологічні норми вживання іменника охоплюють правила утворення та функціонування його граматичних форм. Типовими порушеннями нормативності вживання іменникових форм є:

- 1) недотримання граматичного роду іменників: *вчений ступінь* (а не *вчена*), *прозорий тюль* (а не *прозора*), *свій день народження* (а не *своє*);
- 2) неправильне вживання числа іменників: *зелене гілля* (а не *зелені*), *слизьке каміння* (а не *слизькі*), *медичне приладдя* (а не *медичні*);
- 3) неправильне утворення відмінкових форм іменників: *приїхали з Кривого Рогу* (а не *Кривого Рога*), *виїхали до Нідерландів* (а не *Нідерланд*), *їхали до центру міста* (а не *центра*), *смачною кашею* (а не *кашою*), *професори*

кафедри (а не професора), досвідчені інструктори (а не інструктора), без статей у газеті (а не статтів), не маю грошей (а не грошів).

Завдання 1. Утворіть словосполучення: (неблизький) *путь*, (дорогий) *салямi*, (набридливий) *цеце*, (далекий) *Сибiр*, (білий) *накип*, (п'ятий) *авеню*, (смачний) *кольрабі*, (породистий) *собака*, (Чорнобильський) *АЕС*, (жовтий) *таксі*, (маленький) *какаду*, (повноводний) *Міссісіпі*, (якісний) *шампунь*, (зубний) *бiль*, (високий) *ступiнь*, (смачний) *iвасi*, (молодий) *шимпанзе*, (співучий) *колібрі*, (смачний) *рагу*, (іграшковий) *поні*, (фіолетовий) *туш*, (глибокий) *Онтаріо*, (підтверджений) *алібі*, (багатий) *Монако*, (чорний) *вуаль*, (смугастиий) *тюль*, (хронічний) *нежить*, (другий) *ступiнь*, (смачний) *путасу*, (молодий) *какаду*, (шановний) *маестро*, (зелений) *кiві*, (великий) *фальш*, (широкий) *Дніпро*, (непідтверджений) *пароль*, (надзвичайний) *розкiш*, (демократичний) *Замбезі*, (рожевий) *фламiнго*, (надзвичайний) *соло*, (смачний) *манго*, (тропічно-американський) *боа*, (високий) *насип*, (молодий) *кюре*, (дієвий) *МВС*, (великий) *розпач*, (шкіряний) *портмоне*, (жовтий) *гуаш*, (білий) *рояль*, (сильний) *мігрень*, (смачний) *сулугуні*, (раптовий) *торнадо*, (відповідальний) *СБУ*, (теплий) *Сочі*, (курячий) *філе*, (трамвайний) *депо*, (повторний) *ретуш*, (зручний) *купе*, (промисловий) *Чикаго*, (зелений) *Тбілісі*, (безмежний) *жаль*, (шовковий) *жабо*, (важкий) *бандероль*, (широкий) *степ*, (відремонтований) *фойє*, (дорогий) *пенсне*, (руйнівний) *цунамі*, (довгошерстий) *чау-чау*, (плетений) *шаль*, (мій) *амплуа*, (відомий) *Данте*, (надзвичайний) *панно*, (вечірній) *Сочі*, (різнобарвний) *папуга*, (свіжий) *пергiдроль*, (нічний) *портъє*, (десятковий) *дрiб*, (шоколадний) *драже*, (нічний) *Токіо*, (концертний) *рояль*, (глибокий) *Міссурі*, (далекий) *Перу*, (промисловий) *Кутаїсі*, (високий) *Ай-Петрі*, (відомий) *кутюр'є*, (великий) *мозоль*, (добрий) *резюме*, (львівський) *маестро*, (дресирований) *кенгуру*, (непрочитаний) *рукопис*, (гіркий) *полин*, (смачний) *ескімо*, (білий) *емаль*, (солодкий) *карамель*, (нестерпний) *коклюш*, (європейський) *магістраль*, (молодий) *денді*, (сірий) *букле*, (досвідчений) *аташе*, (цирий) *жаль*, (скіфський) *пектораль*, (високий) *трюмо*, (ранковий) *Осло*, (новий) *АТС*, (львівський) *ПТУ*.

Завдання 2. Узгодьте аббревіатури з дієсловами в минулому часі: ЮНЕСКО (затвердити), США (погодитись), НАТО (заявити), мін'юст (оголосити), ДЕК (визначити), ООН (виступити), ЄС (відмовитись), НБУ (відмовити), СБУ (забезпечити), ТСН (святкувати), ЧАЕС (відновити), УПА (проголосити), СОТ (співпрацювати), ОБСЄ (залучити), МВФ (надати), МНС (повідомити), МЗС (залучити), ДАІ (дозволити), ЗМІ (висвітлити), УТН (повідомити).

Завдання 3. Виправте помилки в категорії числа.

У кіоску продають сувеніри з символіками чемпіонату. Виставка-ярмарок вражає асортиментами продукції. Просимо вказати вартість упакувань і

транспортувать. Багато гіл було зрубано. Канцелярські приладдя надійшли на склад. По всьому пляжу розкидані тверді каміння. У цього дерева міцні коріння. Запашні зілля охайно розкладено на столі. Саме тоді він отримав децю з вищезгаданої мебелі як сюрприз від працівників. Увесь дріт і пиломатеріал знаходиться на базі. Вам будь-яку шпалеру показати? Моя улюблена страва – рибна консерва. Люди йшли на похорони, щоб віддати останню шану своєму землякові.

Завдання 4. Виправте, де потрібно, помилки: сонячні проміння, високі бадилля, старовинна мебель, довгий макарон, фіолетові чорнила, письмові приладдя, золоті колосся, гарячий кофе, злий собака, наукова ступінь, сильна головна біль, десять гривнів, сонячні Сочі, молоді директора, пам'ятник Шевченка, красиве шимпанзе, журі присудив. Міссісіпі вийшло з берегів. НРУ ухвалило нову програму. Вітальну адресу з нагоди 50-ліття директор вручив начальникові другого цеху Корнієнко Василю Петровичу.

Завдання 5. Складіть словосполучення із поданими словами, зважаючи на відмінності значень, що їх виражає закінчення родового відмінка: рахунка – рахунку; органа – органу; центра – центру; елемента – елементу; терміна – терміну; апарата – апарату; оригінала – оригіналу; папера – паперу, пояса – поясу, каменю – каменя, малюнка – малюнку, інструменту – інструмента, листопада – листопаду.

Завдання 6. Вкажіть рядок, у якому правильно подано всі іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини:

- а) індексу, формуляру, тексту, грифу, терміну;
- б) документа, бланка, елемента, факса, заголовка;
- в) шифру, підпису, коду, абзацу, реквізиту;
- г) гербу, підрозділу, оригіналу, способу, телеграфу;
- г) виду, диплома, дублікату, витягу, протоколу.

Завдання 7. Замініть сполучення прикметника з іменником на поєднання іменника з іменником на зразок: Кримські гори – гори Криму.

Університетські приміщення, вокзальна каса, кавказькі звичаї, криворізькі студенти, кам'яний пам'ятник, модерністський вияв, листопадові дні, римська історія, китайські спортсмени, відмінкове закінчення, паризькі вулиці, гаражні ворота, гамбурзький суд, бананова шкірка, народні пісні, Санкт-Петербурзькі науковці, нью-йоркська біржа, тролейбусна лінія, піщана гора, киснева нестача, дощові краплі, сирний шматок, кленовий листок, моторні деталі, газопровідне пошкодження, телефонний номер, берегова смуга.

Завдання 8. Виправте неправильно використані форми родового відмінка однини в іменниках чоловічого роду другої відміни.

Оголошення, виділені рамкою або розміром шрифту, – 4 грн. Фотосалон відкриють поблизу магазину “Канцтовари”. Товари для офіса та школи. Шумоізоляція салону автомобіля. Прикладаючи віброфон до попереку впродовж 15–20 хвилин, ви можете зняти фізичну втому м’язів, покращити діяльність внутрішніх органів. Яблучного соку у продажу немає. Прийом товару. Випічка із заводу № 5.

Завдання 9. Виправте неправильні форми множини іменників.

Широкий вибір шторів, тюлей, великий асортимент фурнітури та аксесуарів. Надійшли у продаж лопати, вили, граблі. На будівництво потрібні штукатури, мулярі, столярі. Влада ліквідує незаконні поселення кримських татарів. Іноді причиною пошкодження електричної мережі є щурі. Він з’явився як Гриць із коноплів. Кожна сітка апельсин важить 3 кг. Після завершення своїх гастролів у Києві артисти взяли тижневу відпустку.

Завдання 10. Запишіть іменники в називному відмінку множини: друг, болгарин, киянин, грузин, вірменин, хазяїн, вус, дно, рукав, вухо, око, якір, пращур.

Завдання 11. Утворіть форми родового відмінка множини іменників: баба, фарба, староста (на весіллі і групи), легеня, сосна, війна, хвороба, долоня, колода, борода, голова, низка, корова, дорога, береза, іскра, стаття, львів’янин, слов’янин, молдаванин, циган, русин, грузин, солдат, грам, чобіт, вольт, серце, поле, плече, обличчя, тонна, панна, ікло, коляда, паралель, подорож, тінь, канікули, заповідь, теща, зустріч, галичанин.

Завдання 12. Запишіть іменники в родовому та орудному відмінках однини і в називному відмінку множини: муляр, футляр, ювіляр, столяр, базар, табір, каменярь, школяр, бляхар, цвинтар, кухар, лицар, цар, звір, біль (відчуття), шампунь, перекис, тюль, дріб, ступінь, степінь, якір, Ігор, путь, вуаль, міль, коментар, розкіш, продаж, рояль, обличчя, оратор, маляр, сухар, архітектор, пекар, скляр, ліхтар, ювіляр, бар’єр, яр, харків’янин.

Завдання 13. Виберіть правильну форму кличного відмінка іменників, вжитих у діловому листуванні: Шановний пане Міністр – шановний пан Міністре; пане Посол – пане Посоле; пані Прем’єр-міністр – пані Прем’єре-міністр; Ваше Високосте – Ваша Високосте; Ваша святосте – Ваше святосте; Всечесніший Отче – Всечесніший Отцю; пане лікарю – пане лікарє; Високодостойносте пане Президенте – Високодостойність пане Президенте; шановний добродіє –

шановний добродію; дорогий читач – дорогий читачу; вельмишановний пан прокуроре – вельмишановний пане прокуроре; шановний пане суддя – шановний пан суддя; дорога Олю – дорога Оле; шановний Ігорю Петровиче – шановний Ігорю Петровичу.

Завдання 14. Складіть діалог, уживаючи подані іменники в кличному відмінку: друг, Василь, панна, Леся, Олег, бабуся, читач, хлопець, сторож.

Завдання 15. Відредагуйте речення і словосполучення, звертаючи увагу на порушення лексико-стилістичних та морфологічних норм.

Ця студентка являється студенткою нашого університета. Більша половина випускників нашого інститута поїхала цього року на роботу за кордон. У цьому магазині широкий вибір штор, а тюлі гарної немає. У магазині “Канцелярські приладдя” є товари для офіса та школи. Молода викладач Оксана Сергіївна Павлюк здала усі кандидатські іспити. Студент зацікавився різницею між математичною степенню і науковою ступінню. Я люблю ходити по вечірнім вулицям Львова. У крамниці вже немає осінніх чоботів. Метер тюлі коштує п'ятдесят гривнів. Користуватися цим ножом для нарізання саямі – просто чудово. На сьогодні однією з найбільш запотребованих є професія електрозварщика.

Морфологічні норми (прикметник, займенник)

Найкраща і найголовніша ознака індивідуальності народу – це його мова.

А. Шумило

Морфологічні норми вживання прикметника та займенника охоплюють правила утворення та поєднання їхніх граматичних форм. Найтипівіші порушення трапляються в:

- 1) утворенні присвійних прикметників: *Галин* (а не *Галін*), *Настин* (а не *Настін*), *Наталчин* (а не *Наталкін*), *свекрушин* (а не *свекрухін*), *подружчин* (а не *подружкін*);
- 2) утворенні ступенів порівняння прикметників: *найбільш зручні* або *найзручніші* місця (а не *найбільш зручніші*), *більш талановиті* або *талановитіші* студенти (а не *більш талановитіші*);
- 3) використанні невластивого для української мови вживання слова *самий* на означення найвищого ступеня порівняння прикметників: *найкращі студенти* (а не *самі кращі*), *найулюбленіші програми* (а не *самі улюблені*);
- 4) поєднанні вищого ступеня порівняння прикметників у словосполучення без прийменників чи сполучників (вищий ступінь порівняння прикметників

звичайно вимагає після себе прийменників **від, за, над, проти** з відповідними відмінками або сполучників **як, ніж**. Форми родового відмінка без прийменника – калька з російської мови): *думка швидша, ніж вітер* (а не *думка швидша вітру*), *воля дорожча за життя* (а не *воля дорожча життя*), *грушка солодша від яблука* (а не *грушка солодша яблука*), *вона старша від (за) мене, ніж я* (а не *вона старша мене*), *краще над (за, ніж) усе, краще від усього* (а не *краще всього*);

- 5) помилковому використанні форми вищого ступеня в значенні найвищого: *зібралися найкращі студенти групи* (а не *кращі*), *найвища міра покарання* (а не *вища*), *найвища якість* (а не *вища*), *відзначимо найголовніші здобутки та надбання* (а не *головніші*), *проаналізуємо найдостойніші шляхи вирішення проблеми* (а не *достойніші*).

Примітка. Форми ступенів порівняння в конструкціях на зразок: *вищий сорт, вища освіта, старший викладач, молодший науковий співробітник, вищий навчальний заклад, молодші класи, старша школа* втрачають у своєму значенні порівнювальну ознаку;

- 6) узгодженні прикметника з іменником на позначення певних професій, посад і звань жінок (правильно – в чоловічому роді): *старший викладач* (а не *старша викладачка*), *новий професор* (а не *нова професорка*), *провідний інженер* (а не *провідна інженер*), *винахідливий капітан* (а не *винахідлива капітанша*), *розважливий директор* (а не *розважлива директриса*), *недосвідчений продавець* (а не *недосвідчена продавщиця*), *висококваліфікований гример* (а не *висококваліфікована гримерка*);
- 7) утворенні форми прикметника (у ролі означень), що вживається у сполуках із числівниками **2, 3, 4** (правильно – називний відмінок множини із закінченням **-і** (а не **-их**)). Це ж стосується і прикметника **останній** перед числівником **5 і більше**: *три щасливі роки* (а не *щасливих*), *чотири важливі питання* (а не *важливих*), *два нестандартні вироби* (а не *нестандартних*), *три великі групи* (а не *великих*), *за останні вісімдесят років* (а не *за останніх*). Але: *за вісімдесят останніх років*;
- 8) утворенні відмінкових форм займенників: *на твоєму боці* (а не *твойому*), *на своєму подвір'ї* (а не *свойому*).

Завдання 1. Утворіть присвійні прикметники від іменників: *Тетяна, Микола, подруга, подружка, козачка, тітка, донька, дочка, Петро, Ольга, Оля, Оля, Сергій, Надія, Надя, Юлія, Юля, Параска, Мелашка, Соломія, батько, столяр, Андрій, птах, орел, миша, крокодил, вовк, собака, зозуля, білка, заєць, кінь, сорока, сусід*.

Завдання 2. Утворіть присвійні прикметники від поданих іменників, поєднавши з іменниками усіх родів (наприклад, *Юрків автомобіль, Юркова ручка, Юркове пальто*): *Юрій, Віталій, Богдан, Василь, столяр, директор, Ігор, лікар, сторож.*

Завдання 3. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників: *молодий, короткий, глибокий, високий, низький, дорогий, добрий, зручний, великий, поганий, багатий, старий, близький, важкий.*

Завдання 4. Утворіть словосполучення так, щоб поданий прикметник був виражений у більшій мірі на зразок: *активний студент – активніший, більш активний, найактивніший, найбільш активний.*

Тонкий дріт, грубий лист, простий спосіб, виразний образ, глибоке розуміння, детальний опис, старий чоловік.

Завдання 5. Виправте помилки, пов'язані з неправильним уживанням ступенів порівняння прикметників.

Найбугалтерська газета. Siesta – найхрумкіший смак. Самий необхідний засіб для вашої аптечки. Додавання натурального меду з різних степових трав до класичної рецептури самої титулованої української горілки надає “Союз-Віктан Медовій” особливу м'якість. Самий сильнотіючий болезаспокійливий засіб. АЖУР – вода з артезіанського джерела самого екологічно-чистого району Львівської області. З кожним роком ці посібники є більш ефективніші. Це питання близькіше для мене.

Завдання 6. Запишіть у дві колонки нормативні і ненормативні форми ступенів порівняння: *найекономічніший, якнайважчий, більш навчальний, більш рішучий, найбільш доцільніший, ультрасучасніший, найбільш найдосконаліший, овальніший, дотепніший, найефективніший, сріблястіший, доречніший, менш оптимальний, найздоровенніший, найбільш явний, надчутливіший, глухіший, найменш продуктивний, зрозуміліший, найпривабливіший, менш зрозумілий, нижчий, самий високий, найкращий, найбільш практичний, коротіший, більш відомий, ледь теплий, самий менший, ліпший, могутніший, височезніший, кисліший, надчутливіший, допитливіший, більш освічений, менш зрозуміліший, нездоланніший, найдобріший, якнайбільший, найсмачніший, розумніший, самий добрий, німіший, надзвичайний, якнайсвітліший, солодший, найсумніший, цюнайгарніша, менш складний, наймиліший, найбільш толерантний, цюнайтепліший, менш зрозуміліший, найромантичніший, найбільш щасливий, якнаймолодіший, самий відомий, більш здібний, старіший, тоніший, коричневіший, найдобріший, більш зручний, якнайвиразніший, самий розумний, грубіший, найактивніший, найширший, якнайсолодший, архіважливіший, бежевійший, смачніший, ніжніший, більш низький, менш відвертий,*

найкмітливіший, самий дорогий, найулюбленіший, більш старший, білосніжніший, найбільш толерантніший, найсамекрацій, самий найдорожчий.

Завдання 7. Виправте неправильно утворені словосполучення з різними формами прикметників: *самий розумний мандрівник, самий улюблений процес, більш відвертіші слова, мені зрозуміліші поняття, найбільш вдаліший експеримент, найменш перспективніший науковець, вища міра покарання, кращі кадри фірми, кращі результати пошуку, брат молодше мене, старша моєї мами, практика корисніша навчання, прибуток більший затрат, мигдаль дорожчий арахісу, вищий дерева, літо краще зими, калина нижча явора, слова солодші меду, обличчя біліше молока.*

Завдання 8. Відредагуйте речення відповідно до норм побутового мовлення.

У цирку найбільш цікавим був виступ акробатів. На мою думку, найбільш добре відпочивати у Карпатах. Найбільш солодкі є дині “Амал”. Найбільш низький рейтинг у студентів, котрі хворіли. Я найбільш швидко добираюся на першу пару. Моєю найбільш улюбленою книжкою є “Тигрови” І. Багряного.

Завдання 9. Утворіть форми орудного відмінка однини: *найбільша площа, широка межа, гаряча вдача, найскладніша задача, висока вежа, дорогий плащ, нестерпний біль, дорога пектораль, цінна бандероль.*

Завдання 10. Поеднайте прикметники **дружний** і **дружній** із поданими іменниками: *колектив, рука, сім'я, візит, галас, погляд, сміх, спів, допомога, зустріч, листування, праця.*

Завдання 11. Вставте пропущені букви в прикметниках.

Зал вибухнув дружн...ми оплесками. Передайте мій дружн... привіт усім товаришам. Долинав дружн... гучний спів. Від дружн... сміху бряжчали вікна. Наша група була дружн.... Таких дружн...х взаємин досі не було. Дружн... зусиллями ми подолали всі перешкоди.

Завдання 12. Перебудуйте словосполучення, утворивши прикметники, на зразок: *приміщення для складу – складське приміщення.*

Щоденник брата, день на конкурсі, гараж із цегли, квіти з лісу, овочі з теплиці, свято для батьків, розклад на тиждень, конспект Івана, спів соловейка, хвороба серця, запал юнака, смуга берега, собака сусіда, міст через річку, звичаї міста, фабрика взуття, економіка в тіні, голка циркуля, думка за шаблоном, ставки на відсотки, конструкції для риштування, годинник із циферблатом, традиція пиття чаю, хвіст білки, одяг у стилі, у формі кулі, син тітки, пір'я з качки, вірність лебедя, погляд Ігоря, думка Лілі, дівчина з карими

очима, юнак з чорними бровами, небо без краю, учень 11 років, дівчина з довгими косами, план на місяць, будинок з 14 поверхами, лебідь з тонкою шиєю.

Завдання 13. Виберіть речення, у котрих допущено помилки в узгодженні прикметників з іменниками. Виправте їх.

Мої батьки недавно придбали нову шкіряну мебель. Нестерпна біль змушувала цілу ніч крутитися. Вона придбала прозору тюль. Цей шампунь якісний? Нас чекала далека путь. Золоті колосся пшениці сяяли на сонці. Із сильною нежиттю я прийшов на заняття. Ми розійшлися по робочим місцям.

Завдання 14. Відредагуйте речення.

Самий поганий студент нашої групи після розмови з викладачем та матір'ю почав більш краще вчитися. Вимогливіше Оксани Василівни викладачки в університеті немає. Який метод, на вашу думку, найбільш ефективніший? Об'єм курсової роботи має бути не менше 30 сторінок. До Нового року залишилось менше двох тижнів. До молодшого сина батьки ставляться більш поблажливіше, ніж до старшого. Ніхто не зміг повірити, що сама близька людина змогла так підставити. Оксана молодша мене на п'ять років. У зайця задні лапи довші передніх. Він розумніший свого брата. Оленина бабуся багата стародавніми українськими піснями. На протязі цілого місяця березня материна сестра хворіла грипом. Ведучий інженер прозвітував за виконання завдань у біжучому році. Немає значення, що на тебе вбране – головне, щоб ти була більш впевненіша. Згідно домовленості робота буде здана на слідуючій неділі. Вчора він отримав заказний лист і грошовий перевод. Цей засіб здібний вивести любую пляму. Це самий важливий день для мене. Салфетки, скатерть слідуючого разу будуть більш біліші. Цей спосіб вирішення проблеми є більш прийнятнішим для нас. Колір щоразу видавався нам більш зеленуватим.

Завдання 15. Запишіть у дві колонки словосполучення із нормативно і ненормативно вжитими формами займенників: *на мійому полі, на нашім городі, до цієї дати, у мому зошиті, по кім плачемо, по чім пишемо, всего не осягнути, кождий знає, котрийсь вірить.*

Завдання 16. Замініть займенникову форму на потрібну і утворіть словосполучення: *він, зошит; до, вона, на, уродини; без, будь-який, допомоги; у, той, році; на, чий, боці; із, ця, подією; зі, свій, правилами; мій, день народження.*

Морфологічні норми (числівник, дієслово)

Одного неточного, невдало сказаного
або хоча б погано вимовленого слова
іноді досить, щоб зіпсувати враження.

А. Міцкевич

Морфологічні норми регулюють вибір правильної граматичної форми.

Типовими порушеннями нормативності вживання числівникових та дієслівних форм є:

- 1) неправильне відмінювання числівників: **п'ятдесятитисячний натовп** (а не **п'ятидесятисячний**), **чотирма студентами** (а не **чотирьома студентами**); неправильне поєднання числівників з іменниками: **півтора куплета** (а не **півтори куплета**), **півтори порції** (а не **півтора порції**), **дві гривні** (а не **два гривня**), **чотири львів'янина** (а не **львів'янини** чи **львів'яни**);
- 2) неправильне поєднання прислівників **завтовшки**, **завглибки**, **завширки**, **завдовжки**, **заввишки** та прийменника **близько** з числівниками: **Стіни будинку були завтовшки 40 см** (а не **завтовшки в 40 см**), **близько ста шістдесяти примірників** (а не **близько сто шістдесят примірників**);
- 3) неправильне написання відчислівникових складних слів: **триразове харчування** (а не **трьохразове харчування**), **двоповерховий будинок** (а не **двохповерховий будинок**). Але у складних порядкових числівниках: **двохтисячний** (а не **двотисячний**), хоч **трьохтисячний** і **три тисячний**, **чотирьохмільйонний** і **чотиримільйонний**;
- 4) неправильне утворення особових форм дієслова: **троянди колють** (а не **колять**), **все люди бачать** (а не **бачуть**);
- 5) неправильне утворення наказового способу дієслова: **зробімо перерву** (а не **давайте зробимо перерву**);
- 6) уживання неозначеної форми дієслова на **-ть** у документах: **пропонувати**, **виступати** (а не **пропонувать**, **виступать**);
- 7) уживання розмовних (калькованих) дієслівних форм теперішнього часу в офіційно-діловому стилі: **носить**, **робить** (а не **несе**, **робе**);
- 8) уживання форм давньоминулого часу в офіційно-діловому та науковому стилях: **я виконав** (а не **я виконав був**), **пропозицію узгодили** (а не **пропозицію узгодили були**), **повідомлення надійшло** (а не **повідомлення надійшло було**);
- 9) неправильне поєднання дієслова з числівниками **сто**, **тисяча**, **мільйон**, **мільярд**: **витрачено сто гривень** (а не **витрачені сто гривень**);
- 10) неправильне поєднання дієслова-присудка зі словами **разом**, **спільно**: **дирекція заводу спільно із профкомом розглянула...** (а не **розглянули**). Але

без слів *разом, спільно* дієслово вживається в множині: *Адміністрація школи та міськво розглянули...*;

- 11) уживання віддієслівних іменників на *-ння*, які потрібно замінювати дієприслівниковими зворотами: *Читаючи цей проект, я зауважив* (а не *При читанні цього проекту, я зауважив*);
- 12) порушення норм уживання форм залежного слова: *свідчити про факти* (а не *свідчити факти*), *дякувати слухачам* (а не *дякувати слухачів*);
- 13) уживання зворотних дієслів: *Я прошу вибачення чи вибачте мені за те, що спізнився* (а не *я вибачаюся за спізнення*); *Цю дитину розшукує міліція* (а не *Ця дитина розшукується міліцією*);
- 14) неправильне вживання форм іменників при перехідних дієсловах: *купити молока* (а не *купити молоко*), *не написати листа* (а не *не написати лист*);
- 15) уживання пасивних конструкцій: *Наш клас достроково виконав завдання* (а не *Завдання було достроково виконане нашим класом*);
- 16) уживання ненормативних форм дієприкметників та дієприслівників, які слід замінювати іменниками, іменниками із прийменниками (описова конструкція), дієсловами: *довкілля / навколишнє середовище* (а не *оточуюче середовище*); *обізнаний учень / учень, який добре знає* (а не *знаючий учень*).

Примітка. 1. Існує дві форми поєднання дієслів із числівниками: *Шість бригад не виконало (не виконали) плану*. Але: *Не виконало плану шість бригад* (непрямий порядок слів). *Двоє студентів пішло до їдальні* (пішли разом). *Двоє студентів пішли до їдальні* (кожен пішов окремо). 2. У науковому та офіційно-діловому стилях надають перевагу складеним формам дієслів недоконаного виду в майбутньому часі: *будемо працювати сьогодні, а завтра будемо відпочивати* (а не *працюватимемо сьогодні, а завтра відпочиватимемо*).

Завдання 1. Провідмінійте числівники 0,7; 8,4; 878; 1645, 1645-ий; 1,8.

Завдання 2. Утворіть форми родового та орудного відмінків таких числівників: *обоє, семеро, багато, 44, 211, 367, 98, 1074, 23-ій, кільканадцять, 1/3, 25/7, 1996, 1996-ий*.

Завдання 3. Запишіть у словосполученнях та реченнях цифри словами, вживаючи їх у відповідному відмінку.

Добратися до 60 кілометра. За 7 замками. Жонглювати 11 м'ячами. У 90 питаннях зі 100. На 136 львівських тролейбусах. Працювали із 27 студентами. Користуйтесь 8 джерелами. Близько 46 відсотків. Крокувало до 1296 осіб.

Торгували на 707 місцях. Без 15 копійок гривня. Подолали 2/3 шляху. Чи може людина говорити 20–25 мовами? А 40? Історія зафіксувала: людина може оволодіти 26, 27, 28 мовами (є такі приклади) чи вільно розмовляти 19 і знати ще близько 12 мов, а зі словником працювати ще з 54 мовами. Надіслали вітання 67 працівникам. Вітаю з 1 вересня.

Завдання 4. Виберіть правильно записані відмінкові форми складених числівників.

- 1) *Р.в. сорока чотирьох, двохсот семидесяти чотирьох, шестидесяти цілих двадцяти семи десятих, двадцятьох одного цілого чотирьох сотих, нуля цілих чотирьох десятих, чотириста шістдесяти дев'яти, семидесяти шістьох.*
- 2) *Д.в. п'ятистам вісімдесятьом вісьмом, дев'яноста п'ятьом, трьомстам дев'яноста трьом, чотирьохстам двадцятьом семи, сімомстам дев'яностам сімом, сорокам цілих сімом десятим, сімомстам восьмидесятьом трьом.*
- 3) *О.в. п'ятьмастами вісімдесятьма чотирма, сьомастами шістдесятьма шістьма, нульом цілих дев'ятьома десятими, шестистами шістнадцятьома, нулем цілим стома десятими, чотирмастами сорока сьома, ста сороками дев'ятьма.*

Завдання 5. Пригадайте і запишіть фразеологізми із цифрами 1 та 7, наприклад: *одна бджола мало меду наносить; один за всіх, всі за одного; сім п'ятниць на тиждень; семеро одного не чекають.*

Завдання 6. Складіть діалог по три репліки, використавши якнайбільше числівників.

Завдання 7. Узгодьте числівники з іменниками і запишіть цифри словами: 4 (брат), 161 (виборець), 2 (грн.), вітаю Вас із 24 (серпень), 3 (двері), 4 (мішок), 8 (ножиці) і 7 (ложка), відповіло 4 (учень), 3,5 (год.), 25/8 (площа), на 4 (поверх), 2 (товариш), перед першим (грудень), 34/40 (частина), 5 $\frac{1}{4}$ (кг), 2,5 (кг), 8,5 (кг), 3 (л), 124 (км), 2 (сестра), 127 $\frac{1}{2}$ (км), 4,5 (млрд.), між 1 і 19 (січень), 3 (киянин), півтора/півтори (м), 200 (г), 3,5 (м), 11,5 (га), 0,5 (кг), 0,5 (год.).

Завдання 8. Випишіть форми, у котрих неправильно поєднано іменники з числівниками, попередньо виправивши їх: *тридцять два голубця, вісім з половиною кілограмів, між першим і сімнадцятим лютим, сорок три харків'янина, десять страв, три додатки, півтора аркуша, сім склянок, чотири зошити, шість кілограм, три книжки, два львів'янина, двадцять чотири сини, півтора метра, півтора гривні, семеро козенят, сім олівців, три брата, чотири*

шматка, шістдесят чотири українця, одинадцять балів, три громадянина, дев'ять пунктів, із восьмим березням, два зуби, тринадцять років, чотири зубці, двадцять два болгарина, три професори, двоє малят, тридцять три портрета, чотири цілих п'ять десятих відсотків, чотири рушника, сім цілих п'ять десятих кілограма, вісім квитків, троє дівчат, чотири літри, вісім днів, півтора куплета, з двадцять четвертим серпня, сімдесят два слухачі, двадцять чотири англійці, сорок три канали, п'ять з половиною років, півтора порції, дев'ять з половиною тижнів, два киянина, чотири з половиною ложки, три грузини, п'ятнадцять з половиною відсотків, три іванофранківця, двадцять два поверха, п'ятдесят дві пари штанів.

Завдання 9. Поєднайте числівники 4 та 5 з іменниками *циган, болгарин, грузин, друг, недруг*, числівники 2 та 6 з іменниками *дитина, діти, людина, люди, дівчина, дівчата, ножиці, сани, штани, горня, курча, немовля, лоша*.

Завдання 10. Відредагуйте словосполучення.

Один і той же, один другому не мішає, один на один, один раз **получилось так, в одному й тому ж місці, близько вісімсот літрів, близько тисячу сорок кілометрів, в сім годин, п'ять хвилин десятої, без чверті дванадцять, в сорок першому – сорок п'ятих роках, пів сьомої години, десять хвилин восьмої, без десяти хвилин три, замок з чотирьохстороннім закриванням.**

Завдання 11. Відредагуйте речення.

Одним оком бачу гірше, ніж іншим. До іншого боку річки всього 200 метрів. Один проект розглянули 20.12.2006, а другий – 12.03.2007. Однією рукою я гортав часопис, а іншою тримав слухавку. Відстань у 700 км автобус подолав за 9 годин. Будинок був висотою в 70 метрів. У скільки годин відправляється автобус? Скільки зараз годин? Зараз одинадцять годин. Буду відсутній до дванадцяти годин. Зателефонуйте після десяти годин. Бригада будівельників збудувала двохповерховий будинок у чотирьохнедільний термін. Прошу надати мені трьох тижневу відпустку. У продажі є стільці від двісті дев'яносто семи гривень. Навчання триває більше чотирьох місяців. Під час відрядження ми об'їздили більше п'ятидесяти міст.

Завдання 12. Утворіть складні прикметники, у яких перша частина – числівники: *8 років, 2 атоми, 4 елементи, 25 кілограмів, 60 років, 157 днів, 345 кілометрів, 746 літрів, 7 тонн, 3000 літ, 59 поверх, 356 метрів, 22 день, 30 градусів, 3 рази, 50 років, 125 літ, 72 доби, 67 хвилин, 365 мільйонів, 21 поверх.*

Завдання 13. Поставте дієслова у форму 2-ї особи однини та 3-ї особи множини теперішнього часу: *боротися, сміятися, сипати, нівечити, дивитися, бурмотати, бурмотіти, гоїти, клеїти, лежати, цокотіти, цокотати, гнати, молоти, хотіти, ревіти, сопіти, гудіти, краяти, кроїти, бігти, боятися, стояти, спати, вчити.*

Завдання 14. Виправте словосполучення, зважаючи на порушення норми вживання форм залежного слова: *довести про інформацію, опанувати професією, доторкатися приладу, піклуватися за нього, шкодувати гроші, дякувати слухачів, завдавати шкоду, навчатися математиці, хворіти грипом, працювати по сумісництву, звернутися по адресу, вибач мене, взятися за роботу, завдати прикрість, заслужувати увагу, залучати в роботу, дякую вас, сміятися над ним.*

Завдання 15. Відредагуйте словосполучення: *бувші учасники, запитуючий учень, подорожуючий студент, граючий у шахи, рахуючий прибутки, головуючий зборами, пануюча думка, знеболюючий засіб, перемігший учасник, ріжучий інструмент, спрямовуюча рейка, кажучий промову, початкуючий поет, дестабілізуючі чинники, відстаючий клас, захоплюючий краєвид, хвилюючий стан, ведучий архітектор, лікуючі властивості, несуча поверхня, поважаюча себе людина, завідуючий відділом, копіююча техніка, ворогуючі сторони, постійно діюча комісія, заспокоюючий препарат, бувший директор, працююча людина, оздоровчий ефект, відбілюючий засіб, хворіючий учень, посміхаюча жінка, захворівший грипом.*

Завдання 16. Відредагуйте речення.

Головна увага нами приділяється... Чергові, які призначаються комісією... Давайте привітаємо нашу гостю. Консультації проводяться у запланованому режимі. Через збільшення тиражу нам піднімуть зарплату. На засідання було винесено питання виховання молоді. Давайте почнемо вже засідання. Указ підписується Президентом України. Матеріал готується журналістами. Президент обирається народом. Кримінальну справу порушено мною. Давайте купимо смачне печиво до кави. Ми можемо навчити будь-яку людину англійській мові. Щоб розмовляти на англійській мові бездоганно, вам не потрібно багато зусилля і гроші.

Синтаксичні та пунктуаційні норми

Мова – то цілюще народне джерело,
і хто не припадає до нього вустами,
той сам висихає від спраги.

В. Сухомлинський

Синтаксичні норми – це правила побудови та утворення словосполучень і речень. Типовими порушеннями синтаксичних норм є:

- 1) невдалий порядок слів у реченні: *Віруси атакують комп'ютери* (а не *Комп'ютери атакують віруси*);
- 2) помилки в координації підмета й присудка: *Журі визначило* (а не *визначили*) *переможців конкурсу. Місто Львів підготувалося* (а не *підготувався*) *до свята. Більшість підприємств простоє* (а не *простоюють*);
- 3) ненормативне керування: *іти по хліб* (а не *іти за хлібом*), *хворіти на кір* (а не *хворіти кором*), *засіб від* болю в суглобах (а не *засіб для*...);
- 4) помилки в уживанні однорідних членів речення: *Протягом шкільних років відвідував спортивні секції, плавання, настільний теніс. Потім наша сім'я проживала на Заході України, у Львові, в Івано-Франківську*;
- 5) невдале використання пасивних конструкцій, дієприкметникових та дієприслівникових зворотів: *Верховною Радою було прийнято закон у першому читанні. Побувавши у різних країнах, де сподобалось найбільше? Пишучи контрольну роботу, пролунав дзвоник на перерву.*

Пунктуаційні норми – це правила використання розділових знаків. Типовими порушеннями пунктуаційних норм в офіційно-діловому стилі є неправильне вживання розділових знаків:

- 1) для відокремлення обставини: *Зловживаючи службовим становищем, громадянин Слив'як А.С. вимагав хабара* (а не *Зловживаючи службовим становищем громадянин Слив'як А. С. вимагав хабара* (із пояснювальної записки)); *Працюючи з потенційними VIP-клієнтами банку, здійснюю комплексне обслуговування таких клієнтів* (а не *Працюючи з потенційними VIP-клієнтами банку здійснюю комплексне обслуговування таких клієнтів* (із резюме));
- 2) для відокремлення означення та прикладки: *Я, Губенко Оксана Володимирівна, студентка групи АР-12* (а не *Я Губенко Оксана Володимирівна студентка групи АР-12* (з автобіографії)); *...відбудеться вечір, присвячений пам'яті великого поета України Тараса Шевченка* (а не *...відбудеться вечір присвячений пам'яті великого поета України Тараса Шевченка* (із оголошення));

- 3) при однорідних членах речення: *Зголошуватися за адресою: м. Львів, вул. Чмоли, 1, корпус 4, кімн. 209 (а не Зголошуватися за адресою м. Львів вул. Чмоли 1 корпус 4 кімн. 209...(із запрошення));*
- 4) у простому реченні: *До заяви додаю медичну довідку (а не До заяви додаю – медичну довідку (із заяви)); 9 березня 2008 р. в актовому залі першого навчального корпусу... (а не 9 березня, 2008 р., в актовому залі, першого навчального корпусу (із оголошення));*
- 5) у складному реченні: *Прошу допустити мене до складання іспиту з української мови за професійним спрямуванням, якого я вчасно не склав через хворобу (а не Прошу допустити мене до складання іспиту з української мови за професійним спрямуванням якого я вчасно не склав через хворобу (із заяви)).*

Завдання 1. Виправте, де потрібно, помилки відповідно до норм сучасної української літературної мови: *дякувати дирекцію, завдавати шкоду, постачати вугіллям, потребувати на допомогу, наслідувати прикладу, виконувати по розпорядженню, звернутися по адресу, їхати на поїзді, відповідно приказу, чути власними вухами, навчати граматиці, запобігти порушення, подякувати Вас, біля університету стоїть пам'ятник Івана Франка, завідувач кафедрою, запобігати помилок, розкажи за свого брата, інформувати новини, при житті письменника, згідно існуючих вимог, при вашій участі, ігнорувати попередженням.*

Завдання 2. Знайдіть у реченнях ненормативне керування. Виправте речення.

Сильнодіюче безпозаспокійливе для головного болю допомогло мені. Препарат СЕТ – це та іскра, яка запалює вогонь надії для хворих ревматоїдним артритом. Адже безпечність передбачає їх тривале використання до досягнення клінічного ефекту. Здійснюється запис електрокардіограми. Інструкція користувача комп'ютера українською мовою. Вживайте продукти, багаті клейковиною. Гуртовня “Інтрасвіт” пропонує: пральні порошки “Лотос”, мило, шампуні, косметика “FLORENA”, “Біатон”. Новий тривалий курс PING PONG, по якому навчаються діти в школі “EASY ENGLISH”.

Завдання 3. Відредагуйте, де потрібно, словосполучення з прийменником **по**: *комісія по перегляду програм, по закінченні університету, по цій причині, сумувати по матері, номер по порядку (№ п/п), вивчити по конспекту, заняття по розкладу, пішов по справах, розкидати речі по хаті, учитися по спеціальності, ходити по крамницях, тренер по шахах, ударити по м'ячу, комітет по пресі, ходити по гриби, робота по дослідженню, впускають по двоє студентів, по закінченні програми, по бажанню, по вказівці, називати по прізвищу, по сімейним обставинам, працювати по інших пропозиціях, центр по*

техзабезпеченню, відпустка по догляду за дитиною, концерт по замовленню, рекомендації по застосуванню, відділ по боротьбі з організованою злочинністю, поїздка по роботі, з липня по вересень, працювати по контракту, довідка по телефону, торт по замовленню, подорож по морю, секція по баскетболу, по наказу міністра.

Завдання 4. виправте помилки, допущені у вживанні прийменникових конструкцій.

Згідно поданої заяви. Відповідно з інструкцією. Не дивлячись на зміну у регламенті. Комісія по складанню проекту постанови. У відповідності з наказом. По закінченню зборів. Заходи по дотриманню чинного законодавства. Згідно до запропонованого списку. У залежності від виду документа. По формі документи бувають стандартні й індивідуальні. Тексти документів складаються по затвердженій формі. Менеджер по збуту товарів. Сертифікат по будівництву і спорудженню будівель. Ділові пропозиції по міжнародному бізнесу для серйозних людей. Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації “Львівгаз” встановлює побутові лічильники газу. Новий торговий центр по вул. Гороδοцькій, 17. Про місце і час зустрічі учасників дізнаєшся з газети “Львівські оголошення” і повідомлень по радіо. Понад 20 моделей телефонів по ціні 1 гривня. За довідками звертатись по телефону. Імміграція в США по програмі “Зелена карта”. “Японська Каблучка” для схуднення останніми роками була популярна по всьому світі.

Завдання 5. Знайдіть помилки в поєднанні однорідних членів речення у рекламних текстах та оголошеннях:

- *ЕКОЛОГІЧНІ МАЛЯРНІ ФАРБИ: інтер'єрні, фасадні, ґрунтівки, металопластикові вікна та броньовані двері.*
- *Гуртовня “Тандем ЛТД”– мучні вироби: крупи, макарони, сири, масло, молочна продукція, консервовані овочі, кондитерські вироби.*
- *Автошини вітчизняні, російські та імпорتنі.*
- *Пакети поліетиленові: рекламні з ручками, фасувальні, скотч, стрічка малярна.*
- *Приватний лікар надає консультації, обстеження, лікування.*
- *ТзОВ “Фонд МЖК” пропонує квартири (район Левандівки) з поквартирним опаленням, в кредит.*
- *Провізорів, фармацевтів та працівників з медичною освітою для роботи в офісі та аптечному складі фармацевтична фірма запрошує на роботу.*
- *Хочете побачити Азію, Індію, екзотичні країни?*

- *Правильно оформлюйте заяви, автобіографії та ділові документи!*
- *Екскурсії по Львову, замках та Україні.*

Завдання 6. Знайдіть помилки невдалого використання пасивних конструкцій та інші хиби. Виправте речення.

Ці речі не можуть купуватися кожен день, як їжа. Ваш купон повинен бути повернутий протягом 5 днів і Ви отримаєте подарунок: CD DIGITAL AUDIO. Братом почищене взуття. Майже усі наші пари проводяться у четвертому учбовому корпусі. Обсяг інформації недопустимий для вивчення студентами. До Польщі був відправлений дипломат для укладання угоди. Як правильно оцінити те, що написано учнями? Всі гроші, які є на майдані, можуть бути кинутими у капелюх (тележурналіст І. Кондратюк). Всі студенти, які були показані на телевізорі, присутні сьогодні. Доповідь виголошена Юрієм Зінченком. Листи виймаються щоденно. Це перше, що дивує, переглядаючи книжку. В музеї І. Франка у Нагуєвичах згоріло Євангеліє, подароване Франком і передане музеєм релігії. Мною зароблені гроші. Його побито міліціонером. Нами будується Україна. Дорога викладена робітниками. Ці фрази важко сприймаються слухачами. Вашій увазі пропонується доповідь по темі.... Мною відвідуються факультативні заняття по четвергам.

Завдання 7. Виправте помилки, пов'язані з порушенням керування.

Адміністрація готелю зігнорувала попередженням. Урок, який нас нічому не навчив. Основна причина – недовіра рівню підготовки у школі. Доповідач докладно зупинився про роботу підприємства громадського харчування. Я вказав про те, що не всі недоліки враховано. Іванові не було в чому одягнутись. Він дуже любить і піклується про молодь, з нею лагідний і уважний. На ініціативу студентів фестиваль відбувся у Києві. Текст договору потрібно перекласти на українську мову. Управління по охороні справ споживача працює незадовільно. Вас хтось навчив цим рухам. Почуття гумору нашим читачам не зраджує. Українці сповнені щастям і надією. Наша влада знову ігнорує національного відродження.

Завдання 8. Виправте порушення порядку слів у реченнях.

Комп'ютери атакують віруси. Мерія планує фарбувати фасади будинків у центрі Львова разом з власниками перших поверхів. Кожен Новий рік зустрічає по-своєму. Незважаючи на спотворене обличчя, медики запевняють, що він здоровий. Увечері, 2 вересня, в одній із квартир на вулиці Зеленій у Львові, яка належить 21-річному безробітному львів'янину, спалахнула пожежа. Урожай збирає новий комбайн.

Завдання 9. Знайдіть помилки, пов'язані з координацією підмета й присудка. Виправте речення.

Я з друзями відпочивали в оздоровчому таборі "Політехнік-1". Більшість молодих подружніх пар хотіли б мешкати окремо від батьків. За кордоном працюють велика кількість наших співвітчизників. У парламенті більшість депутатів вдягають маску. Тріо "Крайня хата" намагалися бути схожими на тріо "Либідь".

Завдання 10. Відредагуйте ділові папери, правильно розставте розділові знаки.

*У державну податкову інспекцію
по Франківському районі м. Львова*

Пояснююча записка

За звітний 2007 р. підприємством "Мрія" було отримано прибуток в розмірі два мільйона гривнів. Виробнича діяльність стала збитковою так як не в достатній мірі відпрацьовані зв'язки з поставщиками необхідної продукції.

15.07.2008

(підпис)

Розписка

видана мною, Варваричом Богданом Васильовичом в тому, що я позичив гроші в розмірі 600 (шістьсот) гривнів у Борисенко Ігора Васильовича. Зобов'язуюсь цю суму повернути до 15 лютого 2009 року.

15 січня 2009

(підпис)

Завірено

(підпис)

Завдання для повторення

Завдання 1. Виправте мовностилістичні помилки в словосполученнях: *стакан наполовину пустий, в помаранчевих палатках, бутылка пива, дві сутки, клубнічний (землянічний) йогурт, від першого лиця, склади з боєприпасами зірвано, за углом, міський каток, в ста метрах від зупинки, у п'яти хвилинах ходу, Президент працював в одній сорочці, важливо відмітити, тобі везе, здоровий образ життя, заслоняє від сонця, європейського зразку, металева банка, усі вже привикли, сотрудникові церкви Юра, покраска брів і повій, відпечатки пальців, відкрити очі, відкрити книгу, закрити холодильник, прийомні дні, львівський почтальйон, постороннім заходити заборонено, знімати квартиру, послати по пошті, шкідлива привычка, завірена довідка, півтора гривні, пару слів, отримати перемогу, заказати їжу, перспектива на майбутнє, моя особиста думка, вірна відповідь, піти за водою, хворий грипом,*

завідувач касою, згідно розкладу, по сімейним обставинам, вільна вакансія, кольорова обкладинка, дуже вибачаюсь, доброзичливе відношення, воєнний квиток, правильний адрес, на протязі року, неабияке співпадіння, проїзний білет, туристичне агенство, людяний фактор, благородний поступок, досвідчений прораб, великі ножниці, отравлена їжа, привітання із шести-десятиріччям, зачекати пару хвилин, мішає співати, менша половина склянки, сорочка у полосу, піти за продуктами, звертатися по адресу, центр по техзабезпеченню, згідно до указу, по якому питанню, майстерня по ремонту взуття, відповідно ухвали, фільм по замовленню, відсутність по хворобі, їхати на Україну, розмовляти на англійській мові, радіти успіхам, поступити у вищий навчальний заклад, працювати по контракту, кругосвітня подорож, підписка на журнали, карманні розходи, регульований перехресток, ведучий інженер, рішачий момент, курячі бедра, довідка по телефону, мова йдеться про людей, цьогорічна фасоль, здавати іспит, круглодобова аптека, нестерпна нежить, кукурудзяні палочки, поломаний телефон, опинитися в дурнях, багаторічна переписка, торт на заказ, заставляємо прочитати, жалко віддавати, другим разом, смутно пам'ятати, смачне блюдо, давайте купимо, на рахунок цього питання, рекомендації про застосування, на протязі трьох місяців, згідно опису, текучість кадрів, виключно обдарований, вирішити вірно, з усією рішчистістю, завірена справка, появитися невчасно, у відповідності закону, в'їзд по перепусткам, відпуск по догляду за дитиною, із наступаючим святом, надіслати відкритку, любимо заняття, об'єм робіт, солодкий напитек, прийняти участь, іти по вулиці, вибачте мене, давай це зробимо.

Завдання 2. Відредагуйте слова та словосполучення: вчена ступінь, математична степінь, сама сильна біль, прозора тюль, велика продаж, літра води, завсклад, завідує кафедрою, досвідчена банкір, господарські приладдя, сучасна мебел, чорні чорнила, по всім питанням, по показникам, з нежиттю, не бачити обличчя, контрабанда з Парижу до Харькова, з благодійного фонда, дзвонять з банка, зміни до бюджету, з вексельом, керувати біржою, договір з вигодонабувачом, не внесли внеска, не заборонили випуска нових банкнотів, більши економніша пропозиція, найбільши відданіший працівник, найсамабільшиа скидка, самий розумний брокер, самий менший борг, економніший інших, збитковіше всіх підприємство, самий головний бухгалтер, два киевлянина, півтора дні, півтора години, півтори кілометри, шість восьмих розчина, два з половиною відсотка, чотири з четвертю процента, три реферата, два договора, чотири документа, сто грам, чотирнадцять кілограм, одинадцять цілих сім десятих відсотки, півлітри соку, ноль цілих п'ять десятих ставки, привітати з першим вересням, перед десятим червням, восьмдесят гривен, семдесят два долара, поставити п'яторку, їхати на тройці, пара слів, через пару хвилин, одні двойчники, хтось другий, в двох словах, один за другим, два

роки назад, семидесятиріччя, п'ятидесяти томник, шестидесятники, семеро президентів, троє міністрів, сорокам двом банкірам, із шістдесяти семи економістами, із вісімдесяти чотирьма друзями, до п'ятидесяти сімьох відсотків, від сімсот дев'яносто трьох гривень, давайте обговоримо питання, навчатись інформатиці, хворіти бронхітом, працювати по сумісництву, постачати товарами, звертатись по адресу, вибачте мене, не зрозумів коментаря, не відшукав інвентар, не збудував будинок, ведучий програміст, керуючий, копіюючий пристрій, головує на засіданні, обслуговуючий персонал, потрясаючий результат, слідуючим образом, слідуючого разу, виявили наступні проблеми, прийти до слідуючих висновків, шокує поступок, не дивлячись на перешкоди.

Завдання 3. Відредагуйте речення і поясніть характер відхилення від норми.

Щоб успішно здати іспит з математики, треба вірно вирішити всі задачі, що є в збірнику. Вони лагодять між собою, тому ходити до них у гості завжди приємно. Ця аптека працює круглодобово, тому це лікарство можете купити пізніше. На протязі тижня було перевірено стан відвідування студентами лекцій і практичних занять. Його всіляко переконували не втручатися в суперечку, але він настоював на своєму. Мені не раз приходилось бувати в цих краях. Знаєте, простіше всього виключити цих людей зі складу комісії. Цьогорічна олімпіада з математики у всіх відношеннях була краща минулорічної. Кожному є чому почитатися. У тексті зустрічаються мовні огріхи. Слідкуйте за своїм мовленням! Вчіться правильно формувати запитання. Інтереси виробника і споживача співпадають. Особистий підпис слід завірити в нотаріуса. Документ не повинен суперечити існуючому законодавству. Новобранцям видали військовий одяг. На протязі кожного семестру студенти мають скласти два модуля. Згідно до змін відносно оцінювання знань учнів введено 12-ти бальну систему. Цього літа Марія наварила 12 банок вишень в особистому соці. Ювілярові побажали щастя у власному житті. Петро Васильович вірно зауважив про демографічну кризу на Україні. Я вибачаюсь за своє запізнення, другим разом таке не повториться. Яка зараз година? Вітровка із дуже гарним привітанням дійшла до адресанта. Пропозиції та зауваження надсилайте за адресом. Я проживаю по такому адресу: м. Львів, вул. Шевченка, 24/5. Він зробив вигляд, ніби нічого не сталося. Марія доглядала за своєю бабусею тільки для вигляду. Поет-гуморист завжди є на виду у критиків. Сестри-близнючки і виду не подали, що змовилися. Нечемним дітям Св. Миколай у вигляді подарунка дає різку. Навіть у якості замісника головного бухгалтера пан Мар'яненко не мав права підписувати цю угоду. На період відраджень викладача практикант працював як його заступник. Львів не виключення, коли говоримо про нестачу гарячої води у домівках. Це виключно обдарований студент. Я поступив до університету в 2007 році. Василь на екзамені з історії України витягнув 5-й квиток. Щасливий білет кондуктор автобуса видала Юркові. Вперше мій лотерейний квиток був виграним. Назар

все-таки вирішив одружитися на Марійці. Вибачте мене за те, що я пішов швидше. Так як я мав доглядати за хворим братом, то не зміг працювати в поті лиця до вечора. З біллю у серці повідомляємо... Майже в три рази збільшилось виробництво українських автомобілів. Півтори тижні тому 52 відсотка працівників гуртівні погодилися із 12 годинним робочим днем. На протязі цілої перерви старшокласники насміхалися над меншими школярами. Американський уряд розгорнув досить потужну військову компанію в Іраку. Новобранцям видали військовий одяг. Дівчатка вирішили піти до парку на качелі. Ми купимо купейні квитки на любий поїзд до Києва. Постороннім прохід заборонено. Візьміть здачу з двох гривнів. Марійка доказувала, що іменно вона написала статтю до газети. Студенти мають льоти на поїзд у громадському транспорті. Вибірча компанія президента вже давно завершилась. Мене болить майбутнє нашої молоді. У своїй автобіографії я не написав відомостей про батьків. Отпуск нашого директора вже продовжується десять днів. Оголошено вільну вакансію електрика. Візьміть здачу з 10 гривнів. Нещодавно відкрили музей під відкритим небом. У продажю надійшла скляна чеська посуда. Петро, давай сьогодні не будемо запізнюватися. Згідно домовленості проект буде зданий на наступній неділі. По понеділках він отримує заказні листи і грошові переводи. Він розповів цю історію в двох словах. По багаточисленним замовленням Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом у Харкові. Батьки пішли у магазин за подарунками для своєї доньки. Треба проконсультуватися із заступником директора по виховній роботі. Ми не прийшли вчасно так, як відвідували товариша, хворого грипом. По вівторкам проводяться консультації з української мови. Сьогодні видався жахливо вдалий день. Ми нарешті-то оформили заяву, автобіографії та документи. Він працює не по прямому призначенню. За виключенням Васі всі виконали домашнє завдання. Не мішало би вивчити тему про походження української мови. Я вивчив усі екзаменаційні квитки. Ідем купити білети на поїзд. Начальник по-доброму відноситься до підчиньонних. Головна бухгалтер помилялася в усіх відношеннях. У Грузії ввели військовий стан. Молодожони заказали свадебні кольца в майстерні по виготовленню ювелірних прикрас. На мій адрес вислали грошовий перевод. На рахунок цього я маю свою власну думку. Моє відношення до любого з вас об'єктивне. Студент здійснив вірний переклад з венгерської мови. По технічним причинам відключили кабельне телебачення. На комп'ютері я встиг опрацювати великий об'єм інформації. Коля зробив вигляд, що не почув. Ця дівчина красивіша всіх. Дякуючи товарищі, я написала контрольну самекраще. Вивчити – ось вірний спосіб здати іспит. Виконати домашнє завдання рахую своїм обов'язком.

Словник «Обираймо правильні слова»

Аби – щоб: *аби* вживається як видільно-приєднувальний засіб, близький за функцією до часток *тільки б*, коли *б*: *Не спиняй, нехай собі співає, аби не голосно* (Т.Шевченко); *Ми люди хороші, нам аби гроші* (В.Дрозд). Отже, у реченнях: *І для того, аби студенти мали змогу почерпнути потрібну інформацію...; Установа зацікавлена в тому, аби видання не зупинилося...* замість *аби* краще вживати сполучник *щоб*.

Авторитет – популярність: *авторитет* у значенні “повага”, “популярність”, “слава” вживають стосовно окремих людей або колективів. Щодо твору мистецтва треба вжити слово *популярність*. Наприклад: *Опера популярна серед глядачів (має успіх у глядачів)*, а не *має авторитет серед глядачів*.

Адрес – адреса: *адрес* – це письмове вітання особи, організації, переважно з нагоди ювілею (*адрес ювілярові, адрес з нагоди сімдесятиріччя*); *адреса* – місце проживання чи перебування особи, місце розташування установи; напис на конверті чи бандеролі (*мешкати за адресою, надсилати на адресу*); слово *адреса* можна вживати й у переносному значенні: *це сказано на мою адресу* (а не *в мою адресу чи адрес*).

Батьківщина – батьківщина: слово *батьківщина* має кілька значень – 1) країна стосовно людей, які народилися в ній і є її громадянами; 2) (переносно) місце зародження, походження або виникнення чогось. У цих двох значеннях слово *батьківщина* вживається з наголосом на першому або на передостанньому складі. *Батьківщина* – спадщина від батьків (узагалі) і зокрема спадковий маєток. Останнє значення тепер сприймається як застаріле. Та й *батьківщина* у значенні “спадщина від батька” нині вживається значно рідше (тільки в художній літературі, розмовному мовленні), натомість поширеним є слово *спадщина* – офіційний юридичний термін.

Бік – сторона: *бік* уживають тоді, коли говорять про правий чи лівий бік, указуючи на якусь частину тіла від плеча до стегна, а також в усталених словосполученнях: *з одного, з другого боку; лицьовий, зворотний, тіньовий, позитивний бік; бути на чийомусь боці; погляд з боку; з усіх боків; повернути на свій бік; схилитися на бік кого (чого); сторона* – синонімічне до іменників *край, вітчизна, батьківщина* (в художньому стилі). В офіційних паперах, юридичних документах уживається у складі термінів на зразок: *винна, позовна, потерпіла сторона, високі договірні сторони, сторони трикутника*. Отже, правильно буде: *відійди вбік*, а не *в сторону, по обидва боки*, а не *по обидві сторони*. Ненормативним є слововживання *сторона* в значенні “*погляд, точка зору, розуміння*”. Отже, не *із фінансової сторони*, а *із фінансового погляду*.

Більшість – багато: *більшість* вживаємо, коли йдеться про те, що можна полічити: *більшість школярів, більшість присутніх*. *Багато* передає поняття

повної кількості взагалі: *багато води витекло, багато говорити, багато часу минуло*.

Більшість – більша частина: *більшість* поєднується переважно з іменниками, що означають істот: *більшість учнів, більшість дітей, більшість коней*; з іменниками, що означають організації, підприємства, установи та інші заклади, функціонування яких виявляється в діяльності людей: *більшість шкіл, більшість заводів*. У таких випадках *більшість* можна замінити синонімічним словосполученням *більша частина*. В інших випадках, як правило, вживається тільки словосполучення *більша частина*. Зокрема, *більшість* не вживається з іменниками, які означають речовину в твердому, рідкому або газоподібному стані (*сода, бензин, аміак*), з іменниками, які означають конкретні неживі предмети, якщо іменник стоїть в однині (наприклад, не можна сказати *більшість стола*, треба: *більша частина стола*), а також зі збірними іменниками, що означають сукупність предметів (*листя, одяг* та ін.). Не зовсім прийнятним вважається вживання слова *більшість* у поєднанні з іменниками – назвами конкретних одиничних предметів: *більшість зошитів, більшість груш*, краще: *більша частина зошитів, більша частина груш*. Отже, *більшу частину одягу* поклали у велику сумку, а не *більшість одягу*.

Видатний – визначний – відомий: *видатний* – той, що виділяється серед інших якимись надзвичайними рисами, якостями, властивостями: *Він найвидатніший з політиків; видатні успіхи, видатна роль, видатні заслуги*. *Визначний* – який має значні (помітні) досягнення в певній галузі: *Відбулася зустріч учителів із визначними письменниками та художниками; визначна подія, визначний етап, визначне досягнення, місце*. *Відомий* – той, про якого (про що) знають, популярний: *відома вишивальниця, відомий художник, відома картина*.

Винятково – виключно: *винятково* – синонім до слів *дуже, надзвичайно*: *винятково уважний студент, винятково щастить*, а не *виключно*. У ролі частки замість слова *виключно* маємо послуговуватися словами *тільки, лише*: *Слід надавати допомогу тільки тим, хто перебуває за межею бідності*.

Висловити – виразити: *дозвольте висловити співчуття, вдячність, надію, припущення, схвалення; висловлюють думку, пропозицію, міркування, ідею*. *Виразити* можна почуття радості, хвилювання.

Відмінити – скасувати: *відмінити* – поєднується з назвами якихось заходів: *засідання, збори, концерт, виставу*; *скасувати*, тобто *анулювати*, можна якийсь документ: *акт, закон, наказ*.

Відповідно до – згідно з: обидва складні прийменники – типові для офіційно-ділового стилю і можуть вільно взаємозамінюватись. Але треба уникати їх накладання, тобто форми *відповідно з, згідно до* – неправильні.

Вірний – надійний – правильний: *вірний* в українській мові має значення “відданий, незрадливий” (*вірна дружина*); *надійний* – це той, який викликає

довір'я (*надійний товариш*), а також той, який забезпечує досягнення мети, перевірений (*надійний спосіб, надійна конструкція*); *правильний* – істинний, який відповідає правилам, безпомилковий (*правильна думка, правильне застосування ліків, правильний напрям*).

Власний – особовий – особистий: *власний*: вишні у власному соку, власний будинок, власна думка, власний автомобіль (є власністю особи, належний особі), кошти на власні потреби. *Особистий*: бажано щастя в особистому житті; подаю особистий приклад; особистий автомобіль (який належить певній особі); зводити з кимось особисті рахунки. *Особовий*: склад, справа, посвідчення, особовий рахунок у банку.

Водій – шофер: *водій* – людина, що пройшла спеціальну підготовку і керує автомобілем, тролейбусом, трамваєм, автобусом, мотоциклом, комбайном; *шофер* – це назва тільки водія автомобіля, водія-професіонала, тобто назва людини за професією. Слово *водій* має ширше значення, а *шофер* – вужче. Людину, яка керує власним автомобілем, шофером не називають, оскільки це не професійний автомобіліст.

Губити – втрачати: *губити* означає “втрачати конкретний предмет” (*губити олівці, ключі*). Якщо йдеться про назви абстрактних понять, то слід уживати слово *втрачати* (*втрачати надію, пам'ять, совість*). Доцільно використовувати й інші слова для перекладу російського слова “терять”: *розгублюватись* (а не *втрачати голову*), *непритомніти* (а не *втрачати, губити свідомість*), *гаяти* або *марнувати час* (а не *витрачати*), *знищувати природу* (а не *губити*).

Даний – цей: в офіційно-ділових текстах і в науковій мові неправильно вживають слово *даний* у значенні, яке нормативно передають займенники *цей, такий*. Отже, не *дані приклади свідчать*, а *ці приклади свідчать*; *проаналізуємо не дані факти, а такі факти*. Вислів *в даному випадку* – неправильний, йому відповідає вислів *у цьому (у такому) разі*.

Другий – інший: якщо йдеться про парні назви, то – *другий*: *На одному боці річки височів ліс, а на другому був безмежний степ*; якщо предметів, явищ, органів більше ніж два чи невідомо скільки, то – *інший*: *Деякі вправи я виконував залюбки, а інші – неохоче*.

Дружний – дружній: *дружний* – зв'язаний дружбою, взаємною прихильністю, згодою, довірою, відданістю, одностайний (*колектив, сім'я, галас, сміх, спів, праця*); *дружній* – належний другові, заснований на дружбі, взаємній прихильності, довірі, доброзичливості (*рука, візит, погляд, допомога, зустріч, листування*).

Друкар – друкарка: *друкар* – особа, що працює в друкарні; *друкарка* – жінка, що друкує на друкарській машинці, а також пристрій для комп'ютерного роздруку (принтер).

Закінчити – завершити: *закінчити* – називає кінець різноманітних дій, видів роботи, діяльності, відрізка життя, навчання людини тощо: *закінчити розмову, закінчити читати книгу, закінчити університет; завершити* – довести виконання, здійснення чого-небудь до остаточного кінця, закінчення.

Залучати до чогось – прилучатися: *залучати* до чогось може тільки хтось, тобто людина. *Залучають* до виконання якоїсь дії, до участі в чомусь, *залучають* до якогось гурту, до організації тощо: *залучають молодь до участі в змаганні. Прилучатися* – якщо йдеться про особу-діяча: *він прилучається до гурту, до роботи; він прилучився до рибалок.*

Замісник – заступник: *замісник* – це людина, яка тимчасово виконує чийсь обов'язки (*практикант – це замісник учителя*), а *заступник* – це офіційна посада особи, що заступає керівника (*заступник директора*).

Знаходитися – перебувати: *знаходитися* – коли в результаті пошуків знаходиться загублене, втрачене: *знайшлися діти; знайшовся записник.* Це дієслово передає також значення “*виявлятися, з'являтися*”: *знайшлося чимало охочих відвідати музею. Перебувати* – коли йдеться про місце перебування когось: *Президент України перебуватиме в Парижі.* Неправильні є вислови: *У школі знаходиться стоматологічний кабінет* (треба *міститься*); *журнали знаходяться у столі* (треба *лежать*), *він знаходиться у відпустці* (треба *перебуває*).

Зумовлювати – обумовлювати: *зумовлювати* – бути причиною чогось, створювати умови для виникнення чогось: *Ці особливості розвитку хребта дитини і підлітка зумовлюють його легку піддатливість і можливе викривлення при неправильних положеннях тіла та довготривалих напруженнях; Долю книги зумовлюють однаковою мірою і якості книги, і якості читача – його вдача, інтереси й смаки* (Ю.Смолич). *Обумовлювати* – обмежувати якоюсь умовою, застереженням: *У договорі обидві сторони обумовили низку питань. Отже, досягнення біології сприяють розвитку сільського господарства, харчової промисловості, зумовлюють прогрес медицини, а не обумовлюють прогрес медицини.*

Із-за – через: *із-за* (з-за) вживаємо для вираження просторового значення (*із-за лісу, з-за діброви*), цей прийменник не можна використовувати для позначення причинності, у цьому значенні слід вживати *через: через відсутність, необережність, хворобу* (а не *із-за відсутності, необережності, хвороби*).

Кампанія – компанія: *кампанія* найчастіше вживають у двох значеннях: 1) воєнні дії, війна; період плавання або воєнних операцій флоту: *Кампанія з французами буде важкою;* 2) заходи для здійснення чергового важливого громадсько-політичного або господарського завдання: *виборча кампанія, посівна кампанія. Компанія* – 1) група людей, які разом проводять час: *На канані, на кріслах засіла молода компанія;* 2) торговельне або промислове товариство, підприємство: *торговельні компанії.*

Комфортабельний – комфортний: *Комфортабельний* уживається переважно для окреслення зовнішнього комфорту, побутових зручностей: *комфортабельна квартира, літак, автобус, меблі. Комфортний* має зв'язок зі словами *комфорт, комфортність*, означає “зручний, приємний”: *комфортні умови, відпочинок, середовище, одяг, взуття; психологічний, душевний комфорт.*

Користуватися – споживати: *користуватися чимось* – використовувати що-небудь для власних потреб: *користуватися послугами, підземним переходом, човном, громадським транспортом, кредитами*; а також “мати що-небудь”: *користуватися повагою. Споживати* – їсти, пити: *споживати воду, фрукти, хліб*; а також у значенні “витрачати щось для власних потреб”: *споживати вологу, електроенергію.*

Мати рацію – бути необхідним, доцільним: *мати рацію* стосується замірів, дій, учинків людини, групи людей, колективу і має значення “бути правим, діяти, думати правильно, слушно”. *Мати рацію* може лише певна особа, група осіб, колектив: *Він мав рацію, застерігаючи від поїздки. Ти боїшся і маєш рацію, бо вже пізня година.* Неправильний вислів: *Нагадайте дітям про небезпеку на дорозі, це особливо має рацію під час літніх канікул* (треба доцільно, необхідно).

Мимохідь – мимохіть: *мимохідь* – 1) проходячи повз щось чи кого-небудь; 2) не зосереджуючись на чомусь, між іншим: *мимохідь зазирнув до кімнати навпроти; розповідаючи, мимохідь нагадав і про візит до лікаря. Мимохіть* – ненароком, мимоволі: *скрикнув мимохіть дуже голосно; мимохіть відчув, що злякався.*

Мова про – йдеться: вислови *мова про щось і йдеться про щось* синонімічні: *мова про Івана Сергійовича і йдеться про Івана Сергійовича.* Вислів *мова йдеться про...*, утворений із двох названих, неправильний.

Нагода – пригода: *нагода* – зручні для здійснення чого-небудь обставини, вдалий, доречний момент: *заходити кудись при нагоді, зробити щось при нагоді. Пригода* – подія, випадок. Вислів *бути у пригоді* має значення “приходити на допомогу в скрутному становищі”: *ця книжка стане мені у пригоді.*

Недавно – нещодавно: *недавно* – у недалекому минулому. Сполучається зі словами *так, тільки, зовсім, ще: ще так недавно було літо; здавалося, що це було так недавно. Нещодавно* – не так давно, зовсім недавно, тільки недавно, щойно. Не поєднується зі словами *так, тільки, зовсім, ще: я нещодавно прийшла.*

Однобічний – односторонній: *однобічний* – якщо йдеться про рух транспорту: *однобічний рух, двобічний рух. Односторонній* – коли укладають угоду, готують відповідні документи: *односторонні вимоги, двостороння угода.*

Освітлений – освічений: *освітлений* походить від слова “світло”, тому живимо *освітлена кімната, освітлений сік*; можна використовувати це слово й у переносному значенні (*освітлений щастям, радістю*). *Освічений* – той, який

має освіту, культурний (*освічений народ, хлопець*). Не можна писати *освідчений*. Людину, яка має досвід, називаємо *досвідченою*.

Перегорнути – перевернути: *перегортати, гортати* кажемо про сторінки: *гортаємо сторінки книжки і гортаємо книжку*. *Перевернути* можна також книжку, тканину, папір, тобто поміняти місцями гору (верх) і низ (спід), лице й виворіт: *перевернути на другий бік платівку, перевернути млинці на сковороді*.

Поверхневий – поверховий: *поверхневий* – який розміщується, перебуває, відбувається на поверхні чи недалеко від поверхні чого-небудь: *поверхневі й підземні води, поверхневий обробіток ґрунту*. *Поверховий* – неглибокий, який не стосується суті справи, несумлінно виконаний: *поверхова думка, концепція, стаття; поверховий аналіз, проект, підхід; поверхове враження, судження; поверхові висновки*.

Показний – показовий: *показний* – коли йдеться про людину, яка привертає увагу певними якостями, властивостями: *показна жінка, показний чоловік; показне героїство, показна доброта, показна щирість*. *Показовий* – який дає уявлення про щось, яскраво характеризує що-небудь, є ознакою чого-небудь; прилюдний: *показова ілюстрація, риса, показові приклади; показові змагання, показовий виступ, показовий урок*.

Показник – показчик: *показник* – те, за чим можна судити про розвиток і хід чогось; наочне вираження (у цифрах, графічно) результатів чиеїсь праці тощо. *Показчик* – 1) це напис, стрілка або інша позначка, яка показує щось; 2) довідкова книжка або довідковий список у книжці. Наприклад: *У цьому місці стояв стовп, показчик кілометрів*, а не *показник*. *Щодо продуктивності праці в промисловості, то тут у нас гарні показники*, а не *показчики*.

Попереджувати – запобігати – уникати: *попереджувати* – заздалегідь повідомляти кого-небудь про щось: *попередити про перенесення екскурсії, потрібно попереджувати про зміни в розкладі*. *Запобігати* – не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане. Це дієслово вимагає біля себе слів у давальному відмінку: *запобігати (чому?) аваріям, втратам, злочинам, хворобі*. *Уникнути* поєднується із залежним словом у родовому відмінку: *уникнути (чого?) арешту, зустрічі, помилок, зіткнення*.

Передчасний – попередній: *передчасний* – який відбувся, з'явився, настав раніше за належний, визначений строк, час: *передчасне відправлення автобуса*. *Попередній* – той, який проводиться, здійснюється, встановлюється заздалегідь, наперед; який був, стався раніше, який передує чому-небудь: *попередній продаж квитків, попередня безсонна ніч, вишліть на попередню адресу*.

Прийменник о/у: на позначення часу треба вживати прийменник *о*, а не *у(в)*: *О десятій годині* (а не *в десятій годині*).

Прийменник на/о: *на* – вказує на приблизність: *Повернувся на десяту годину*, а прийменник *о (об)* указує на точний час: *Повернувся о десятій годині, об одинадцятій годині*.

Розташовуватися – розміщуватися: *розташовуватися* вживаємо тоді, коли виникає потреба вказати місцеперебування, базування чого-небудь (*табору*) чи треба зазначити географічні координати населеного пункту, певного об'єкта. *Розміщуватися* – вказуємо на адресу якої-небудь організації, закладу або на конкретне приміщення, в якому функціонують організація, заклад, установа.

Роль – значення: вислови *відігравати роль* і *мати значення* синонімічні: *Це не має для мене ніякого значення; Надзвичайно важливу роль відіграють посередники*. Не можна сплутувати вислови *відігравати значення, мати роль*.

Рятувальник – рятівник: *рятувальник* – людина, яка спеціально займається рятуванням або за певних умов виявляє намір це зробити: *У моторці, яка обігнала наш катер, були рятувальник і лікар. Рятівник* – людина, яка приносить порятунок: *Він сердечно подякував своєму рятівникові. Рятівник* не той, хто робить спробу врятувати, а той, хто врятував.

Святкувати – відзначати: *святкувати* – влаштовувати свято на честь кого- або чого-небудь (переважно з нагоди радісної, приємної події), радіти успіхові, перемозі тощо: *святкувати Різдво, день народження, День незалежності, перемогу у спортивних змаганнях, закінчення навчального року* тощо. *Відзначати* (ширше за значенням) – здійснювати певні заходи з приводу свята чи іншої пам'ятної події, нагоди: *відзначати свято урожаю, річницю творчої діяльності* тощо. Сумні, трагічні події не святкують, а відзначають: *Україна відзначила 75-у річницю Голодомору*.

Секретар – секретарка: *секретар* – офіційна назва посади людини, незалежно від статі: *секретар сілради, правління; секретарка* – дівчина або жінка, що працює технічним секретарем.

Становище – положення – стан: *становище* – це певні події, обставини, ситуації, в яких хто-небудь, що-небудь перебуває: *становище у Грузії, міжнародне становище. Стан* – сукупність певних явищ, процесів: *фізичний стан рідини, стан здоров'я, стан справ. Положення* – розташування чого-небудь у просторі, розміщення тіла або його частин: *Замок назвали Високим через його високе положення*.

Туристичний – туристський: *туристичний* – той, який стосується визначеної сфери людської діяльності – туризму: *туристична карта, центр, фірма, агентство, довідник, журнал, бюро, похід. Туристський* – передбачає сполучуваність із назвами певних реалій життя туристів: *туристська база, маршрут, поїзд, група, візит, автобус, путівка, станція, намет, сезон*.

Являється – є: *являтися* – синонім до дієслова *з'являтися*: *ніколи не являється вчасно*. Неправильні слововживання: *Він являється майстром*

першого класу. Вибух являється першопричиною аварії (треба: є майстром, першопричиною).

ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ З ОЛІМПІАД ПОПЕРЕДНІХ РОКІВ (2018 – 2025 РР.)

Завдання для I етапу Олімпіади з української мови – 2018 р.

I. Напишіть твір-роздум на тему:

«Слова – це кольорові камінці. Мало їх назбирати – треба ще навчитися з них узори складати» Ірина Вільде

У тексті використовуйте безособові речення, риторичні запитання, складні речення з підрядним і безсполучниковим зв'язком. **(20 балів)**

II. З'ясуйте, які іншомовні слова у наведених прикладах можна замінити українськими словами з тим самим значенням; вкажіть, у яких випадках така зміна неможлива або недоцільна.

Абсолютна тиша, авангардна роль, активізувати роботу, банальний анекдот, велика дистанція, ізолювати хворого, імпровізація поета, казуїстичне твердження, колегіальне рішення, компенсація витрат, раціональний підхід, перевищена доза, абсурдний висновок, грати з азартом, апріорне твердження, гігантська будова, дискусійне питання, ілюзорні надії, інтелектуальні здібності, інтерпретація тексту, кардинальне питання, компромісне рішення, реставрувати картину, диференціація завдань. **(4 бали)**

III. Прочитайте пари речень. Виправте помилки, які зробив комп'ютер в українському варіанті (3 бали).

1. Багато державних заснувань було представлено на цій виставці.
2. Учора урочисто відзначили підставу суспільства.
3. Шкода, що все так утворилось.
4. Ці процеси посилюлись після висновку мирної угоди.
5. Він мав гарне утворення.
6. Ці обмеження згодом наймалися.
7. У цю справу вкладалися значні засоби.
8. Первісно-общинний будуй – найдавніший суспільний будуй на Землі.
9. Нам не вирішувалося довго гуляти ввечері.
10. Цей документ надає право звістки педагогічну діяльність.

IV. Відредагуйте українською мовою текст (7 балів)

Повсякденна зарисовка

В той ранок в сім годин я позвав свою собаку і, задумавшись, ми вийшли на вулицю. На углу я побачив сусіда, бувшого завідуючого управління по учбовим закладам. Він наближався назустріч. Досих пір ми іноді зустрічалися разом і обговорювали всякі проблеми. Але неділю назад ми посорилися із-за собаки. І ось тепер я рахував, що треба щось сказати, і тому пропонував йому закурити. Но сусід нахмурився і сповістив мені, що від учорашнього дня він некурящий. Да, подумав я, хорошо. Тут мені прийшло в голову, що в кармані остається ще пару гривнів, і я пригласив його в кафе (собака ждала на вулиці). Там він прийшов у хорошиий настрій і пригласив до себе у гості. Я його подякував. Перед тим, як уходити, він сказав, що розкаже щось більш інтересніше – про

те, як його племінник із племінницею посітили по визову Германію і через Вену і Словачію тільки що вернулись назад на Україну.

V. Замініть словосполучення синонімічними, використовуючи слова з дужок. З'ясуйте значення паронімів (6 балів).

Ремонт з гарантією – (гарантійний, гарантований), родина гірника – (гірнич, гірницька), прикраси з гранату – (гранатні, гранатові), зал для демонстрацій – (демонстративний, демонстраційний), внески акціонерів – (акціонерні, акціонерські), шафа в аптеці – (аптечна, аптекарська), олія з бавовни – (бавовняна, бавовникова, бавовницька), працівник банку – (банковий, банківський), матеріал для будування – (будівельний, будівний, будівничий), майстерність виконавця – (виконавча, виконавська), корми з вітамінів – (вітамінні, вітамінові, вітамінозні), деталь з дефектом – (дефективна, дефектна), диплом інженера – (інженерний, інженерський), виставка книжок – (книжкова, книжна), театр на периферії – (периферійний, периферичний), майстерня для реставрації – (реставраторська, реставраційна), пояс для рятування – (рятувальний, рятівний, рятівничий), лікування у санаторії – (санаторне, санаторське), людина з тактом – (тактовна, тактична), екран телевізора – (телевізійний, телевізорний), будівля з цегли – (цегельна, цегляна, цегляста).

Завдання для I етапу Олімпіади з української мови – 2019 р.

I. Напишіть твір-мініатюру (обсягом 200-250 слів) на одну з тем:

1. «Шевченківський код у сучасній українській літературі кінця XX – початку XXI століть». Навести аргументи, які б доводили чи спростовували, що творчість Т. Шевченка є актуальною і для новітньої української літератури.
2. «Природничі науки і релігію протиставляють одна одній лише люди, погано освічені як у першому, так і в другому».
3. «Не запитуй, що твоя батьківщина може зробити для тебе, – спитай, що ти можеш зробити для своєї батьківщини».

(10 балів)

II. Поясніть відмінність між наведеними паронімами. Уведіть пароніми до мікроконтекстів

Кореневий – корінний.

Спостережливий, спостережницький, спостережний.

Чисельність, численність, числення.

Показник – показчик.

Пальне – паливо.

(5 балів)

III. Доберіть до іншомовних слів власне українські синоніми

Радикальний, натура, норма, резонний, результат, ремісія, стимул, формувати, манія, план, схема, серія, енергійний, характеристика, регрес, міграція, дегенерація, ландшафт, селекція.

(3 бали)

IV. Передайте фразеологізмами таке поняття (не менше чотирьох фразеологізмів)

Багато, досвідчена, бувала людина.

(3 бали)

V. Відредагуйте документ, розмістіть належним чином реквізити

Національна Академія наук України

Державний Інститут наукової інформації

НАКАЗ

15.05.15 року №98-К

м. Харків

Про влаштування на роботу

ПРИЙНЯТИ:

ТАРАНЕНКО Олену Пилипівну, на посаду референта комп'ютерного відділа з 05 червня 2013 року, призначивши посадовий оклад двісті сімдесят (270) гривень на місяць.

Підстава: заява Тараненко О.П. від 06.05.15 з візами начальників відділу кадрів і комп'ютерного відділу

Директор Інституту

Автограф

О.Г.Бондаренко

14.05.15

З наказом ознайомила:

Автограф

О.П. Тараненко

15.05.15

(5 бали):

VI. Підкресліть наявні (на ваш погляд) помилки, нижче запишіть правильний варіант

Поряд із дослідженням відношення до грошей у суспільстві в цілому й тенденцій його зміни необхідний соціологічний аналіз ролі, яку відіграють гроші в свідомості та поведінці представників різних соціальних груп. Дане дослідження має визначити групи, що більш краще або гірше адаптуються до нової економічної реальності та засвоюють ринковий тип культури. На разі дослідження грошей в межах соціології є досить різномірними та непов'язаними одне з одним. Соціологічна теорія грошової культури може стати основою для об'єднання результатів різномірних досліджень. Таким чином, розробка концепції грошової культури дасть змогу дослідити різні аспекти функціонування грошей у суспільстві в їхній взаємообумовленості.

(4 бали)

VII. Тести з орфографії. Оберіть один правильний варіант

1. У якому рядку допущено помилки у правописі іншомовних слів?

- а) аккумуляція, кіпарис, Братислава, пьєдестал, канйон;
- б) наївний, комісія, парашут, ірраціональний, режим;
- в) Калькутта, імбир, бар'єр, ад'ютант, фабрика;
- г) Іліада, бюджет, інновація, кювет, Андорра;
- д) ват, дезінформація, директор, журі, серйозний;

2. У якому рядку допущено помилки у відмінкових формах імені по батькові?

- а) Ользі Іллівні, Федора Петровича, Іллею Пилиповичем, Таїсією В'ячеславівною;
- б) Іриною Прокопівною, Вікторові Анатолійовичу, Василем Олеговичем, Іванові Івановичу;
- в) на Михайлі Гнатовичі, Хомові Лукичу, Степанові Федотовичу, Олексію Олександровичу;
- г) Мар'яно Дмитрівно, Петре Семеновичу, Одарці Панасівні, при Олені Юхимівні;

д) Прокопові Йосиповичу, Михайла Васильовича, Оксану Сергіївну, Максимові Віталійовичу;

3. Визначити ряд словосполучень, у яких неправильно поєднано числівники з іменниками.

а) з першим вересня, одна четверта зошита, півтора аркуша, три професори, восьмеро учнів;

б) чотири доцента, семеро жінок, три сини, четвертому класу, ста двадцяти шести кілограмам;

в) півтора ста карбованців, дев'ятеро ножиць, п'ятнадцятий кілометр, одна ціла і вісім десятих метра;

г) півтори години, шість жінок, троє поросят, обом дівчатам, два зошити;

д) п'ятистам сімдесятьом трьом тоннам, п'ятьом чоловікам, сімдесяти восьми жінок, півтори години, троє друзів.

4. У якому рядку складні прикметники написані правильно?

а) лісостеповий, кварт-плата, південносхідний, легкоатлетичний;

б) воле-любний, науково-технічний, глиноземний, тихий-тихий, 125-річний;

в) чорноземний, історико-культурний, м'ясо-молочний, жовтогарячий;

г) важкохворий, контрольновимірювальний, кислосолодкий, густолистий;

д) старослов'янський, семи-поверховий, віцепрезидентський, карколомний;

5. Укажіть, у якому рядку форми кличного відмінка утворені неправильно:

а) шановний пане докторе, пане професоре, пане Ющуку, пані Оксано, добродію Яремчик;

б) Васильку, Іринко, Галино, Галю, батьку;

в) тату, мамо, товаришу, дідусю, бабусю;

г) сестро, брате, матусю, студенте, друже;

д) товарише лейтенанте, колеже Степане, панну Ярославо, Ігору Олександровиче, Юрче.

6. У якому рядку допущено помилки при написанні слів з великої літери?

- а) Південний берег Криму, будинок учителя, десятинна церква, псалтир;
- б) Стрийський парк, Товариство української мови, Центральний універмаг, Коліївщина;
- в) Республіка Польща, Конституція України, Андріївський узвіз, Жовті Води;
- г) Європейська площа, Рада Безпеки, Гельсинська спілка, Товариство Червоного Хреста;
- д) трипільська культура, майдан Незалежності, громадянська війна, Жан-Жак.

7. У якому рядку допущено помилку у правописі прикметників?

- а) гаазький, празький, прилуцький, латинський, меккський.
- б) баскський, ніщський, казбецький, гринвіцький, чеський.
- в) череповецький, страсбурзький, дамаський, лодзький, лейпцизький.
- г) карабаський, тюрський, тбіліський, черкеський, яський.
- д) чуваський, лепетиський, овруцький, запорізький, галицький.

8. У якому рядку подано правильні форми родового відмінка іменників II відміни?

- а) журналу, граду, кооператива, штабу, Дністра;
- б) ідеалу, процесу, вокзала, мільйону, кодексу;
- в) каталога, виду, світогляду, гектару, проценту;
- г) портфеля, долара, капітала, дизеля, товару;
- д) аудитора, меморандуму, бланка, статусу, патенту.

9. У якому рядку вжиті неправильні конструкції?

- а) відповідно до наказу, ввести до складу, двома словами, піти по лікаря;
- б) упродовж тижня, минулого місяця, відповідач у справі, відсутній з поважної причини;
- в) за взаємною згодою, на замовлення, за необхідності, їздити містами;
- г) прийти о пів на другу, перекласти оголошення українською мовою, робота з озеленення міста, проректор з наукової роботи;

д) така повістка дня, відкласти справи із-за нових обставин, втрати становлять біля 10%, працювати по графіку.

10. Яке речення не містить стилістичних помилок?

а) Відношення цих двох керівників склалися на протязі кількох років.

б) У цих документах трапляються помилки.

в) Я рахую, що проект затвердять.

г) Цю суму треба негайно перевести на наш розрахунковий рахунок.

д) На адресу фірми прийшло термінове повідомлення.

(10 балів, за кожну правильну відповідь – 1 бал).

Завдання для I етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови (2020)

1. Напишіть твір-міркування на одну із тем:

1. «Сучасна українська еліта»
2. «Україна через 10 років»

2. Прочитати, сказати, вживання яких слів не відповідає мовній нормі; зробити необхідні виправлення, записати.

1. На слідуючій неділі відбудеться засідання наукового гуртка, у ньому приймуть участь студенти нашої групи. Усі вони являються членами цього гуртка. 2. Я рахую: ви вірно кажете. Я поступив би так само. 3. Приведу кілька прикладів. 4. Не можу ще казати якісь попередні висновки. 5. Редакція отримує багато листів на цю тематику. 6. Робітники жодної компенсації не отримали. 7. Всі ми маємо своє відношення до сучасних подій. 8. Рішення треба приймати на основі діючого чинного законодавства. 9. Всі, кого торкається дана тема, повинні висловити своє відношення. 10. Відношення у колективі були нормальні. 11. Мова йдеться про ядерну зброю. 12. Щодо мого навчання, то мама не мала до мене ніяких проблем.

3. Утворити словосполучення, дібравши із слів, поданих у дужках, відповідне за змістом до поданих паронімів.

Опанувати, запанувати (матеріал, в душі), прощати, прощатись (з другом, образу), відрізняти, розрізняти (звуки, звук від літери), відчитати, прочитати (листа, сина за спізнання), любий, улюблений (край, робота), кінцевий, прикінцевий (абзац, результат), людський, людяний (місце, ставлення), писемний, письменний (пам'ятка, людина), адрес, адреса (проживання, вітальний), контингент, континент (далекий, точний), дружний, дружній (група, порада), програмний, програмовий (виклад матеріалу, документ), привид, привід (до непорозуміння, з'являвся).

4. Поставте наведені іменники у формі давального відмінка однини. Які іменники можуть мати паралельні форми?

Батько, директор, стіл, кінь, олівець, Дмитро, інспектор, інженер, автобус, підручник, слухач, Ільїн, Дмитрів, Глібов, Стельмах, вчитель, лікар, газетяр, господар, хлопець, димар, заповіт, звіт.

5. Вкажіть на неправильні форми числівників, відредагуйте.

Двохсот сорока трьома, семистами двадцятьома двома, стами, трьохсот двадцяти сімох, п'ятьмастами сорока одним, двадцятьома п'ятьома, двадцятьма дев'ятьма, тридцяти вісьми, ста сорока одним, семидесятитисячний, восьмидесятій, дев'яносто семи, п'ятьдесяти сьомі, тристам сорокам шести, шістьдесят сімох, восьмисот трьох, восьмистами п'ятдесятьма сьома, шестистами дев'яносто трьома.

6. Наведіть приклади речень, у яких виступають диференційовані написання (разом і окремо) з поданими словами та прийменниково-відмінковими формами.

Зате — за те, на бік — набік, на зустріч — назустріч, по нашому — по-нашому, в останнє — востаннє, сердечний — сердешний, на гору — на-гора.

Завдання для I етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови (2021)

1. Напишіть твір-роздум публіцистичного характеру на тему:

«Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води,
в годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.»

(В. Сосюра)

(10 балів)

2. Відредагуйте словосполучення і вкажіть, в якому значенні можна вживати виділені слова. Наприклад: *доказуємо* теорему – *доводимо* теорему (*доказуємо* казку до кінця).

Мишаємо вчитися, *нагло* поведяться, *дурно* почувася, *ваша* **фамілія** *Блажкевич*, *заказуємо* автобус, *заставляємо* прочитати, *смутно* згадуємо, *відказуємо* у послугі, цілу *неділю* ходимо на роботу, *поступаємо* в університет, *являємось* студентами, *переводити* статтю, *на* *протязі* місяця, *наказати* за провину.

(6 балів)

3. виправте лексико-стилістичні та правописні помилки у словосполучках.

Пам'ятник Тараса Шевченко; Надіні погляди; майстер Фурда Михайло Теодозієвич; цікава доповідь Голубович Петра Михайловича; боксери брати Кличко; послідовники Чорновіла; Анін примірник; зустріч з Олексійом; мої

найкращі друзі – Вася, Коля, Паша, Едік і Вова; вечір пам'яті Ігора Білозіра; Сергійвий телефон; Наталін конспект; передай Светлані Андріївній; розкажіть Генадію; Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом; Оле, зайдіть до деканату; на дебатах дискутирували Юлія Тимошенко з Віктором Ющенко.

(4 бали)

4. Запишіть правильно подані слова:

Електро/силовий, св...ято, різ...ба, тепло/обмінний, як/таки, не/по/людськи, тим/то, неначеб/то віце/президентський, соціал/демократичний, сам/один, загально/освітній, право/бережний, воле/любний, дерево/обробний, автомобіле/будівний, вантажно/розвантажувальний, контрольно/вимірювальний, важко/розчинний, легко/перероблювальний, загально/промисловий, абсолютно/сухий, діаметрально/протилежний, гр...юкати, мере...тіти, гіл...яч...я, різко/окреслений, суспільно/необхідний, десяти/річний, вісімдесяти/поверховий, науково/технічний, пів/міста, радіо/технічний, всесвітньо/історичний, історико/культурний, возніс...я, ст...пендія, ялин...ці, механіко/автомобільний, Він...ич...ина, військово/морський, чотир...ма, військово/полонений, військово/зобов'язаний, кисло/солодкий, рожево/білий, жовто/гарячий, південно/східний, 10/поверховий, пів/Києва, Луган...щина, т...мяно, старий/пр...старий, д...канат, осві...чений, карпа...ький, розлож...стий, від/далік, благословен...ий, з Гал...ю, дал...на, А(а)кадемія наук України.

(4 бали)

5. Складіть словосполучення із поданими словами, зважаючи на відмінності значень, що їх виражає закінчення родового відмінка: рахунка – рахунку; органа – органу; центра – центру; елемента – елементу; терміна – терміну; апарата – апарату; оригінала – оригіналу; папера – паперу, пояса – поясу, каменю – каменя, малюнка – малюнку, інструменту – інструмента, листопада – листопаду.

(6 балів)

6. Утворіть форми родового та орудного відмінків таких числівників: обоє, семеро, багато, 44, 211, 367, 98, 1074, 23-ій, кільканадцять, 1/3, 25/7, 1996, 1996-ий.

(5 балів)

Завдання для І етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови (2023)

I. Написати твір-роздум на одну із запропонованих тем:

«Мода на грамотність» чи «Екологія мови»;

«Правопис – не законодавець моди, лише її найточніший образ» Михайло Возняк;

«Слова – це кольорові камінці. Мало їх назбирати – треба ще навчитися з них узори складати» Ірина Вільде.

(10 балів)

II. З'ясуйте, які іншомовні слова у наведених прикладах можна замінити українськими словами з тим самим значенням; вкажіть, у яких випадках така зміна неможлива або недоцільна.

Абсолютна тиша, авангардна роль, активізувати роботу, велика дистанція, ізолювати хворого, казуїстичне твердження, колегіальне рішення, компенсація витрат, раціональний підхід, перевищена доза, абсурдний висновок, грати з азартом, апріорне твердження, гігантська будова, дискусійне питання, ілюзорні надії, інтелектуальні здібності, інтерпретація тексту, кардинальне питання, компромісне рішення, реставрувати картину, диференціація завдань.

(4 бали)

III. Проаналізуйте тексти ділових документів, відредагуйте їх. Виправте, де потрібно, орфографічні та пунктуаційні помилки.

А) З автобіографії:

- *В 1996 році пішов в перший клас загально освітньої школи № 1 м. Вознесенька, яку закінчив після одинадцять років навчання з срібною медаллю. Приймав участь у громадянському житті свого класу та своєї школи. З 2015 року навчаюсь в Миколаївському Національному Аграрному університеті на Обліково-фінансовому факультеті.*
- *Школу закінчила з медаллю, опанувавши програмними науками. Під час навчання виявила здібності до музики, до поезії (друкувалася у місцевих газетах), до навчання та іноземних мов. Я не жалію, що поступила в Миколаївському Національному Аграрному університеті. Моя сім'я складається з батьків та старшої сестри. Моя мама працює на мебельному комбінаті, а тато робить інженер-будівельником.*
- *2000–2005 рр. – навчання у м. Миколаїв в Миколаївському Національному Аграрному університеті. На даний момент навчаюся в групі Б/О-5. Стаж у мене незначний.*
- *Позитивні якості: енергійний, комунікабельний, знаю комп'ютер. Маю повні організаційні здібності. Маю водійські права та змогу їздити по командіровкам.*
- *Маю шістьохрічного сина і трьохрічну доньку. Моя сестра – учениця 5-А класу школи. Мама і тато працюють за границею у Польщі.*

В) Із заяви:

- *Прошу допустити мене до здачі екзаменів до вступу на денний стаціонар інституту геодезії. З умовами прийому до університета ознайомлений.*
- *Прошу звільнити мене з моєї посади бухгалтер по власному бажанні.*
- *Прошу вашого дозволу про надання мені відпустки терміном 28 календарних днів з 1 липня 2008 року.*

(6 балів)

IV. Запишіть складні прикметники (разом, через дефіс, окремо).

Адміністративно/командна система, багато/партійний, офіційно/діловий, військово/політичний союз, нормативно/правовий акт, соціально/демократична орієнтація, військово/зобов'язаний, суспільно/корисний, адміністративно/територіальний устрій, військово/промисловий комплекс, національно/визвольний рух, гео/політичний, науково/технічний, східно/слов'янський, екс/президентський, воєнно/стратегічний, Галицько/Волинське князівство, вище/зазначений, адміністративно/канцелярська термінологія, загально/вживана лексика.

(2 бали)

V. Виправте лексико-стилістичні та правописні помилки у власних назвах.

Пам'ятник Тараса Шевченко; Надіні погляди; майстер Фурда Михайло Теодозієвич; цікава доповідь Голубович Петра Михайловича; боксери брати Кличко; послідовники Чорновіла; Анін примірник; зустріч з Олексійом; мої найкращі друзі – Вася, Коля, Паша, Едік і Вова; вечір пам'яті Ігора Білозіра; Сергіївий телефон; Наталін конспект; передай Светлані Андрієвній; розкажіть Генадію; Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом; Оле, зайдіть до деканату; На дебатах дискутирували Віктор Янукович з Віктором Ющенко; Петя з Льюхою готувались до іспитів; Лена, Света і Маша – Наталкіні товаришки.

(4 бали)

VI. Узгодьте числівники з іменниками і запишіть цифри словами.

4 (брат), 161 (виборець), 2 (грн.), вітаю Вас із 24 (серпень), 3 (двері), 4 (мішок), 8 (ножиці) і 7 (ложка), відповіло 4 (учень), 3,5 (год.), 25/8 (площа), на 4 (поверх), 2 (товариш), перед першим (грудень), 34/40 (частина), 5 ¼ (кг), 2,5 (кг), 8,5 (кг), 3 (л), 124 (км), 2 (сестра), 127 ½ (км), 4,5 (млн.), між і 19 (січень), 3 (киянин), півтора/півтори (м), 200 (г), 3,5 (м), 11,5 (га), 0,5 (кг), 0,5 (год.).

4 (бали)

Завдання для I етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови (2024)

I. Напишіть твір-мініатюру (обсягом 200-250 слів) на тему: Чи має духовність бізне-план? (10 балів)

II. ТЕСТ (30 балів)

1. У якому рядку/рядках чергування звуків на письмі позначено НЕПРАВИЛЬНО хоча б в одній парі?

А. Гадяч – гадяцький, Ірак – іракський, Париж – паризький, гра – ігор, село – сіл.

Б. Птах – птаство, Мелашка – Мелашчин, вузький – вужчий, чорний – чернець, дно – ден.

В. Їздити – їджу, Прага – праський, галицький – Галичина, вівця – овець, вечір – вечорниці.

Г. У рядках Б і В.

Д. В усіх трьох рядках.

2. У якому/-их рядку/рядках відображено у фонетичній транскрипції вимову ВСІХ слів, що ВІДПОВІДАЄ чинним орфоепічним нормам?

- А. Доріжці – [дoʒˈrʲizʲtʲi], коротший – [кoрoʃtʲʃi], роздивляється – [рoздʲиˈʋlˈáˌjɛt͡ɕˈːa].
- Б. Розживешся – [рoжˈʲиˈвɛsˈːa], шістдесят – [шʲɛсeˈsˈát], освітянський – [oˈsʲvʲitˈáˌnʲsʲkʲi].
- В. Дзюрчання – [дзˈʋрчáˌnˈːa], безпідставний – [бeˈzʲпʲідстáʋни], знущаєшся – [знущáˌjɛsˈːa].
- Г. У рядках А і Б.
- Д. У жодному з рядків.

3. У якому/-их рядку/рядках наявна/-і пара/-и слів, у яких наголос ДИФЕРЕНЦІОЄ Їхні лексичні значення:

- А. Лю́тневий – лю́тне́вий, за́вжди – за́вжди, за́лишити – за́лиши́ти.
- Б. Весня́ний – весня́ний, ха́рактерний – ха́рактéрний, ма́бусть – мабу́ть.
- В. Зо́крема – зо́крема, лі́карський – ліка́рський, скі́нчити – скінчи́ти.
- Г. У рядках А і В.
- Д. В усіх трьох рядках.

4. У якому/-их рядку/-ах наявне бодай ОДНЕ слово, де ПОРУШЕНО акцентуаційні норми сучасної української літературної мови?

- А. Щeлeпa, промі́жок, щавeль.
- Б. Соломи́нка, ку́рятина, чита́ння.
- В. Ці́нник, се́редина, фарту́х.
- Г. У рядках А і Б.
- Д. В усіх трьох рядках.

5. У якому/-их рядку/-ах усі слова записано ПРАВИЛЬНО (відповідно до чинних орфографічних норм)?

- А. Паві́льйон, інтендантський, беладонна, Прикарпаття, білосні́жний.
- Б. Інгредіе́нт, незді́йснений, шансоньe, доблесний, суспі́льно шкідливий.
- В. Рейк'яві́к, півмісяць, прикру́чений, соковито-зелений, ву́личка.
- Г. У рядках Б і В.
- Д. В усіх трьох рядках.

6. У якому/-их рядку/-ах ДОПУЩЕНО орфографічну/-і помилку/-и?

- А. Стакато, предекативний, казахський, воєнно-стратегічний, освячений.
- Б. Військовополонений, підпирають, форпостний, ізмаїльський, гайдамачина.
- В. Нью-йоркський, з'їжджаються, преосвященний, зачіска, перифраз.
- Г. У рядках Б і В.
- Д. В усіх трьох рядках.

7. У якому/-их рядку/-ах ВСІ слова слід писати через ДЕФІС?

- А. Коли/не/коли, будь/чий, казна/з/ким, по/турецьки, по/тихеньку.
- Б. Військово/морський, всесвітньо/відомий, темно/червоний, східно/український, 20/річний.
- В. Пів/Києва, країна/кредитор, Австро/Угорщина, інтернет/видання, флеш/інтерв'ю.
- Г. У рядках А і В.
- Д. У жодному рядку.

8. У якому/-их рядку/-ах НЕПРАВИЛЬНО утворено форму родового відмінка однини іменників чоловічого роду?

- А. Водого́ну, Луцька, Кривого Ро́гу, імпульса, націоналі́зму.
- Б. Знаменника, бальзаму, долара, дивізіо́ну, стрибка.
- В. Барві́нку, гаража, ба́стіону, Льво́ва, ганку.

Г. У рядках А і Б.
Д. В усіх трьох рядках.

9. У якому/-их рядку/-ах ПРАВИЛЬНО утворено форму кличного відмінка однини іменників?

А. Соломіє, Ілле, Іване, Андріє, Любове.
Б. Катрусю, Фрідріху, Грицю, слухачу, сторожу.
В. Тетяно, хлопче, Іване, Василю, Надіє.
Г. У рядках Б і В.
Д. В усіх трьох рядках.

10. У якому/-их рядку/-ах усі іменники II відміни належать до М'ЯКОЇ групи?

А. Касир, пухир, пустир, інвентар, календар.
Б. Піддашша, сонце, вугляр, бондар, бригадир.
В. Поле, лікар, обличчя, вівчар, поводитир.
Г. У жодному рядку.
Д. В усіх трьох рядках.

11. У якому/-их рядку/-ах ПОРУШЕНО граматичні норми під час утворення ступенів порівняння прикметників?

А. Кращий, чим я; вищий за гору; саме цікаве питання.
Б. Сестра старше брата; довший від Бугу; величезніший.
В. Більш зручніші терміни; ближча відстань; найвіддаленіше село.
Г. У рядках А і Б.
Д. В усіх трьох рядках.

12. У якому/-их рядку/-ах у ВСІХ закінченнях прикметників чоловічого роду однини в називному відмінку слід писати літеру *ї*?

А. Великодн..й, завтрашн..й, крайн..й, житн..й, обідн..й.
Б. Тутешн..й, середн..й, нижн..й, вранішн..й, тотожн..й.
В. Самотн..й, природн..й, сьогоднішн..й, сусідн..й, давн..й.
Г. Немає такого рядка.
Д. В усіх трьох рядках.

13. У якому/-их рядку/-ах ПРАВИЛЬНО поєднано іменники з числівниками?

А. З півтора тоннами вантажу; три п'ятих гектари; два з половиною кілометри.
Б. З першим вересня, сто тридцять чотири підручники; на мільйоні гривнів.
В. Шість із чвертю літрів; дві цілих і сім десятих грама; із двомастами учасниками.
Г. У рядках А і В.
Д. В усіх трьох рядках.

14. У якому/-их рядку/-ах НЕПРАВИЛЬНО вжито форми непрямих відмінків числівників?

А. *Родовий*: до двохста шістдесяти восьми тисяч семиста сорока шістьох доларів.
Б. *Давальний*: сума чисел дорівнює трьомстам дев'яноста тисячам дев'ятистам сімдесятьом.
В. *Орудний*: з сімома мільйонами п'ятьмастами тисячами ста вісімдесятьма учасниками.
Г. У рядках Б і В.
Д. В усіх трьох рядках.

15. У якому/-их рядку/-ах усі займенникові слова належать до розряду ПРИСВІЙНИХ?

А. Весь, нашому, твого, мою, їхніми.
Б. Своєму, ваших, його (сила), кожній, моєму.

- В. Твоїми, мого, вашою, її (сукня), їхнього.
Г. У жодному з рядків.
Д. В усіх трьох рядках.

16. У якому/-их рядку/-ах часові та способові форми дієслів є цілком СПІВВІДНОСИМИ з основами інфінітивів?

- А. Брести – брів, нести – носив, допомогти – допоміг (форми минулого часу).
Б. Кинути – кидаю, прибігти – прибіжу, стати – стану (форми майбутнього часу).
В. Різати – ріжете, дихати – дихай, рушати – рушаймо (форми наказового способу).
Г. У жодному з рядків.
Д. В усіх трьох рядках.

17. У якому/-их рядку/-ах особові закінчення дієслів написано ПРАВИЛЬНО?

- А. Клія~~ть~~, ко~~л~~ете, дівим~~о~~ся, х~~о~~де, в~~о~~зите.
Б. Н~~о~~сиш, несем~~о~~, б~~о~~ряться, сидит~~е~~, везет~~е~~.
В. Змага~~й~~ися, робит~~ь~~, пливем~~о~~, б~~і~~жит~~е~~, хочуть.
Г. У жодному рядку.
Д. В усіх трьох рядках.

18. У якому/-их рядку/-ах ПОРУШЕНО норми прийменникового керування?

- А. На прохання телеглядачів, за єдиною формою, після закінчення терміну.
Б. Одержати на виплат, за дорученням колективу, інспектор по техніці безпеки.
В. Надіслати поштою, викликати у службових справах, рухатись у напрямку до міста.
Г. У рядках А і В.
Д. В усіх трьох рядках.

19. У якому/-их реченні/-ях ПРАВИЛЬНО визначено головні та другорядні члени?

- А. Забуду моря віщий шум чи юнь, даровану роками (А. Малишко).
Б. Куди не глянеш у даль оцю окресну – тут споконвіку скрізь лилася кров (Л. Костенко).
В. Його сховали на горище, і ранок змив його сліди (А. Малишко).
Г. У жодному з рядків.
Д. В усіх трьох рядках.

20. Яке з пропонованих нижче речень належить до НЕОЗНАЧЕНО-ОСОБОВИХ?

- А. Нас зустрічають хлібом-сіллям (Леся Українка).
Б. Усе було кинуто на фронт (С. Скляренко).
В. Як парость виноградної лози, плекайте мову (М. Рильський).
Г. У жодному з рядків.
Д. В усіх трьох рядках.

21. У якому зі складносурядних речень між його частинами коми НЕМАЄ (розділові знаки пропущено)?

- А. Тільки полянка зеленіла під ним та чорніла одинока смерека (М. Коцюбинський).
Б. Важкі хмари облягали небо й не було майже просвітку (О. Довженко).
В. І де вони переймали пісні й хто їх учив? (О. Довженко).
Г. У реченнях А і Б.
Д. В усіх трьох реченнях.

22. У якому з безсполучникових складних речень між його частинами слід поставити ТИПЕ (розділові знаки пропущено)?

- А. Ідея проста за всіма правилами сучасної науки змодельовати Київ (В. Собко).
Б. Тиша ще більше наморщив чоло матрос тикав у нього рушницею (Петро Панч).
В. Я входжу в ліс трава стає навшипінки (Л. Костенко).

- Г. В усіх трьох реченнях.
Д. У жодному реченні.

23. У якому з багатокомпонентних складнопідрядних речень його підрядні частини поєднані з головною НЕОДНОРІДНОЮ супідрядністю?

- А. Коли за Омеляном зачинилися двері, мати підійшла до доньки, припала до її грудей, як колись, у дитинстві, донька припадала до неї (*М. Стельмах*).
Б. Правильно казав тут доповідач, що як за ними піти, то не минути нам невідьницького життя (*О. Гончар*).
В. Тепер він уже не був певний, чи велосипедист таки справді подивився, чи йому те привиділося (*Ю. Мушкетик*).
Г. В усіх трьох реченнях.
Д. У жодному реченні.

24. У якому/-их рядку/-ах значення слова, подане в дужках, витлумачено НЕПРАВИЛЬНО?

- А. Осоння (*незатінене місце*), люстерко (*невелике дзеркало*), баюра (*глибока калюжа*).
Б. Свічадо (*своя дитина*), легіт (*легкий вітерець*), почвара (*потвора, страхіття*).
В. Калабаня (*дзвіниця церкви*), пущівірінок (*безпере пташеня*), стайня (*приміщення для коней*).
Г. У рядках **Б і В**.
Д. В усіх трьох рядках.

25. У якому/-их рядку/-ах всі три словосполучення з паронімами вжито ПРАВИЛЬНО?

- А. Музична школа – музикальний слух, вітальний адрес – юридична адреса.
Б. Дійова особа – дієвий засіб від кашлю, ефектний вихід – ефективні дії.
В. Виборча діляниця – земельна ділянка, тілесне ушкодження – пошкодження мережі.
Г. У рядках **А і В**.
Д. В усіх трьох рядках.

26. У якому/-их рядку/-ах всі слова є ЗАПОЗИЧЕНИМИ?

- А. Брошура, монітор, мрія, театр, спорт.
Б. Географія, поні, партер, валіза, освіта.
В. Цирк, музей, газета, директор, лінгвістика.
Г. У рядках **А і Б**.
Д. В усіх трьох рядках.

27. У якому/-их рядку/-ах значення всіх фразеологізмів подано ПРАВИЛЬНО?

- А. За царя Панька – дуже давно, ні за холодну воду – боятися, зніяковіти.
Б. Пускати бісики – загравати з кимось, сісти маком – зазнати невдачі.
В. Топтати ряс – насолоджуватися життям, як Пилип з конопель – недоречно, недоладно.
Г. У рядках **Б і В**.
Д. В усіх трьох рядках.

28. У якому/-их рядку/-ах до фразеологізмів НЕПРАВИЛЬНО дібрано фразеологізми-синоніми?

- А. Теревені правити – лясати точити; заливати за шкуру сала – допікати до живого.
Б. Два чоботи пара – одним ликом шиті; не в тім'я битий – має голову на плечах
В. Скакати циганської халяндри – бити байдики; скочити в гречку – наставити роги.
Г. У рядках **А і В**.
Д. В усіх трьох рядках.

29. Використання абстрактної лексики, слів іншомовного походження, точність, логічність, узагальненість, аргументація висловлених положень – це ознаки тексту:

- А. Епістолярного стилю.
- Б. Художнього стилю.
- В. Публіцистичного стилю.
- Г. Офіційно-ділового стилю.
- Д. Наукового стилю.

30. У пропонуваному нижче тексті основним засобом зв'язку речень є:

*Ой яка чудова українська мова,
Де береться все це, звідкіля і як?
Є в ній ліс-лісок-лісочок, пуця, гай, діброва,
Бір, перелісок, черноліс. Є іще байрак.*

*І така ж розкішна і гнучка, як мрія.
Можна «звідкіля» і «звідки», можна і «звідкіль»
Є у ній хурделиця, віхола, завія,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль (О. Підсуха).*

- А. Лексичний повтор.
- Б. Синонімічна заміна.
- В. Уживання слів однієї тематичної групи.
- Г. Синтаксичний паралелізм.
- Д. Парцеляція.

Завдання для І етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з української мови (2025)

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

Напишіть есе на тему «Миколаїв: код міста на хвили», розкриваючи унікальність міста через символи, образи та людей, які формують його сучасну ідентичність (Обсяг від 200 до 300 слів; 12 балів).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Запишіть прізвище, ім'я й по батькові у родовому та давальному відмінках. П'ять з них використайте, додавши за потреби слова *пан, пані, панно*, та утворіть усі можливі форми звертання в офіційній сфері (4 бали).

Яцик Петро Дмитрович, Шульга Ігор Геннадійович, Гнатюк В'ячеслав Ігорьович, Косонога Дар'я Львівна, Коваленко Ольга Григорівна, Сердюк Віра Євгенівна, Бондаришин Валерія Казимирівна, Войцьо Ілля Олегович, Макусій Микола Петрович, Левицький Євгеній Ярославович, Потоцька Євгенія Луківна.

2. Знайдіть випадки порушення граматичних, лексичних і стилістичних норм і виправте помилки (3 бали).

1. На протязі операційного дня з 10-ти до 17-ти годин Департамент монетарної політики може змінювати свої заявки по купівлі-продажу державних цінних паперів.

2. До акту перевірки можуть додаватися документи або їхні копії, які свідчать про факти порушень.

3. З тисячу дев'ятисот дев'яноста другого року частка США в іноземних інвестиціях в економіку України скоротилася з двадцять відсотків до шістнадцять цілих чотири десятих відсотку, частка Німеччини – з двадцять відсотків до шість цілих дві десятих відсотку.

4. Ми, нижчепідписані, Тарченко П. І., доцент, і Онищук М. В., старший викладач, іменуємі далі «Автор», з одної сторони, і видавництво «Науково-інформаційне товариство «Пошук», іменуєме далі «Заказчик», в особі уповноваженого Даниленко В. М., діючого на підставі довіреності № 2 від 3 березня 2024 р, з іншої сторони, заключили цей договір про наступне:...

5. Продавець продав, а Покупець купив жилий будинок у с. Яблунівка на земляній ділянці 200 кв. м.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ (31 бал)

Завдання 1-7 мають по чотири варіанти відповіді, з яких лише один правильний. Виберіть правильний, на Вашу думку, варіант відповіді й обведіть кружечком букву, яка йому відповідає.

1. Букви я, ю, є позначають по два звуки в усіх словах речення

А Вирубування ялин карається законом.

Б Козацьку юшку готують із ляща або в'юна.

В У Юрмалі ясне сонце, немає вітру, на пляжі тихо.

Г Юнак не знає дороги й питає, як доїхати до Тустані.

2. Прочитайте речення (цифра позначає наступне слово).

Це було в (1)листопаді: ми (2)разом підійшли до (3)русла, потім попросили (4)принести вудочки, що лежали у (5)вантажівці, і ось нарешті почалася риболовля. Клював короп, так, це не (6)камбала, але також смачний. Десь за (7)кілометр від нас пропливав (8)новий корабель і ніби пірнав за небокрай. Пейзаж насправду (9)чарівний.

НЕПРАВИЛЬНО підкреслено букви на позначення наголошених голосних у всіх словах, позначених цифрами

А 1, 2, 5, 9

Б 2, 3, 5, 6

В 1, 4, 7, 8

Г 1, 3, 4, 9

3. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

А рі(ч/чч)ю, Прикарпа(т/тт)я, гордіс (т/тт)ю

Б анте(н/нн)ий, букве(н/нн)ий, Воли(н/нн)ю

В Повол(ж/жж)я, росли(н/нн)ість, зако(н/нн)ий

Добавлено примечание ([A1]):

Г (в/вв)ічливий, Німе(ч/чч)ина, передгро (з/зз)я

4. Після речення *Нічне небо всіяне зорями ...* треба поставити тире, якщо серед варіантів його продовження вибрати

- А серед яких круглий срібний красень.
- Б а хвилі моря мерехтять блискітками.
- В ніби казковий чарівний килим.
- Г завтра буде сонячна днина.

5. У переносному значенні вжито прикметник у словосполученні

- А дерев'яний стілець
- Б тверда поверхня
- В золота сережка
- Г гостре слово

6. НЕМАЄ орфографічної помилки в реченні.

- А У західній Європі вже давно сміття сортують на пластик, залізо, папір і побутові відходи.
- Б Переробка непотребу стала високотехнологічним процесом не тільки в Європейських країнах, а й у США, Китаї, Японії.
- В У скандинавських країнах програма переробки побутових відходів на електрику й енергію для обігріву набрала таких обертів, що на звалища потрапляє тільки чотири відсотки сміття.
- Г А пасуть задніх у плані переробки відходів Італія, Болгарія, Румунія та Балтійські країни, що славляться своїми гігантськими звалищами й відсутністю сміттєпереробних заводів.

7. НЕ потрібна жодна буква на місці пропуску в усіх словах рядка

- А сер...цевий, піз...ній, контраc...ний
- Б облас...ний, аванпос...ний, перс...ні
- В мес...ник, блис...нути, невіс...чин
- Г боліс...ний, пристрас...ний, ус...ний

Завдання 8-12 стосуються тексту з пронумерованими пропусками.

Відновіть початковий зміст цього тексту, добираючи для кожного з пропусків 8-12 правильний варіант із-поміж запропонованих у відповідних за номерами завданнях.

Я зараз (8) _____ на екскурсії у Львові — місті, у якому мешкає близько (9) _____ тисяч осіб. Навколо — (10) _____ архітектура, біля (11) _____ площі Ринок пішохідні вулиці й дуже мало (12) _____ транспорту.

8. А знаходжуся

Б розташована
В розміщуюся
Г перебуваю

9. А семиста п'ятдесяти
Б семисот п'ятидесяти
В сімсот п'ятидесяти
Г семисот п'ятдесяти

10. А дивна
Б дивакувата
В дивовижна
Г дивацька

11. А людної
Б людяної
В людської
Г гуманної

12. А громадського
Б суспільного
В громадянського
Г народного

Завдання 13-16 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише один правильний. Виберіть правильний, на Вашу думку, варіант.

13. Редагування потребує речення.

А Ліричний герой поезії «Задивляюсь у твої зіниці.» любить і пишається Україною.
Б Старенький «фольксваген» виїхав на дорогу й різко розвернувся на перехресті.
В Пізнього вечора сонце пірнає в море й забирає із собою жовтогаряче проміння.
Г Студентам дали завдання прочитати й проаналізувати публіцистичний текст.
Д Поле з картоплею потрібно систематично поливати й прополювати.

14. Пряму мову в реченні: Завідувачка сказала: *«Ясна річ, мені важливо знати, що про мене думають підлеглі і як вони сприймають мої зауваження»*
правильно передано непрямою мовою в рядку

А Завідувачка сказала, що, ясна річ, мені важливо знати, що про мене думають підлеглі і як вони сприймають мої зауваження.
Б Завідувачка сказала, що, ясна річ, їй важливо знати, що про неї думають підлеглі і як сприймають мої зауваження.
В Завідувачка сказала, що, ясна річ, їй важливо знати, що про неї думають підлеглі і як сприймають її зауваження.

Г Завідувачка сказала, що, ясна річ, їй важливо знати, що про мене думають підлеглі і як вони сприймають мої зауваження.

Д Завідувачка сказала, що, ясна річ, мені важливо знати, що про неї думають підлеглі і як вони сприймають її зауваження.

15. Прочитайте речення (цифра позначає попередній розділовий знак).

«Лексус», (1) елітний підрозділ бренду «Тойота», (2) 2019 року представив оновлений позашляховик преміумкласу RX 350 — (3) найпопулярнішу у своїй лінійці модель за всю історію існування. «Лексус» і цього разу вразив уяву досвідчених автолюбителів, (4) створивши автомобіль майбутнього, (5) адже його унікальна футуристична зовнішність, (6) гострі лінії вигинів і дах з ефектом польоту дають відчуття, (7) що зроблено крок до нової епохи автомобілебудування.

НЕПРАВИЛЬНИМ є обґрунтування вживання розділових знаків, запропоноване в рядку:

А коми 1, 2 – при відокремленій прикладці

Б тире 3 – між частинами складного речення, що поєднані безсполучниковим зв'язком

В коми 4, 5 – при відокремленій обставині

Г кома 6 – при однорідних членах речення

Д кома 7 – перед підрядною частиною складного речення

16. Прочитайте діалог.

Хлопець запитус в однокласниці:

- Емма, підкажи, які квіти любить твоя сестра.
- Вікторії подобаються різні квіти, але найбільше — жовті.
- Нарциси підійдуть для побачення?
- Не впевнена, адже жовтий — колір розлуки, — зауважила Емма.

НЕПРАВИЛЬНИМ є твердження

А Вікторії подобаються різноманітні сорти квітів

Б Вікторія не любить нарцисів

В Емма не радить хлопцеві дарувати Вікторії нарциси

Г хлопець цікавиться улюбленими квітами Вікторії

Д хлопець довіряє думці Емми

Завдання 17-19 стосуються речень, у яких роблено пропуски. Визначте правильні варіанти послідовного заповнення цих пропусків для кожного речення.

17. _____ Баку далеко за горами, тож героїні довелося подолати _____ путь.

А Сонячний, непросту

- Б Сонячне, непросту
В Сонячна, непросту
Г Сонячний, непростий
Д Сонячне, непростий

18. Я _____, що атлети будуть на фінішній прямій _____.

- А вважаю, без двадцяти шість
Б гадаю, за двадцять до шостої
В рахую, о п'ятій сорок
Г вважаю, у п'ять сорок
Д рахую, за двадцять до шостої

19. У пресслужбі Валерія _____ повідомили про ступінь довіри киян до нього як кандидата на посаду _____ голови.

- А Петренко, високу, міського
Б Петренка, високий, міської
В Петренко, високий, міського
Г Петренка, високий, міського
Д Петренка, високу, міського

У завданнях 20-22 до кожного із чотирьох фрагментів інформації, позначених цифрами, доберіть один правильний, на Вашу думку, варіант, позначений буквою.

20. Доберіть приклад до кожної умови вживання тире.

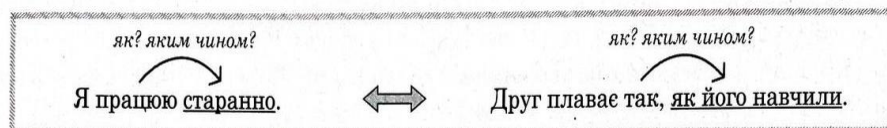
Речення	Умова
1 Чорна туга і біль – мої вічні жнива.	А тире в складному
2 Заскрипіли весла – і чайки легко посунули по Дніпру.	Б тире в безсполучниковому реченні
3 На річці, у лісі, на полі – усюди німа тиша.	В тире в складносурядному реченні
4 Смак кави пом'якшують цукром, а іноді – молоком або вершками.	Г тире при однорідних членах речення
	Д тире на місці пропущеного члена речення
	Е тире між підметом і присудком

21. З'ясуйте вид кожного односкладного речення в тексті (цифра позначає наступне речення).

Речення (текст)	Вид односкладного речення
(1) Передсвітанкова тиша. (2) Виходжу у двір. (3) Ані шелесне...	А узагальнено-особове
(4) У місті прокидаються не так рано, як у селі.	Б неозначено-особове
	В означено-особове
	Г безособове

	Д називне
--	-----------

22. У відповідність за подібністю синтаксичного значення виділені фрагменти простих і складних речень. Логіку такого поєднання показано на схемі.

Просте речення	Складне речення
1 Жовтогаряче сонце сідає за гори .	А Приміщення спланували, як того вимагають правила з техніки безпеки .
2 Після довгої дороги присіли перепочити .	Б Не злякати вам нікого, холодні сніги, бо розтопить вас сонце блискуче .
3 У нас завжди гостей приймають радо .	В Я їду туди, де мене чекає вільний степ...
4 Місто в заторах через негоду .	Г Хоча була рання весна , але надворі було вже гаряче.
	Д Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити .

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Українська мова за професійним спрямуванням у таблицях і схемах : підручник. Вінниця : ВНТУ, 2022. 200 с.
2. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
3. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитися й правильно говорити / за ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 149 с.
4. Галузинська Л. І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 430 с.
5. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери. 4-е вид., перероб. і доп. Київ : А. С. К., 2008. 400 с.
6. Голоюх Л. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 192 с.
7. Гриценко Т. Б. Українська мова професійного спілкування : навчальний посібник. Київ : ЦНЛ, 2010. 624 с.
8. Динікова, Л. Ш. Українська мова за професійним спрямуванням (для студентів технічних спеціальностей) : навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 138 с.
9. Дячук Т. М., Варенко В. М. Ділова українська мова : навчальний посібник. Київ : НАУ, 2011. 224 с.
10. Етимологічний словник української мови. В 7 т. Т. 1: А – Г / уклад. Р. В. Болдирев та ін. Київ : Наукова думка, 1982. 632 с.
11. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 2: Д – Копці / уклад. Н. С. Родзевич та ін. Київ : Наукова думка, 1985. 572 с.
12. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 3: Кора – М / уклад. Р. В. Болдирев та ін. Київ : Наукова думка, 1989. 552 с.
13. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 4: Н – П / уклад. Р. В. Болдирев та ін. ; за ред. В. Т. Коломієць, В. Г. Складенко. Київ : Наукова думка, 2003. 656 с.
14. Етимологічний словник української мови: У 7 т. Т. 5: Р – Т / уклад. Р. В. Болдирев та ін. Київ : Наукова думка, 2006. 704 с.
15. Етимологічний словник української мови: У 7 т. Т. 6: У – Я / уклад. Г. П. Півторак та ін. — Київ : Наукова думка, 2012. 568 с.
16. Здіховська Т. В., Данилюк О. К. Українська мова (за професійним спрямуванням) : конспект лекцій. Луцьк, 2023. 107 с.
17. Кацавець Р. Ділова українська мова. За новим Українським правописом : навчальний посібник. 3-тє вид., доп. Київ : Алерта, 2025. 350 с.
18. Колоїз Ж. В., Березовська-Савчук Н. А. Українська мова професійного спілкування в аспекті теорії стилів та культури мовлення :

практикум / за ред. Колоїз Ж. В. 2-ге вид., доп. і перероб. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2022. 249 с.

19. Культура фахового мовлення : навчальний посібник / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін. ; за ред. Бабич Н. Д. Чернівці : Книги–ХХІ, 2006. 496 с.

20. Левченко О. Науковий стиль: культура мовлення : навчальний посібник. Львів : Львівська політехніка, 2012. 204 с.

21. Мамич М. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник., 3-тє вид. доп. і перероб. Одеса : Фенікс, 2023. 86 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.26524>.

22. Масицька Т. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник. Луцьк, 2024. 205 с.

23. Мацько Л. І., Денискіна Г. О. Українська наукова мова (теорія і практика) : навчальний посібник. Тернопіль, 2011. 272 с.

24. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування : : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2009. 352 с.

25. Нестеренко Н. П. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник-практикум. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2024. 85 с.

26. Орфографічний словник української мови : близько 143 000 слів / уклад. М. М. Пешак та ін. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Довіра, 2002. 1006 с.

27. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

28. Бибик С. П., Сюта Г. М., Ярмоленко С. Я. Словник іншомовних слів. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.

29. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра ; УНВЦ «Рідна мова», 2000. 1017 с.

30. Словник-довідник з культури української мови /Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська та ін. Київ : Знання, 2006. 367 с.

31. Словники України online. URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.

32. Українська мова : енциклопедія. 3-тє вид., змін. і доп. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. 854 с.

33. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник / уклад. : О. О. Новіков, К. В. Пономаренко, Т. М. Сабельникова. Кривий ріг : ДЮІ МВС України, 2021. 150 с.

34. Підгурська В. Ю., Голубовська І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 192 с.

35. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду : документи і матеріали / упоряд. Л. Масенко та ін. Київ : Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.

36. Український правопис. *Міністерство освіти і науки України*. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni>

[programi/ukrayinskij-pravopis-2019](#)

37. Філіпчук М. В., Попович Н. М., Онуфрійчук Г. І. Українська мова за професійним спрямуванням : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2021. 168 с.

Українська ділова мова : навч. посіб. / [укл. : Л. В. Шавлак, Т. О. Мачай, Л. П. Семенова, Н. І. Буяновська]. – Донецьк : ДонДТУ, 1997, – 88 с.

ЗМІСТ

Передмова	3
Вступ. Літературна мова. Типи мовних норм. Стабільність і змінюваність норм у часі. Поняття культури мовлення. Суржик	4
Стилістичні норми	8
Лексичні та фразеологічні норми	16
Словотвірні та ономастичні норми	24
Орфографічні, орфоепічні, акцентологічні норми. Засоби милозвучності української мови	27
Морфологічні норми (іменник)	33
Морфологічні норми (прикметник, займенник)	37
Морфологічні норми (числівник, дієслово)	42
Синтаксичні та пунктуаційні норми	47
Завдання для повторення	51
Словник «Обираймо правильні слова»	55
Зразки завдань з олімпіад попередніх років (2018 – 2025 рр.)	63
Рекомендована література	83

Навчально-методичне видання

УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації щодо проведення студентської олімпіади
для всіх спеціальностей

Укладач: **Кравченко** Тетяна Пилипівна.

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1

Тираж 50 прим. Зам. №____

Надруковано в видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької Комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.